

« ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (Γ.Ο.Σ) ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ »

Παρουσίαση των Γ.Ο.Σ και του δικαίου της προστασία των καταναλωτών στην στις τραπεζικές συμβάσεις. Σχολιασμός αποφάσεων Ελληνικών Δικαστηρίων, για την κήρυξη ως παράνομων καταχρηστικών ρητρών στις τραπεζικές συμβάσεις.

Μάρθα Μιχαήλ Αθανασοπούλου

Πτυχίο Νομικής Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Υποβληθείσα για το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα

στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA)

Πανεπιστήμιο Πειραιά

2006

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στον πατέρα μου Μιχάλη.

« ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ
ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ
ΔΑΝΕΙΩΝ

Μάρθα Μιχαήλ Αθανασοπούλου

Σημαντικοί όροι: Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ), καταναλωτές, ελευθερία των συμβάσεων, συμβάσεις προσχώρησης, δίκαιο προστασίας καταναλωτή, παράνομες και καταχρηστικές ρήτρες, τραπεζικές συμβάσεις, καταναλωτικά δάνεια, στεγαστικά δάνεια, συμβάσεις πιστωτικής κάρτας.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η

Η εργασία παρουσιάζει τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ), παρακολουθεί το δίκαιο της προστασίας του καταναλωτή, κατά τον 20^ο αιώνα και μέχρι σήμερα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και το ισχύον νομικό πλαίσιο γενικά και για τις τραπεζικές συμβάσεις ειδικότερα . Παρουσιάζει και σχολιάζει Ελληνικών Δικαστηρίων, και των τριών βαθμών δικαιοδοσίας, οι οποίες εξεδόθησαν κατόπιν ασκήσεως αγωγών κατά τραπεζών, για την κήρυξη χρησιμοποιούμενων Γ.Ο.Σ ως καταχρηστικών. Εντοπίζει τα ιστορικά και οικονομικά αίτια της εισαγωγής της χρήσης των Γ.Ο.Σ στις συναλλαγές, τις συνέπειες σε βάρος των καταναλωτών και την σημασία τους στην ομαλή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και στην ρύθμιση του ελεύθερου ανταγωνισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

		Σελίδα
	Κεφάλαιο Πρώτο Οι Γενικοί Όροι των Συναλλαγών	
	Ευχαριστίες	1
1.1	Εισαγωγή-Ιστορική αναδρομή	1
1.2	Προστασία του Καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Ένωση	6
1.3	Χρήση και αντιμετώπιση των Γ.Ο.Σ στην Ελλάδα	9
1.4.1	Το δίκαιο των συμβάσεων στον Αστικό Κώδικα	10
1.4.2	Η Αρχή της Ελευθερίας των Συμβάσεων.	11
1.4.3	Η Σύμβαση Προσχώρησης	14
1.5	Ο Νόμος 1961/1991	16
1.6	Η Οδηγία 93/13/ΕΟΚ	17
1.7	Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις- Ο Ν. 2251/1994	20
1.7.1	Γενικά	20
1.7.2	Ορισμοί	21
1.7.2.1	Καταναλωτής	21
1.7.2.2	Προμηθευτής	22
1.7.2.3	Προϊόντα	22
1.7.3	Γ.Ο.Σ	22
1.7.4	Δικαστικός έλεγχος των Γ.Ο.Σ	23
1.7.5	Καταχρηστική ρήτρα	27
1.8	Φορείς και ανεξάρτητες αρχές στην προστασία του	32

	καταναλωτή- Απόπειρες αυτορρύθμισης	
1.8.1	Ενώσεις Καταναλωτών	32
1.8.2	Γενική Γραμματεία Καταναλωτή	34
1.8.3	Συνήγορος του Καταναλωτή	35
1.8.4	Ο Συνήγορος του πολίτη	36
1.8.5	Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής	36
1.8.6	Δίκτυο των Ευρωπαϊκών κέντρων Καταναλωτή	36
1.8.7	Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή	38
1.8.8	Δίκτυο FIN-NET	38
1.8.9	Απόπειρες αυτορρύθμισης	39
1.8.9.1	Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας	39
1.8.9.2	Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς	40
1.8.9.3	Μεσολαβητής Τραπεζικών-Μαγνητικών Υπηρεσιών	41
	Βιβλιογραφία πρώτου κεφαλαίου	
	Κεφάλαιο Δεύτερο Γ.Ο.Σ στις Τραπεζικές Συμβάσεις	
2.1	Εισαγωγή	
2.2	Ορισμοί	
2.2.1	Τράπεζα ή Πιστωτικό Ίδρυμα	
2.2.2	Κατάθεση	
2.2.3	Πιστοδότηση	
2.2.4	Δάνειο	
2.2.5	Κάρτα – Πιστωτική Κάρτα	

2.2.6	Καταναλωτική Πίστη	
2.2.7	Στεγαστικά Δάνεια	
2.2.8	Τόκος	
	Βιβλιογραφία δεύτερου κεφαλαίου	
	Κεφάλαιο Τρίτο Παρουσίαση και σχολιασμός αποφάσεων	
3.1	Συμβάσεις κατάθεσης - Έξοδα Κίνησης Λογαριασμού	
3.1.1.	Απόφαση Αρείου Πάγου 1219/2000	
3.1.2	Έξοδα Κίνησης Λογαριασμού - Απόφαση 2589/2003 Ειρ. Αθηνών	
3.2	<i>Συμβάσεις Πιστωτικής κάρτας</i>	
3.2.1.1	Προμήθεια ανάληψης μετρητών υπολογιζόμενη ως ποσοστό του ποσού της ανάληψης	
3.2.1.2	Αυξημένη ευθύνη κατόχου από την χρήση της κάρτας σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής	
3.2.1.3	Ύψος συμβατικού τόκου στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων	
3.2.1.4	Ρήτρα παρέκτασης κατά τόπον αρμοδιότητας	
3.2.1.5	Προβολή προς τις τράπεζα ενστάσεων από την σχέση καταναλωτή-επιχείρησης	
3.2.1.6	Πλάσμα σιωπηρής συνολογησης οφειλών, με πάροδο προθεσμίας από την αποστολή του μηνιαίου λογαριασμού	

3.2.1.7	Ληξιπρόθεσμο και απαιτητό του συνόλου της οφειλής αν ο κάτοχος της κάρτας καθυστερήσει την πληρωμή τεσσάρων μηνιαίων λογαριασμών	
3.2.1.8	Ετήσια συνδρομή	
3.2.1.9	Συνέπειες υπέρβασης του ανώτατου μηνιαίου ορίου συναλλαγών	
3.2.1.10	Μονομερής μεταβολή ποσοστού συμβατικού τόκου	
3.1.1.11	Επιβάρυνση από συναλλαγές εκτός Ελλάδος	
3.2.2	Απόφαση 2790/2005 Μ.Π.Αθ – Ασφαλιστική κάλυψη ως παρεπόμενη παροχή από σύμβαση πιστωτικής κάρτας	
3.2.3	Απόφαση 589/2001 ΑΠ – Συναλλαγές με πιστωτική κάρτα από απόσταση	
3.3	Συμβάσεις χορήγησης στεγαστικών δανείων	
3.3.A	Απόφαση Α.Π 430/2005	
3.3.A.1	Επιβάρυνση με 1% του ποσού του δανείου (Έξοδα Χρηματοδότησης) και Προμήθεια Φακέλου	
3.3.A.2	Έξοδα τεχνικής και νομικής υποστήριξης	
3.3.A.3	Βάση υπολογισμού τόκων 360 ημέρες	
3.3.A.4	Ρήτρα Μονομερούς Αναπροσαρμογής των επιτοκίων	
3.3.A.5	Τρόπος καταλογισμού των οφειλών	
3.3.A.6	Δικαίωμα του πιστωτικού ιδρύματος να καταγγείλει τη σύμβαση δανείου σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής των δόσεων	

3.3.A.7	Πρόσθετη Ασφάλεια με εκχώρηση μισθωμάτων.	
3.3.A.8	Δικαίωμα του πιστωτικού ιδρύματος να καταγγείλει της σύμβασης του δανείου σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης	
3.3.A.9	Αποδεικτική ισχύς του αποσπάσματος των τηρούμενων από το πιστωτικό ίδρυμα βιβλίων.	
3.3.A.10	Παραίτηση του εγγυητή από το ευεργέτημα της διζήσεως, τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των 862 έως 868 ΑΚ.	
3.3.A.11	Μερική ή ολική πρόωρη αποπληρωμή του δανείου και καταβολή αποζημίωσης 2,5 % .	
	i) Απόφαση 3110/3005 του Ειρηνοδικείου Αθηνών	
	ii) Απόφαση 4593/2005 Μ.Πρ.Αθ.	
3.3.A.12	Μετακύλιση της εισφοράς του Ν. 128/1995 στον καταναλωτή.	
	Βιβλιογραφία τρίτου κεφαλαίου	
	Κεφάλαιο Τέταρτο	
4.1	Καταχρηστικές ρήτρες και ελεύθερος ανταγωνισμός	
4.2	Επίλογος	
	Βιβλιογραφία τετάρτου κεφαλαίου	
	Ανακεφαλαίωση Βιβλιογραφίας	
	Παράρτημα I - Νομοθεσία	
	Παράρτημα II - Νομολογία	

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την καθηγήτρια μου κυρία Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, για την αμέριστη ηθική και επιστημονική της υποστήριξη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

1.1. Εισαγωγή- Ιστορική Αναδρομή

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, η ανάπτυξη συναλλακτικής, ανταλλακτικής δραστηριότητας, ακολουθήθηκε από την υιοθέτηση και εφαρμογή κανόνων, που σκοπό είχαν να ρυθμίσουν τις σχέσεις που δημιουργούνταν από την ανταλλαγή των αγαθών και υπηρεσιών.¹ Ήδη από το Ρωμαϊκό δίκαιο, το οποίο πρώτο δημιούργησε νομική επιστήμη και μέχρι σήμερα, στην βάση του δικαίου των συμβάσεων βρίσκεται η γενική αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, σύμφωνα με την οποία οι εκάστοτε συμβαλλόμενοι μπορούν να συμπεριλάβουν στο κείμενο της σύμβασης που καταρτίζουν, ο,τιδήποτε επιθυμούν μετά από τυχόν σχετική μεταξύ τους διαπραγμάτευση.

Σε κάθε σύμβαση όμως, υπάρχει συχνά ένα ασθενέστερο μέρος, το οποίο δεν δύναται να διαπραγματευθεί τους όρους της σύμβασης στην οποία προσχωρεί. Το σύστημα δικαίου ήρθε κάποτε αντιμέτωπο με αυτή την ανισορροπία, την οποία αποπειράθηκε να διευθετήσει, «παρεμβαίνοντας» στην εμπορική και στην εν γένει οικονομική ζωή. Η επέμβαση αυτή αρχικά περιορίστηκε στη δικαστική επίλυση ιδιωτικών διαφορών, με εφαρμογή των γενικών διατάξεων του εκάστοτε ισχύοντος ιδιωτικού δικαίου και με την συμβολή της θεωρίας, η οποία ασχολήθηκε με το θέμα αυτό συστηματικά ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Το δίκαιο των συμβάσεων κατά τη βιομηχανική περίοδο ξεκίνησε -και κατά βάση παραμένει- δίκαιο ευέλικτο και εύπλαστο, διαμορφούμενο ανάλογα με τις συνθήκες κάθε συγκεκριμένης συμβατικής σχέσης και την βούληση των εκάστοτε συμβαλλομένων (jus dispositivum), οι οποίοι ελεύθερα διαμορφώνουν το περιεχόμενό της. Πρακτικά όμως, η ελευθερία αυτή αμφισβητείται ήδη από τον 19^ο αιώνα.

Από τότε ήδη χρονολογείται η ευρεία εμφάνιση Γενικών όρων Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ) στις προηγμένες, βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης στους τομείς της ασφάλισης, των τραπεζικών υπηρεσιών και της μεταφοράς. Ήδη από τότε, αρκετά, σχετικά με το κύρος Γ.Ο.Σ, ζητήματα απασχόλησαν την νομολογία πολλών ανωτάτων ευρωπαϊκών δικαστηρίων, ενώ από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα σημαντικές μελέτες περί Γ.Ο.Σ είδαν το φως της δημοσιότητας.

Η εξέλιξη της σύγχρονης οικονομίας τον 19^ο και κυρίως τον 20^ο αιώνα με την δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων, την παραγωγή τυποποιημένων αγαθών και την εμφάνιση ευρείας, μαζικής κατανάλωσης προκάλεσε το φαινόμενο της χρήσης προδιατυπωμένων συμβατικών όρων, προς αποφυγή εξόδων και απώλειας διαπραγματευτικού χρόνου αλλά και με σκοπό την ενότητα της νομικής ρύθμισης, η οποία γινόταν όλο και πιο πολύπλοκη.²

Ο επιχειρηματίας βρέθηκε μπροστά σε νέες συνθήκες, είδε πως η παραδοσιακή μορφή της ατομικής σύμβασης – αυτή δηλαδή που καταρτίζεται με ελεύθερες διαπραγματεύσεις με τον εκάστοτε αντισυμβαλλόμενο- δεν ήταν πλέον πρόσφορη και αποτελεσματική, πως δεν μπορούσε πλέον να διαπραγματεύεται χωριστά την σύμβαση με τον κάθε πελάτη και πως έπρεπε να τυποποιήσει τις συναλλαγές του, προκαθορίζοντας το περιεχόμενο των συμβάσεων ώστε να αυτό να είναι έτοιμο και να το χρησιμοποιεί κάθε φορά

που το χρειάζεται. Έτσι διατύπωσε προκαταβολικά και φυσικά μόνος του, τους όρους των συμβάσεων που χρησιμοποιούσε και δήλωσε στους εν δυνάμει αντισυμβαλλόμενους του, πως θα συναλλαγεί μαζί τους μόνο αν δεχθούν τους όρους του χωρίς συζήτηση. Τους ζήτησε δηλαδή να «προσχωρήσουν» στην προδιατυπωμένη από αυτήν σύμβαση.

Πρώτοι οι εκπρόσωποι των μεγάλων και ισχυρών οικονομικών οργανισμών, που συναλλάσσονταν με το κοινό (σιδηρόδρομοι, ακτοπλοΐα κ.ο.κ) απεύθυναν έτσι τυποποιημένες και αδιαίρετες προτάσεις κατάρτισης διαφόρων συμβάσεων. Οι προτάσεις αυτές ήταν αδιαίρετες, γιατί γίνονταν με βάση σχέδια συντεταγμένα εκ των προτέρων, χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα τροποποίησής τους κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων. Στις περιπτώσεις αυτές δεν γίνονταν καν διαπραγματεύσεις, αλλά οι συναλλασσόμενοι βρίσκονταν στην ανάγκη να αποδεχθούν το περιεχόμενο της σύμβασης που τους προτεινόταν, με όλους τους παρατιθέμενους στερεότυπους όρους, οι οποίοι απέβλεπαν στην κατοχύρωση των συμφερόντων της εταιρίας. Έτσι η στερεότυπη ρήτρα από μέσο ταχύτητας και απλοποίησης μετατράπηκε σε μέσο επιβολής επαχθών όρων του ισχυρότερου συμβαλλόμενου επί του ασθενέστερου συμβαλλόμενου.

Ο πελάτης δεν ήταν πια σε θέση να διαπραγματευθεί το περιεχόμενο της νομικής ρύθμισης. Του απέμεινε μόνο η ελευθερία να προσχωρήσει ή όχι στην συμβατική τάξη, που έχει διαπλάσει ο άλλος συμβαλλόμενος³, ο οποίος δεν ήταν πλέον μόνο ιδιώτης, αφού με την γενική εξάπλωση της χρήσης προδιατυπωμένων γενικών όρων, στην θέση του ασθενέστερου συμβαλλόμενου βρέθηκαν και έμποροι και εν γένει επαγγελματίες οι οποίοι προκειμένου να απολαύσουν βασικά αγαθά ή υπηρεσίες σχετικές με το

επάγγελμα τους, κλήθηκαν να προσχωρήσουν σε τυποποιημένες συμβάσεις ειδάλλως να αποποιηθούν το αγαθό ή την υπηρεσία που χρειάζονταν.

Οι προδιατυπωμένοι αυτοί όροι, που περιέχονται σε ασφαλιστήρια, φορτωτικές και πολλές ακόμη συμβάσεις, υποτίθεται ότι αποτελούν το περιεχόμενο συμφωνίας των μερών, στην πραγματικότητα όμως επιβάλλονται από το ένα μέρος στο άλλο, το οποίο μάλιστα δεν θεωρεί συνήθως ως κόπου άξιο να τους αναγνώσει αφού δεν χωρεί συζήτηση επ' αυτών .

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά αυτών των όρων, που ονομάστηκαν Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ), είναι η τάση προς διατήρηση και επέκταση της οικονομικής ισχύος εκείνου, που τους συνέταξε και τους χρησιμοποιεί και του οποίου η διαπραγματευτική υπεροπλία, είναι σε θέση και έχει τη δύναμη να επιβάλλει τους όρους που θέλει στο ευρύ κοινό, με το οποίο συναλλάσσεται.

Ο σχηματισμός κατά τον 20^ο αιώνα ισχυρού υπερεθνικού και «ευκίνητου» κεφαλαίου, με την μορφή των πολυεθνικών ανωνύμων εταιριών, οι οποίες διασκορπίζουν την έδρα, την διοίκηση και τις μονάδες παραγωγής τους σε όλη την υφήλιο, προσφέροντας αγαθά και υπηρεσίες σε κατοίκους περισσότερων χωρών ανά τον κόσμο, περιέπλεξε ακόμη περισσότερο τις συναλλαγές. Η οικονομική και διαπραγματευτική ανισότητα επιτάθηκε σε τέτοιο σημείο, ώστε να αναγνωριστεί εκ των πραγμάτων και στη συνέχεια από το νόμο, μία νέα, αταξική, παγκόσμια οικονομική ομάδα, αυτή των καταναλωτών, στην οποία διεθνείς οργανισμοί αλλά και τα επιμέρους εθνικά δίκαια αναγνώρισαν δικαιώματα. Έτσι η νομοθετική εξουσία επενέβη στην οικονομική ζωή, με άξονα και κριτήριο την προάσπιση των συμφερόντων μίας ευρείας ομάδας οικονομικών μονάδων, που ονομάστηκαν «καταναλωτές».

Αυτή η εν τοις πράγμασι ανατροπή του θεωρητικού συστήματος των συμβάσεων, όπου κυρίαρχη θέση κατείχε το ενδοτικό δίκαιο και η ελευθερία διαπραγμάτευσης, είχε αποτέλεσμα ο ενδοτικός χαρακτήρας του δικαίου των συμβάσεων να απωλέσει την αξία του. Η εξαφάνιση της ελευθερίας διαπραγμάτευσης, αφείρεσε το τεκμήριο δικαιοσύνης της -αποκλίνουσας από το δίκαιο- συμβατικής ρύθμισης. Έτσι κατέστη επιτακτική η επέμβαση είτε του εφαρμοστή του δικαίου μέσω των γενικών ρητρών συμβατικής δικαιοσύνης⁴ είτε του νομοθέτη με ειδικές διατάξεις προς διόρθωση της μονομερούς, άδικης συμβατικής ρύθμισης⁵. Το αποτέλεσμα σε κάθε περίπτωση είναι ότι ο ζωτικός χώρος του ενδοτικού δικαίου των συμβάσεων μειώθηκε και μειώνεται σημαντικά, σε πολλές δε περιπτώσεις το ενδοτικό δίκαιο έχει κυριολεκτικά αντικατασταθεί από αναγκαστικό.

Η διαρκώς επιταχυνόμενη οικονομική εξέλιξη στον τομέα της στερεότυπης τεχνικής μεθόδου κατάρτισης τυποποιημένων συμβάσεων και οι κίνδυνοι που αυτή περιέκλειε για τους καταναλωτές από την ενίσχυση της νομικής θέσης των προμηθευτών μέσω της ισχύς των Γ.Ο.Σ, ανέδειξε ως αδήριτη αναγκαιότητα την θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων περιορισμού της νομικής και οικονομικής ισχύος του προμηθευτή, σε νόμιμα και ελέγξιμα όρια ώστε να αποφεύγεται η παγίδευση του καταναλωτή και η εκμετάλλευση του στις συναλλαγές.⁶

Οι γενικοί όροι συναλλαγών στις συμβάσεις προσχώρησης διέγραψαν μία συνεχώς εξελισσόμενη πορεία, τα τελευταία τριάντα χρόνια και η χρήση τους αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερα προσεκτικής μελέτης από την νομική επιστήμη. Το ζήτημα αυτό υπήρξε πεδίο οξύτατων αντιπαραθέσεων μεταξύ

ισχυρών οικονομικών οργανισμών και οργανωμένων ομάδων καταναλωτών, και απασχόλησε τα δικαστήρια όλων των βαθμών.

1.2 Προστασία καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Ένωση

A. Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε), κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα αλλά και νωρίτερα, είχαν χαράξει - ξεχωριστά το καθένα - πολιτικές, με στόχο την υπεράσπιση των ειδικών συμφερόντων των καταναλωτών, των οποίων ο οικονομικός και πολιτικός ρόλος αναγνωρίστηκε ως πρωταρχικός στην κοινωνία. Αναγνωρίζοντας στους καταναλωτές ένα ορισμένο αριθμό θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα κράτη εφάρμοσαν πολιτικές με σκοπό τη μείωση των ανισοτήτων και την καταπολέμηση των αθέμιτων πρακτικών.⁷ Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών, αντανακλούν και τις διαφορές κάθε κράτους μέλους στα συστήματα έννομης τάξης, στις κοινωνικοπολιτιστικές παραδόσεις, στα θεσμικά και στα πολιτικά πλαίσια. Ορισμένα κράτη ευνόησαν μια κανονιστική προσέγγιση και βασίστηκαν σε μια ολοκληρωμένη διοικητική δομή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν στους καταναλωτές ενώ άλλα κράτη υιοθέτησαν μια περισσότερο ρεαλιστική προσέγγιση, προωθώντας την αυτορύθμιση, σε κάποιο βαθμό, των αγορών ή των κλάδων. Άλλες κυβερνήσεις έδωσαν προτεραιότητα στη νομοθεσία για τα τρόφιμα ενώ άλλες προτίμησαν να επικεντρωθούν στις εμπορικές επωνυμίες ή την παροχή αγαθών και υπηρεσιών. Η ύπαρξη αυτής της διαφοροποίησης κανονιστικών πλαισίων και δομών ανέδειξε την ανάγκη για τη χάραξη μιας πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο, προκειμένου οι καταναλωτές να έχουν επαρκή εμπιστοσύνη για να

διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην ενιαία αγορά, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα ένα υψηλό επίπεδο προστασίας.

Β. Η σύλληψη μιας πολιτικής σε θέματα κατανάλωσης εμφανίζεται στα μέσα της δεκαετίας του '70. Η συνθήκη της Ρώμης δεν προέβλεπε τη θέσπιση τέτοιας πολιτικής και μόνο στη διάσκεψη κορυφής του Παρισιού το 1972, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων εκδήλωσαν για πρώτη φορά πολιτική βούληση για το θέμα αυτό. Λίγο μετά, η Επιτροπή υπέβαλε το πρώτο πρόγραμμα δράσης σχετικά με την προστασία των καταναλωτών⁸. Αυτό το κείμενο αναφοράς, αναφέρει πέντε κατηγορίες θεμελιωδών δικαιωμάτων που αποτελούν τη βάση της κοινοτικής νομοθεσίας στο θέμα αυτό, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών⁹.

Στη συνέχεια καταρτίστηκαν άλλα προγράμματα δράσης, που αναφέρονταν σε ένα ορισμένο αριθμό θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών. Αλλά πραγματική πρόοδο στην πολιτική για τους καταναλωτές, έγινε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987, επέτρεψε την εισαγωγή της έννοιας του καταναλωτή στη Συνθήκη και με το άρθρο 100^A αυτής, τέθηκαν οι βάσεις της νομικής αναγνώρισης της πολιτικής για τους καταναλωτές. Η κατάργηση των συνόρων και η υλοποίηση της ενιαίας αγοράς την 1η Ιανουαρίου 1993 είχε δημιουργήσει μια αγορά 340 εκατομμυρίων καταναλωτών και πλέον, πράγμα που οδήγησε στην ανάγκη για συνοδευτικούς κανόνες. Επιπλέον έγινε συνειδητό ότι η εμπιστοσύνη των καταναλωτών είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία της αγοράς.

Στη διάρκεια αυτής της περιόδου ελήφθησαν μέτρα σε πολλούς τομείς, μεταξύ των οποίων και σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις¹⁰. Οι προσπάθειες που έγιναν, επέτρεψαν να δημιουργηθεί ένα σημαντικό νομοθετικό υπόβαθρο που συνιστά πραγματικό κοινοτικό δίκαιο της προστασίας των καταναλωτών. Αυτή η θετική εξέλιξη επιβεβαιώθηκε με τη συνθήκη του Μάαστριχ, με την οποία δόθηκε στην προστασία των καταναλωτών η διάσταση αληθινής κοινοτικής πολιτικής. Όχι μόνο δηλώνεται ρητώς στους γενικούς στόχους ότι η Κοινότητα οφείλει να «συμβάλει στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών» αλλά δομείται το αναντίρρητο νομικό πλαίσιο που επιτρέπει τη διεξαγωγή της πολιτικής των καταναλωτών. Στο εξής νέες προοπτικές ανοίγονται που παίρνουν συγκεκριμένη μορφή στα «πράσινα βιβλία»¹¹ και στις διάφορες νομοθετικές πρωτοβουλίες που αφορούν τις αγωγές παράλειψης, τις συμβάσεις που αποτελούν αντικείμενο εξ αποστάσεως διαπραγμάτευσης, τη συγκριτική διαφήμιση και τις διακρατικές χρηματικές μεταφορές .

Γ. Η συνθήκη του Άμστερνταμ, χωρίς να τροποποιεί αυτές τις κατευθύνσεις, έδωσε νέα ώθηση στην πολιτική για τους καταναλωτές. Η προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και η προώθηση του δικαιώματός τους σε πληροφόρηση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους, με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων τους, κατέστησαν, σύμφωνα με το νέο άρθρο 129 A¹² , οι βασικοί στόχοι. Τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών έπρεπε να λαμβάνονται πλέον υπόψη κατά τη διαμόρφωση και την εφαρμογή και των άλλων κοινοτικών πολιτικών, ενώ και άλλες διατάξεις της συνθήκης, κυρίως αυτές που αφορούν

τη δημόσια υγεία, αποσκοπούν στην ενίσχυση της προστασίας και του αισθήματος εμπιστοσύνης των καταναλωτών.

Δ. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την είσοδο δέκα νέων χωρών, την 1/5/2004, δημιούργησε μία νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αριθμεί πλέον 460 εκατομμύρια καταναλωτές.¹³ Για την Ευρωπαϊκή Ένωση όλοι οι πολίτες είναι καταναλωτές. Μια πολιτική για αυτούς σε επίπεδο Ε.Ε, θεωρήθηκε ως απαραίτητο συμπλήρωμα της εσωτερικής αγοράς. Εάν η ενιαία αγορά λειτουργήσει σωστά, θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη του καταναλωτή στις διασυνοριακές συναλλαγές και θα έχει θετικό αντίκτυπο στον ανταγωνισμό και στις τιμές προς όφελος όλων των πολιτών της ΕΕ και της αγοράς.

1.3 Χρήση και αντιμετώπιση των Γ.Ο.Σ στην Ελλάδα -

Στην Ελλάδα, η ανάπτυξη των θαλασσίων μεταφορών μεταξύ του εξωτερικού και του μετεπαναστατικού νέου ελληνικού κράτους ή και μεταξύ των διαφόρων πόλεων - λιμανιών του εσωτερικού (Πειραιάς, Ναύπλιο, Σύρος, Πάτρα), καθώς και της Κωνσταντινούπολης¹⁴, συνοδεύεται με την εμφάνιση έντυπων ναυλοσυμφώνων αλλά και σχετικών ασφαλιστηρίων θαλάσσιας μεταφοράς. Αναφέρεται η κατοχή ασφαλιστηρίων θαλασσίων κινδύνων εκδοθέντων στη Σύρο το έτος 1846.

Την ελληνική νομολογία απασχόλησαν ήδη από τον 19ο αιώνα έντυπες ρήτρες φορτωτικής¹⁵. Τα ελληνικά δικαστήρια δεν αντιμετώπισαν βέβαια την πληθώρα υποθέσεων Γ.Ο.Σ, την οποία αντιμετώπισαν τα αντίστοιχα γερμανικά. Και τούτο διότι, μεταξύ άλλων, στην Ελλάδα οι Γ.Ο.Σ δεν υπήρξαν

τόσο διαδεδομένοι όσο στη γερμανική οικονομία, όπου χρησιμοποιούνταν ακόμη και από μικρομεσαίες, για τα ελληνικά δεδομένα, επιχειρήσεις.

Η πραγματική διάδοση της χρήσης Γενικών Όρων Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ) γίνεται τον 20^ο αιώνα. Η ενασχόληση της Ελληνικής θεωρίας με τους Γ.Ο.Σ πολλαπλασιάζεται, ιδίως τη δεκαετία του 1970¹⁶, δεκαετία κατά την οποία αρχίζουν διεθνώς να ισχύουν οι πρώτοι ειδικοί νόμοι περί Γ.Ο.Σ.¹⁷ και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αλλά και άλλες διεθνείς οργανώσεις¹⁸ αναλαμβάνουν πρωτοβουλία στον τομέα αυτόν. Η αρχιτεκτονική του γερμανικού AGBG, ο οποίος περιέχει διατάξεις για την ενσωμάτωση, την ερμηνεία των Γ.Ο.Σ και τον έλεγχο του περιεχομένου τους μέσω μιας γενικής ρήτρας, καθώς και μέσω ενδεικτικών καταλόγων καταχρηστικών ρητρών, απετέλεσε το νομοθετικό πρότυπο για άλλες ευρωπαϊκές ειδικές ρυθμίσεις που ακολούθησαν κατά τη δεκαετία του '80 και του '90.¹⁹ Το πρότυπο αυτό φαίνεται να ακολούθησε με μερικές αποκλίσεις και η Οδηγία 93/13 ΕΟΚ «Σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές», η οποία ισχύει για τα κράτη-μέλη από 31.12.94.

1.4.1 Το δίκαιο των συμβάσεων στον Αστικό Κώδικα

Πριν από την θέσπιση ειδικών νόμων και πριν από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τον καταναλωτή, στην Ελλάδα εφαρμοζόταν – και εξακολουθεί βεβαίως να εφαρμόζεται- για την ερμηνεία των (ιδιωτικών) συμβάσεων, ο Αστικός Κώδικας, ο οποίος στο τέταρτο κεφάλαιο του ενοχικού δίκαιου, περιέχει τους γενικούς κανόνες του δικαίου των συμβάσεων.

Ο Αστικός κώδικας, ξεκινά από το παραδοσιακό υπόδειγμα της ισότητας των δύο συμβαλλομένων μερών και θέτει στην ίδια νομική θέση τον καταναλωτή και τον προμηθευτή, παρ' ότι ο δεύτερος μπορεί να είναι από πολυεθνική επιχείρηση μέχρι μονοπωλιακός οργανισμός κοινής ωφέλειας. Στην πραγματικότητα η αντίληψη αυτή απέβη σε βάρος του ασθενέστερου από τους δύο συμβαλλομένους, του καταναλωτή, του οποίου η εξάρτηση από αγαθά και υπηρεσίες, που συχνά του παρέχονται μονοπωλιακά, τον εκθέτουν σε συναλλακτικούς κινδύνους καθώς βρίσκεται σε αδυναμία να αμυνθεί αποτελεσματικά ως άτομο απέναντι στον νομικά και οικονομικά οργανωμένο ισχυρό αντισυμβαλλόμενο του.

1.4.2 Η Αρχή της Ελευθερίας των Συμβάσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 361 ΑΚ, υπό τον τίτλο «Ενοχή από σύμβαση», για την σύσταση ή αλλοίωση ενοχής με δικαιοπραξία απαιτείται σύμβαση, εφόσον νόμος δεν ορίζει διαφορετικά. Με την διάταξη αυτή καθιερώνεται αφενός η αναγκαιότητα των συμβάσεων για την γέννηση ενοχών με δικαιοπραξία και αφετέρου η ελευθερία των συμβάσεων. Η ελευθερία των συμβάσεων περιλαμβάνει αφενός την ελευθερία συνάψεως ή όχι μίας σύμβασης και αφετέρου την ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της σύμβασης. Η πρώτη αναφέρεται στο εάν θα συναφθεί μία σύμβαση τόσο γενικά όσο και με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο (ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου) . Η δεύτερη αναφέρεται στο τι θα συμφωνηθεί, δηλαδή στους όρους υπό τους οποίους θα ισχύσει η σύμβαση. Ό,τι τα μέρη συναποφασίσουν ως περιεχόμενο της σύμβασης τους, αυτό ισχύει και τους δεσμεύει. Άμεση

απόρροια της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων είναι η δεσμευτικότητα κάθε σύμβασης. Αυτονομία και αυτοδιάθεση σημαίνει κατ' ανάγκη και αυτοδέσμευση²⁰. Η ελευθερία των συμβάσεων βρίσκει την θεμελίωση και δικαιολόγηση της στην αυτονομία και αυτοδέσμευση του ατόμου και κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο 5 παράγραφος 1 του Συντάγματος²¹

Εν τούτοις προϋπόθεση για την ηθική αυτή θεμελίωση, είναι η ισότητα των συμβαλλομένων. Η ολοένα συχνότερη έλλειψη αυτής της προϋπόθεσης, οδήγησε σε ολοένα μεγαλύτερη κρίση του δόγματος της ελευθερίας των συμβάσεων, αγαθού πάνω στο οποίο αναμφισβήτητα πρέπει να στηρίζονται οι συμβάσεις, αλλά όχι και του μόνου. Υπάρχει και η - ηθικής και πρακτικής αξίας - ανάγκη για δικαιοσύνη στις συμβάσεις, χάριν τόσο του ασθενέστερου συμβαλλόμενου όσο και των κοινωνικών επιπτώσεων κάθε ιδιωτικής συναλλαγής. Τα δύο αυτά αγαθά, που αξίζουν εξίσου της προστασίας από την έννομη τάξη δεν συμβαδίζουν αναγκαία. Χωρίς μέριμνα για δίκαιο περιεχόμενο της σύμβασης, η ελευθερία μπορεί να σημαίνει ελευθερία εκμεταλλεύσεως του αντισυμβαλλόμενου και ελευθερία καταπνίξεως της συμμετοχής του στην κοινωνικοοικονομική ζωή. Το φυσικό δίκαιο, που δεχόταν ως θεμέλιο του δικαίου των συμβάσεων την δεσμευτικότητα αυτών, αξίωνε παράλληλα να υπάρχει δίκαιο τίμημα-αντάλλαγμα²², για οποιαδήποτε συμβατική παροχή. Αυτήν την αρχή της ισότητας των ανταλλασσόμενων παροχών, παραμέρισαν οι Ευρωπαϊκές νομοθεσίες (και η Ελληνική) του 19ου αιώνα, οι οποίες υπό την επήρεια των αρχών της Γαλλικής Επανάστασης περιορίστηκαν στην κατοχύρωση μόνο της ελευθερίας των συμβάσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα πρώτα χρόνια μετά την Γαλλική Επανάσταση και υπό το κράτος ενθουσιασμού για τα επιτεύγματα της υπέρ της ελευθερίας, είχε

καταργηθεί ακόμη και ο νόμος που απαγόρευε την τοκογλυφία στις συμβάσεις!

Σήμερα ελευθερία των συμβάσεων χωρίς περιορισμούς, σημαίνει ελευθερία του ισχυρότερου συμβαλλόμενου. Οι κίνδυνοι που προκύπτουν από τις συμβάσεις προσχωρήσεως και από τους Γ.Ο.Σ, είναι εκδήλωση του φαινομένου αυτού. Για το λόγο αυτό η ιστορία της ελευθερίας των συμβάσεων κατά τον 20^ο αιώνα, υπήρξε η ιστορία των περιορισμών της.²³ Είναι συνεχής η προσπάθεια να επαναφερθεί στις συμβάσεις, όσο γίνεται περισσότερη δικαιοσύνη, το έτερο δηλαδή αγαθό, που κατά τον 19^ο αιώνα είχε θυσιασθεί στον βωμό του φιλελευθερισμού.

Ο Αστικός Κώδικας στηρίχθηκε μονομερώς στην ελευθερία των συμβάσεων. Μόνες ρητές, γενικές διατάξεις, που σκοπό έχουν να αποτρέψουν μεγάλη αδικία από τη χρήση και εφαρμογή της ελευθερίας αυτής, είναι οι διατάξεις των άρθρων 178 (Δικαιοπραξία αντίθετη στα χρηστά ήθη) και 179 (Καταπλεονεκτικές δικαιοπραξίες). Οι αυστηρές τους όμως προϋποθέσεις, στενεύουν το πεδίο εφαρμογής τους. Προστασία του οικονομικά ασθενέστερου μπόρεσε επίσης να επιτευχθεί μέσω των γενικών ρητρών των άρθρων 178 (Δικαιοπραξία αντίθετη στα χρηστά ήθη), 281 (Απαγόρευση ασκήσεως δικαιώματος εάν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος), και 288 (Ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να εκπληρώσει την παροχή όπως απαιτεί η καλή πίστη αφού ληφθούν υπ' όψιν και τα συναλλακτικά ήθη) καθώς και των άρθρων γενικού δικαίου των συμβάσεων²⁴.

1.4.3 Η Σύμβαση Προσχώρησης

Ως σύμβαση προσχώρησης νοείται σύμβαση, το περιεχόμενο της οποίας δεν καθορίζεται, κατόπιν διαπραγματεύσεων και από τους δύο συμβαλλόμενους, αλλά μόνο από τον ένα, ο δε άλλος έχει τη δυνατότητα ή να δεχθεί την σύμβαση, όπως είναι διατυπωμένη από τον πρώτο (δηλαδή να προσχωρήσει σε αυτήν) ή να την απορρίψει συνολικά.²⁵ Χαρακτηριστικό της σύμβασης αυτής είναι, ο καθορισμός του περιεχομένου της από τον ένα συμβαλλόμενο, τον ισχυρότερο, ο οποίος συνήθως είναι μεγάλος οικονομικός οργανισμός, ενίοτε δε εξ αυτών, που παρέχουν στο κοινό εκ μονοπωλιακής ή προνομιακής παραχώρησης (concession) υπηρεσίες ιδιωτικής ανάγκης ή χρησιμότητας, όπως είναι οι επιχειρήσεις υδροληψίας, αερίοφωτος, ηλεκτρικού ρεύματος, συγκοινωνίας, τηλεφωνίας, ασφαλιστικές εταιρίες, τράπεζες ή άλλες επιχειρήσεις δημόσιες ή ιδιωτικές και η «προσχώρηση» του ετέρου συμβαλλομένου σε αυτή, χωρίς δυνατότητα καθορισμού του περιεχομένου της. Τα ισχυρά συμβαλλόμενα μέρη υποβάλλουν στον ιδιώτη τύπο σύμβασης, που έχει διατυπωθεί από αυτούς σε όλες τις λεπτομέρειες και ο ιδιώτης είτε εξ εμπιστοσύνης είτε – ως συνήθως – εξ ανάγκης προσχωρεί στο περιεχόμενο της συμβάσεως.²⁶ Για τον δεύτερο, τον ασθενέστερο συμβαλλόμενο, παραμένει στην ουσία μόνο η ελευθερία συνάψεως ή μη της σύμβασης, ενώ η σε όλους αναγνωριζόμενη ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της, ως προς αυτόν, εξαφανίζεται εκ των πραγμάτων.

Και όταν όμως υπάρχει μικρή δυνατότητα επηρεασμού τουλάχιστον μερικών όρων της συμβάσεως, το μεγαλύτερο μέρος αυτών ισχύει όπως ο ισχυρότερος συμβαλλόμενος τους έχει καθορίσει. Πρόκειται για τους γενικούς όρους συναλλαγών. Όρους που αν και προσδιορίζονται μονομερώς από τον

ένα συμβαλλόμενο, γίνονται περιεχόμενο της σύμβασης, με δεσμευτική και για τον έτερο συμβαλλόμενο ισχύ.

Τα πρακτικά πλεονεκτήματα αυτών των συμβάσεων είναι ότι πετυχαίνουν εξοικονόμηση χρόνου και εργασίας και επομένως μεγαλύτερη ταχύτητα στις συναλλαγές καθώς και λύσεις ενιαίες, ορθολογιστικές, μελετημένες και από επαγγελματική άποψη σωστά σταθμισμένες. Το σοβαρότατο όμως μειονέκτημα τους, είναι ότι μπορούν να καταστήσουν τον ασθενέστερο συμβαλλόμενο, μέσω εξαιρετικά επαχθών για αυτόν όρων, αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον ισχυρότερο. Τέτοιοι επαχθείς όροι είναι συνήθως απαλλακτικές ρήτρες υπέρ του τελευταίου, ρήτρες μετάθεσης της ευθύνης, αυξημένης ευθύνης του ασθενέστερου συμβαλλόμενου κ.ο.κ.²⁷

Αυτοί οι όροι κατέστησαν προφανή την ανάγκη παροχής έννομης προστασίας στον ασθενέστερο συμβαλλόμενο, με το δικαστικό έλεγχο της ισχύος τους. Ο δικαστής δηλαδή, είχε τη δυνατότητα να δεχθεί την ακυρότητα συγκεκριμένου όρου, βάσει των διατάξεων του Αστικού Κώδικα.²⁸ Οι γενικοί όροι συναλλαγών πάντα υπάγονταν σε δικαστικό έλεγχο της ισχύος τους, η οποία όμως δεν παρεχόταν παρά μόνο σε περιπτώσεις προφανούς και ακραίας παραβίασης των αρχών του δικαίου, μεμονωμένα για κάθε ατομική περίπτωση και εφόσον ο θιγόμενος ιδιώτης διέθετε την υποδομή, την παιδεία, την απαιτούμενη πρόσβαση σε πληροφόρηση και βεβαίως την ικανότητα να αναλάβει το ψυχολογικό και οικονομικό βάρος μίας δικαστικής διένεξης με ένα σαφώς ισχυρότερο αντίδικο, προκειμένου να υπερασπίσει τα ατομικά του συμφέροντα. Δεν υπήρχε ακόμη η έννοια του καταναλωτή, δεν είχαν αναγνωριστεί οι καταναλωτές ως φορείς δικαιωμάτων, που χρήζουν προστασίας, ούτε και ο ρόλος τους στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς.

1.5 Ο Νόμος 1961/1991

Το έτος 1991 ο Έλληνας νομοθέτης ενόψει του σχεδίου της Οδηγίας 93/13 αλλά και άλλων Οδηγιών για την προστασία του καταναλωτή, δεν θέσπισε μεν ειδικό νόμο για τους Γ.Ο.Σ, αλλά γενικό νόμο για την προστασία του καταναλωτή, ένα κεφάλαιο του οποίου, ρύθμιζε το δίκαιο των Γ.Ο.Σ.

Ο Ν. 1961/91 έδωσε μία πρώτη απάντηση στην απαίτηση για επέμβαση του κράτους προς την κατεύθυνση της προστασίας των συναλλασσόμενων και στην αναγκαιότητα ύπαρξης ενός θεσμικού πλαισίου κατάλληλου και αποτελεσματικού που να αντιμετωπίζει το πρόβλημα. Όπως στην εισηγητική έκθεση του νόμου αυτού αναγνωρίζεται: *«...ο καταναλωτής βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, γεγονός που οφείλεται στην σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα και κυρίως στη δομή και στη λειτουργία της αγοράς. Ύπαρξη μονοπωλιακών επιχειρήσεων, στρέβλωση γενικότερα των όρων ανταγωνισμού, παντελής έλλειψη διαφάνειας των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά σε συνδυασμό με εκμετάλλευση της αλματώδους εξέλιξης της τεχνολογίας με σκοπό την αύξηση της απόδοσης του κεφαλαίου σε βάρος της ασφάλειας των καταναλωτών...»*²⁹ προκάλεσαν ως αδήριτη αναγκαιότητα την θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων περιορισμού της νομικής και οικονομικής ισχύος του προμηθευτή σε νόμιμα και ελέγξιμα όρια ώστε να αποφεύγεται η παγίδευση του καταναλωτή και η εκμετάλλευση του στις συναλλαγές.

Ο νόμος αυτός – κατά την συζήτηση του στην Βουλή- μεταξύ άλλων έφερε στην επιφάνεια και ανέδειξε και το φιλοσοφικό-ιδεολογικό υπόβαθρο του ζητήματος της ρυθμιστικής παρέμβασης της πολιτείας για την προστασία του

καταναλωτή, στις ρίζες του οποίου βρίσκονται πάντα οι αντιπαλλόμενες αρχές της οικονομικής ελευθερίας και της ανάπτυξης του ιδιωτικού κεφαλαίου από την μια και του κρατικού παρεμβατισμού στην αγορά από την άλλη. Της προστατευόμενης αναπτυξιακής διαδικασίας της αγοράς έναντι των εκάστοτε θιγόμενων από αυτήν ατομικών δικαιωμάτων. Τόσο τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και το Ελληνικό Κοινοβούλιο και οι εκάστοτε Ελληνικές Κυβερνήσεις όταν αντιμετωπίζουν το ζήτημα αυτό δεν κάνουν άλλο, από το να αναζητούν μία ευαίσθητη ισορροπία ανάμεσα στα αντικρουόμενα αυτά συμφέροντα, τολμώντας παράλληλα και εξελικτικά μικρές τομές προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση. Πάντως και υπό την ισχύ του νόμου αυτού, η προστασία παρέιχeto στους καταναλωτές με την εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ³⁰.

1.6 ΟΔΗΓΙΑ 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 5^{ης} Απριλίου 1993

Το πρότυπο του γερμανικού AGBG, ακολούθησε με μερικές αποκλίσεις και η Οδηγία 93/13 ΕΟΚ³¹ «*Σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές*», η οποία ισχύει για τα κράτη-μέλη από 31.12.94. Η προώθηση των συμφερόντων των καταναλωτών και η διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή με συμβολή στην προστασία και των οικονομικών συμφερόντων τους και η αναγνώριση και προστασία τους κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών και δραστηριοτήτων, διατυπώνεται στο άρθρο 153 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπενθυμίζεται ότι με την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση³², το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο απέκτησε ειδική

διάταξη για την προστασία του καταναλωτή³³, στην οποία μεταξύ άλλων ανήκει ρητά και η προστασία των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή. Την 21-4-1993 εξεδόθη, μετά από εικοσαετείς περίπου διαβουλεύσεις και νομικές ενέργειες, η οδηγία 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με τους καταναλωτές.

Άμεσος σκοπός της οδηγίας αυτής ήταν η προστασία των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες. Αρχή ήδη διατυπωμένη στα δύο κοινοτικά προγράμματα σχετικά με την πολιτική προστασίας και ενημέρωσης των καταναλωτών υπό τον τίτλο «προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών», σύμφωνα με την οποία *«οι αποκτώντες αγαθά και υπηρεσίες πρέπει να προστατεύονται από τις καταχρήσεις ισχύος εκ μέρους του πωλητή ή του παρέχοντος υπηρεσίες ιδίως από τις συμβάσεις προσχωρήσεως και από τον καταχρηστικό αποκλεισμό βασικών δικαιωμάτων μέσα στις συμβάσεις»*³⁴

Η οδηγία αυτή έδωσε τους ορισμούς των τριών κυρίαρχων και βασικών εννοιών στο δίκαιο των Γενικών Όρων Συναλλαγών, δηλαδή της καταχρηστικής ρήτρας, του καταναλωτή και του επαγγελματία (προμηθευτή), και όρισε το πεδίο εφαρμογής της. Στο παράρτημα της παρέθεσε κατάλογο ρητρών - ενδεικτικό και όχι εξαντλητικό – οι οποίες είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.

Η οδηγία αυτή ρητά εξαίρεσε από το πεδίο εφαρμογής της, τις συμβάσεις εργασίας, τις συμβάσεις που αφορούν κληρονομικά δικαιώματα, τις συμβάσεις οικογενειακού δικαίου καθώς και τις συμβάσεις, που αφορούν την σύσταση και το καταστατικό εταιριών. Επίσης ρητά εξαίρεσε από το ρυθμιστικό της πεδίο, τον έλεγχο καταχρηστικότητας όρων που περιγράφουν:

α) Το κύριο αντικείμενο της σύμβασης και β) Το ανάλογο ή όχι μεταξύ της τιμής και της αμοιβής αφενός και των αγαθών ή υπηρεσιών, που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, για τους οποίους όμως απαιτεί να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο σαφή και κατανοητό. Πρόκειται για την αρχή της διαφάνειας (άρθρο 5 εδ.α΄ Οδηγίας), η οποία συμπεριλήφθηκε κατά την μεταφορά της στο Εθνικό δίκαιο με τον Νόμο 2251/94 στο άρθρο 2 παράγραφοι 2 και 3, σύμφωνα με την οποία «Οι Γ.Ο.Σ πρέπει να παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή³⁵»

Καθόρισε επίσης, τον κύκλο των άμεσα σχετιζόμενων ατόμων και ομάδων αναγνωρίζοντας έννομο συμφέρον άσκησης των αξιώσεων, που απορρέουν από την χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών, σε άτομα (καταναλωτές) και σε δημόσιους οργανισμούς και νομικά πρόσωπα που λειτουργούν με την μορφή μη κερδοσκοπικών σωματείων του Α.Κ (Ενώσεις Καταναλωτών), καθώς και στους ανταγωνιζόμενους επαγγελματίες στην προστασία των οποίων επίσης αποβλέπει η Οδηγία. Νομιμοποίησε δε παθητικά τους επαγγελματίες από κοινού ανά επαγγελματικό τομέα ή χωριστά τον καθένα, ή και τις ενώσεις τους, που χρησιμοποιούν ή συνιστούν την χρήση αυτών ή παρόμοιων συμβατικών όρων. Η Οδηγία εισήγαγε τεκμήριο, ότι μία ρήτρα σύμβασης δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης εάν: α) έχει συνταχθεί εκ των προτέρων μονομερώς από τον επαγγελματία και β) ο καταναλωτής εκ των πραγμάτων δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενο της ιδίως στο πλαίσιο της σύμβασης προσχωρήσεως. Τα κράτη-μέλη υποχρεώθηκαν να θεσπίσουν «τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα

προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις, που συνάπτονται από ένα επαγγελματία με καταναλωτές»³⁶

1.7 Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις- Νόμος 2251/1994

1.7.1 Γενικά

Μόλις τρία χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ του ν.1961/91, ο νόμος αυτός, καταργήθηκε πλήρως και αντικαταστάθηκε με το ν.2251/94, ο οποίος ισχύει από 22.11.94. Τέσσερα χρόνια μετά, ο ν.2251/94, τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 §24 ν.2741/99, προς συμμόρφωση σε παρατηρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όσον αφορά στην προσαρμογή του ελληνικού δικαίου προς την Οδηγία 93/13.

Ο νόμος 2251/1994³⁷, όπως ισχύει σήμερα στην Ελλάδα, σε δύο άρθρα του (δεύτερο και δέκατο), ρυθμίζει το δίκαιο των Γενικών Όρων Συναλλαγών, τους οποίους στην εισηγητική έκθεση αναγνωρίζει και αντιμετωπίζει ως ένα από τα κυρίαρχα φαινόμενα της νεότερης συναλλακτικής ζωής. Το δίκαιο των γενικών όρων συναλλαγών περιλαμβάνει την προστασία του μεμονωμένου καταναλωτή ατομικά και των γενικών συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού γενικότερα και αποσκοπεί στην άμβλυση της πραγματικής διαπραγματευτικής ανισότητας των μερών. Ο ισχύων νόμος, εξειδικεύει τις γενικές αρχές του ιδιωτικού (αστικού) δικαίου και θέτει κανόνες που εκλογικεύουν την ελευθερία των συμβάσεων κάνοντας ένα σαφές βήμα προς

την αποκατάσταση της σχέσης ισορροπίας των συμβαλλομένων στο πεδίο των σχέσεων προμηθευτή-καταναλωτή.

1.7.2 Ορισμοί

1.7.2.1 Έτσι σήμερα ως ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ νοείται «Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και κάθε αποδέκτης του διαφημιστικού μηνύματος.»³⁸

Με τον ορισμό αυτό, η έννοια του καταναλωτή, περιλαμβάνει το σύνολο το προσώπων που είναι τελικοί αποδέκτες των αγαθών ή υπηρεσιών. Με τον τρόπο όμως αυτό, εξαιρείται από την προστασία του νόμου ο έμπορος, που αποκτά αγαθά ή υπηρεσίες με σκοπό μεταπώλησης ή για να τα επεξεργαστεί και να τα ενσωματώσει στην παραγωγή και γεννάται το ζήτημα εάν καλύπτεται ο έμπορος ή ο επαγγελματίας που αποκτά μεν αγαθά ή υπηρεσίες κατά την άσκηση του επαγγέλματος του αλλά ως τελικός αποδέκτης αυτών. Αποκτά δηλαδή αγαθά, όπως ταμειακή μηχανή, αναλώσιμα γραφείου, αναψυκτικά, τρόφιμα κ.ο.κ, τα οποία ενδεχομένως προμηθεύεται από ισχυρότερους αντισυμβαλλόμενους προμηθευτές και τα οποία με κάποιο τρόπο εντάσσονται στην εμπορική του δραστηριότητα αλλά δεν προορίζονται για μεταπώληση. Η γραμματική ερμηνεία του όρου «τελικού αποδέκτη» σαφώς εντάσσει και τα ανωτέρω στο πεδίο εφαρμογής, ενώ αντίθετα ερμηνεία προσανατολισμένη στην οικονομική λειτουργία του όρου θα μπορούσε να θεμελιώσει την άποψη ότι ο έμπορος (επαγγελματίας) αποδέκτης υπηρεσιών

σχετικών με την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας δεν είναι τελικός αποδέκτης, αφού ουσιαστικά χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες για να υποστηρίξει την παραγωγή αγαθών ή την προσφορά υπηρεσιών, που αυτός με την σειρά του προορίζει για τους πελάτες του, άποψη που σίγουρα θα βρει επιχειρήματα και υποστήριξη στις αρχές της διοικητικής λογιστικής.

Σήμερα συνεχίζεται η συζήτηση για το εάν στο ρυθμιστικό πεδίο του νόμου αυτού, ως καταναλωτές, μπορούν να υπαχθούν και να προστατευτούν οι εγγυητές στις καταρτιζόμενες τραπεζικές συμβάσεις ή ακόμη και οι ίδιες οι τράπεζες στις διατραπεζικές συναλλαγές³⁹.

1.7.2.2 ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που κατά την άσκηση της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας, προμηθεύει προϊόντα ή παρέχει υπηρεσίες στον καταναλωτή. Προμηθευτής είναι και ο διαφημιζόμενος.

1.7.2.3 Ως «ΠΡΟΪΟΝΤΑ» νοούνται τα κεφαλαιουχικά αγαθά, ευρύτατης κατανάλωσης, που προσφέρονται στην αγορά, ενώ με τον όρο «ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ», ο νομοθέτης εννοεί κάθε παροχή, αποτιμητή σε χρήμα, που προσφέρεται στην αγορά ή δίνεται στον καταναλωτή, υπό οποιαδήποτε μορφή.⁴⁰

1.7.3 Έννοια Γ.Ο.Σ

Ως Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ), νοούνται οι μονομερώς προδιατυπωμένοι συμβατικοί όροι, οι οποίοι προορίζονται για ομοιόμορφη

πολλαπλή χρήση, τους οποίους ο ένας συμβαλλόμενος επιβάλλει κατά την κατάρτιση της σύμβασης στον άλλον, χωρίς ατομική διαπραγμάτευση.

Χαρακτηριστικά των Γ.Ο.Σ αποτελούν:

1. Ο συμβατικός χαρακτήρας τους. Προορίζονται να καταστούν περιεχόμενο μία συμβατικής ρύθμισης
2. Είναι όροι μονομερώς εκ των προτέρων διατυπωμένοι και δεν αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης
3. Προορίζονται να αποτελέσουν τυπικό και ομοιόμορφο περιεχόμενο ενός απροσδιόριστου αριθμού συμβάσεων, δηλαδή περιεχόμενο όμοιο κατά τα βασικά, τυπικά του στοιχεία. Πρέπει δηλαδή να υπάρχει πρόθεση του συντάκτη πολλαπλής χρήσης τους, σε απροσδιόριστο αριθμό συμβάσεων.
4. Τίθενται από τον ένα συμβαλλόμενο (χρήστη) στον δεύτερο (πελάτη) κατά την κατάρτιση της σύμβασης

1.7.4 Δικαστικός έλεγχος των Γ.Ο.Σ

Σύμφωνα με το νόμο 2251/94 διακρίνονται τρεις μορφές δικαστικού ελέγχου των Γ.Ο.Σ:

1) Ο δικαστικός έλεγχος της ένταξης των Γ.Ο.Σ στην σύμβαση.

Για να ενταχθούν νομίμως οι Γ.Ο.Σ στην σύμβαση και να δεσμεύουν τους καταναλωτές, θα πρέπει να συντρέχουν υποχρεωτικά αμφότερες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α. Να τους γνώριζαν με οιονδήποτε τρόπο, οι καταναλωτές κατά το χρόνο κατάρτισης της σύμβασης και

β. ο προμηθευτής να τους έχει υποδείξει σε αυτούς κατά τον ίδιο χρόνο ή να μην τους έχει στερήσει τη δυνατότητα να λάβουν (χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία)

πραγματική γνώση του περιεχομένου τους εκ των προτέρων. Επομένως ο προμηθευτής οφείλει να προβαίνει σε ρητή επισήμανση προς τον καταναλωτή κατά τη σύναψη της σύμβασης, ότι η σύμβαση αυτή θα καταρτισθεί και θα διέπεται από τους προτεινόμενους από αυτόν όρους. Πρέπει να εξασφαλίσει στον καταναλωτή τη δυνατότητα, να αποκτήσει γνώση του περιεχομένου των όρων χωρίς σοβαρή δυσκολία, σε αντίθετη περίπτωση ο εν λόγω Γ.Ο.Σ δεν δεσμεύει τον καταναλωτή.⁴¹

Οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών, που καταρτίζονται στην Ελλάδα, πρέπει να διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα, εξαιρουμένων των γενικών όρων των διεθνών συναλλαγών, να εκτυπώνονται ευανάγνωστα σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης και να παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή. Αυτό είναι το περιεχόμενο της αρχής της διαφάνειας⁴², η οποία επιβάλλει οι Γ.Ο.Σ να «φωτίζουν» τις συνέπειες της συμβατικής δέσμευσης, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να διαγνώσει εκ των προτέρων την εμβέλεια τους. Έτσι ρήτρες μονομερούς ανακαθορισμού της παροχής, όπως αυτή της μονομερούς αναπροσαρμογής του επιτοκίου πιστωτικής σύμβασης⁴³ για να είναι έγκυρες πρέπει να υπάρχει λόγος σοβαρός και ορισμένος.

2) Δικαστικός έλεγχος των Γ.Ο.Σ μέσω ερμηνείας.

Εφόσον οι Γ.Ο.Σ έχουν ενταχθεί νομίμως στην σύμβαση, υπόκεινται στη συνέχεια σε δικαστικό έλεγχο μέσω ερμηνείας, σύμφωνα με τους κανόνες ερμηνείας των δικαιπραξιών και με κριτήριο το επίπεδο κατανόησης του μέσου εκπροσώπου του συναλλακτικού κύκλου στο οποίο απευθύνονται (Αντικειμενική μέθοδος) με δύο όμως αποκλίσεις⁴⁴: α) Όροι που συμφωνήθηκαν ύστερα από διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλομένων

(ειδικοί όροι) είναι επικρατέστεροι από τους αντίστοιχους γενικούς όρους και β) γενικοί όροι συναλλαγών που διατυπώθηκαν μονομερώς από τον προμηθευτή ή από τρίτο για λογαριασμό του προμηθευτή, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή. Ο κανόνας αυτός, ότι οι ασαφείς ρήτρες Γ.Ο.Σ ερμηνεύονται κατά του προμηθευτή, αποτελεί εξειδίκευση της γενικής αρχής *in dubio contra stipulatorem*⁴⁵. Κατά την ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών λαμβάνεται υπόψη και η ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού.

3) Άμεσος Έλεγχος των Γ.Ο.Σ

Πρόκειται για έλεγχο του κύρους του περιεχομένου των Γ.Ο.Σ. Για την τρίτη αυτή μορφή ελέγχου, χρησιμοποιούνται ορισμένα κριτήρια τα οποία προκύπτουν από το Νόμο 2251/94.

α) Υπάρχει κατ' αρχήν η γενική ρήτρα της παραγράφου 6 του άρθρου 2, σύμφωνα με την οποία: *«Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»*

Πρόκειται για γενική ρήτρα περί απαγόρευσης των καταχρηστικών Γ.Ο.Σ, που θεωρούνται εκ του νόμου (*ex lege*) ως καταχρηστικοί και επομένως άκυροι και απαγορευτέοι. Ο νομοθετικός αυτός ορισμός αποτελεί εξειδίκευση του γενικότερου κανόνα του άρθρου 281 ΑΚ, περί απαγόρευσης καταχρηστικής

ασκήσεως δικαιώματος ή θεσμού, εν προκειμένου του θεσμού της συμβατικής ελευθερίας. Το ζητούμενο, προκειμένου να κηρυχθεί συγκεκριμένος όρος ως καταχρηστικός είναι να διαπιστωθεί εάν διαταράσσει την συμβατική ισορροπία. Για να διαγνωσθεί αυτό αφενός εξετάζεται εάν ο ελεγχόμενος όρος, διαταράσσει την καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού (μη αναγκαστικού) δικαίου, δηλαδή κανόνες αξιολογικούς υπέρ των ουσιαστικών συμφερόντων των συμβαλλομένων⁴⁶, οι οποίοι εκτός από το προτείνουν ένα τρόπο ρύθμισης της συμβατικής σχέσης, αποτελούν εξειδίκευση της αρχής της εξισωτικής δικαιοσύνης, με την έννοια ότι επιφέρουν μία στοιχειωδώς δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν τυπικών συμφερόντων. Αφετέρου εξετάζεται εάν ο εισαγόμενος με τους Γ.Ο.Σ περιορισμός θεμελιωδών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που προκύπτουν από την σύμβαση και διακινδυνεύουν τον σκοπό της, δεν τροποποιούν μεν το ενδοτικό δίκαιο αλλά συνιστούν πρόσθετη αυτοτελή ρύθμιση μη καλυπτόμενη από κανόνες ιδιωτικού δικαίου.

Εάν το συμπέρασμα, σε μία εκ των ανωτέρω περιπτώσεων, είναι θετικό ακολουθεί το δεύτερο στάδιο ελέγχου της συμβατικής ισορροπίας⁴⁷, που περιλαμβάνει την *in abstracto*⁴⁸ αξιολογική στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και την εκτίμηση των ειδικών συνθηκών. Στο στάδιο αυτό λαμβάνονται υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών, στα οποία αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται

Καταχρηστικός και συνεπώς άκυρος κατά τα παραπάνω, δεν είναι οποιοσδήποτε Γ.Ο.Σ αποκλίνει από κανόνα ενδοτικού δικαίου, αλλά αυτός

που χωρίς επαρκή και εύλογη αιτία αποκλίνει, από ουσιώδεις και βασικές αξιολογήσεις του δικαίου.

Ειδικά όταν ελέγχεται το περιεχόμενο του γενικού όρου συναλλαγών στο πλαίσιο των διαδικασιών της παρ. 9 του άρθρου 10 (συλλογική δικαστική προστασία), προτιμάται η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου.

1.7.5 Καταχρηστική ρήτρα

Ο νόμος 2251/1994 κατά το πρότυπο της Οδηγίας της Ε.Ε, στο άρθρο 2 παρ. 7 απαριθμεί ενδεικτικά τριάντα μία (31) κατηγορίες εκ του νόμου καταχρηστικών όρων ως κάτωθι:

«Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που:

- α) Παρέχουν στον προμηθευτή, χωρίς εύλογη αιτία, υπερβολικά μεγάλη προθεσμία αποδοχής της πρότασης του καταναλωτή για σύναψη σύμβασης,*
- β) Περιορίζουν τις ανειλημμένες συμβατικές υποχρεώσεις και ευθύνες των προμηθευτών,*
- γ) προβλέπουν προθεσμία καταγγελίας της σύμβασης υπερβολικά σύντομη για τον καταναλωτή ή υπερβολικά μακρά για τον προμηθευτή,*
- δ) συνεπάγονται την παράταση ή ανανέωση της σύμβασης για χρονικό διάστημα υπερβολικά μακρό, αν ο καταναλωτής δεν την καταγγείλει σε ορισμένο χρόνο,*
- ε) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο,*

στ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγείλει σύμβαση αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία,

ζ) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα να κρίνει μονομερώς αν η παροχή του είναι σύμφωνη με τη σύμβαση,

η) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το απεριόριστο δικαίωμα να ορίζει μονομερώς το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του,

θ) ορίζουν ότι η παροχή δεν είναι υποχρεωτικό να ανταποκρίνεται στις ουσιώδεις, για τον καταναλωτή, προδιαγραφές, στο δείγμα, στις ανάγκες της ειδικής χρήσης, για την οποία την προορίζει ο καταναλωτής και την οποία αποδέχεται ο προμηθευτής ή στο συνηθισμένο προορισμό της,

ι) επιτρέπουν στον προμηθευτή να μην εκτελέσει τις υποχρεώσεις του χωρίς σπουδαίο λόγο,

ια) χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή,

ιβ) περιορίζουν την ευθύνη του προμηθευτή για κρυμμένα ελαττώματα του πράγματος,

ιγ) αποκλείουν ή περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη του προμηθευτή,

ιδ) προβλέπουν τη μετακύληση της ευθύνης του πωλητή, ή του εισαγωγέα αποκλειστικά στον παραγωγό του αγαθού ή σε άλλον,

ιε) περιορίζουν την υποχρέωση του προμηθευτή να τηρεί τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει οι εντολοδόχοι του ή εξαρτούν την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του από την τήρηση ειδικής τυπικής διαδικασίας.

ιστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγέλλει τη σύμβαση κατά την κρίση του, αν η ίδια ευχέρεια δεν αναγνωρίζεται στον καταναλωτή, ή να παρακρατεί

τα ποσά που έχουν καταβληθεί για παροχές που δεν έχουν ακόμη εκτελεσθεί από αυτόν, όταν τη σύμβαση καταγγέλλει ο ίδιος,

ιζ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τα δικαιώματά του σε περίπτωση μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής του προμηθευτή, ακόμη και αν τον προμηθευτή βαρύνει πταίσμα,

ιη) εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει (από τη σύμβαση), όταν η αύξηση του τιμήματος σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης είναι υπερβολική για αυτόν,

ιθ) αποκλείουν ή περιορίζουν τη νόμιμη ευχέρεια του καταναλωτή να μην εκτελέσει τη σύμβαση,

κ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να επισχέσει εν όλω ή εν μέρει την καταβολή του τιμήματος, όταν ο προμηθευτής δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του,

κα) επιβάλλουν στον καταναλωτή που πιστώθηκε με το τίμημα των αγαθών ή υπηρεσιών να εκδώσει μεταχρονολογημένη επιταγή,

κβ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τις ενστάσεις του κατά τρίτου που διαδέχεται τον προμηθευτή στη σχέση με τον καταναλωτή,

κγ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να προτείνει σε συμψηφισμό προς υποχρεώσεις του από τη σύμβαση ομοειδείς απαιτήσεις του κατά του προμηθευτή,

κδ) βεβαιώνουν ότι ο καταναλωτής γνωρίζει ορισμένους όρους της σύμβασης ή την κατάσταση των προμηθευόμενων πραγμάτων ή την ποιότητα των υπηρεσιών, ενώ πραγματικά τα αγνοεί,

κε) υποχρεώνουν τον καταναλωτή να προκαταβάλει υπερβολικά μεγάλο μέρος του τιμήματος πριν αρχίσει η εκτέλεση της σύμβασης από τον προμηθευτή,

μολονότι ο προμηθευτής δεν ανέλαβε την υποχρέωση να εκτελέσει παραγγελία του καταναλωτή με βάση συγκεκριμένες προδιαγραφές ή χαρακτηριστικά ούτε η παροχή του προμηθευτή συνιστάται σε υπηρεσίες με κράτηση,

κστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να απαιτήσει από τον καταναλωτή υπέρμετρες εγγυήσεις,

κζ) αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα,

κη) περιορίζουν υπέρμετρα την προθεσμία, μέσα στην οποία ο καταναλωτής οφείλει να υποβάλει στον προμηθευτή τα παράπονα ή να εγείρει τις αξιώσεις του κατά του προμηθευτή,

κθ) αναθέτουν στον προμηθευτή χωρίς σπουδαίο λόγο την αποκλειστικότητα της συντήρησης και των επισκευών του πράγματος και της προμήθειας των ανταλλακτικών,

λ) επιβάλλουν στον καταναλωτή, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του, υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση ή

λα) αποκλείουν την υπαγωγή των διαφορών από σύμβαση στο φυσικό τους δικαστή με την πρόβλεψη αποκλειστικής αλλοδαπής δικαιοδοσίας ή διαιτησίας.

Κάθε ρήτρα, που κριθεί ότι αντιστοιχεί σε μία από τις παραπάνω αναφερόμενες, είναι εκ του νόμου καταχρηστική και άρα άκυρη και απαγορευτέα. Εξετάζεται δηλαδή, εάν ο ελεγχόμενος Γ.Ο.Σ αντίκειται σε κάποια από τις ανωτέρω απαγορευτικές ρήτρες, χωρίς οποιαδήποτε άλλη στάθμιση και εάν αυτό συμβαίνει τότε κηρύσσεται άκυρος. Εάν όχι τότε ο

κρινόμενος όρος ελέγχεται για καταχρηστικότητα σύμφωνα με την γενική ρήτρα.

Οι ρήτρες αυτές μπορούν να διαιρεθούν στις εξής γενικές κατηγορίες:

A. Ρήτρες που αφορούν στην σύναψη, διάρκεια και λήξη της σύμβασης (2 παρ. 7 εδάφια α,γ,δ,ε,στ,ιστ)

B. Ρήτρες που αφορούν στην εκτέλεση της σύμβασης από τον προμηθευτή (άρθρο 2 παρ. 7 εδάφια β.θ.ι.ιβ.ιγ.ιδ.ιε.ιζ.κβ.κη.κθ).

Γ. Ρήτρες που απονέμουν στον προμηθευτή δικαιώματα μονομερούς καθορισμού στοιχείων της σύμβασης (άρθρο 2 παρ. 7 εδάφια ε,ζ,η,ια,ιη)

Δ) Ρήτρες με άμεσο ή έμμεσο δικονομικό περιεχόμενο (άρθρο 2 παρ. 7 εδάφια κδ,κζ,λα).⁴⁹

Ο προμηθευτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης, για το λόγο ότι ένας ή περισσότεροι γενικοί όροι είναι άκυροι ως καταχρηστικοί. Οι διατάξεις του άρθρου 2 του Νόμου 2251/94, εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση όταν η σύμβαση μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή συνδέεται στενά με την Ελλάδα ή άλλη χώρα του Ε.Ο.Χ., ανεξάρτητα από τη συμβατική επιλογή δικαίου χώρας εκτός Ε.Ο.Χ και για κάθε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Θεωρείται ότι ο όρος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό του. Το γεγονός ότι για ορισμένα στοιχεία κάποιου όρου ή για έναν μεμονωμένο όρο υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση δεν αποκλείει την εφαρμογή του νόμου στο υπόλοιπο της σύμβασης, εάν από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης. Το βάρος απόδειξης ότι υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση το φέρει ο προμηθευτής.

1.8 Φορείς και Ανεξάρτητες Αρχές στην προστασία καταναλωτή – Απόπειρες αυτορρύθμισης

Σήμερα στις υπηρεσίες και στους σκοπούς της προστασίας του καταναλωτή έχει ταχθεί και λειτουργεί ένας εντυπωσιακά μεγάλος αριθμός οργανισμών, φορέων του δημοσίου, μη κυβερνητικών οργανώσεων και σωματείων (ενώσεων καταναλωτών) και ανεξαρτήτων αρχών.

1.8.1 Ενώσεις Καταναλωτών

Πρόκειται για σωματεία διεπόμενα από τις διατάξεις του νόμου για την προστασία καταναλωτών⁵⁰ και από τον Αστικό Κώδικα. Έχουν αποκλειστικό σκοπό την προστασία των συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού. Εκπροσωπούν τους καταναλωτές στα όργανα, στα οποία προβλέπεται η εκπροσώπηση καταναλωτών, ενημερώνουν και συμβουλεύουν τους καταναλωτές, τους αντιπροσωπεύουν δικαστικά και εξώδικα και ασκούν συλλογικές αγωγές. Μέλη της ένωσης καταναλωτών είναι φυσικά πρόσωπα, και απαιτείται ως ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός μελών για την σύσταση της τα εκατό μέλη.⁵¹

Κάθε ένωση καταναλωτών έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει πληροφορίες για θέματα που ανάγονται στα συμφέροντα του καταναλωτικού κοινού από τις δημόσιες υπηρεσίες, τους δημόσιους οργανισμούς, τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τις ανεξάρτητες επιτροπές που λειτουργούν στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται να

ζητεί για τα δικαιώματα των μελών της, ως καταναλωτών έννομη προστασία, δικαστικώς ή διοικητικώς, οποιασδήποτε μορφής. Ιδίως νομιμοποιείται να ασκεί αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση ακύρωσης ή προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων και παράσταση πολιτικής αγωγής. Κάθε ένωση καταναλωτών δικαιούται να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών.

Ιδίως μπορούν να ζητήσουν: α) Την παράλειψη παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή, ακόμη και πριν αυτή εκδηλωθεί. β) Χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. γ) Τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για την εξασφάλιση των απαιτήσεών τους για παράλειψη ή χρηματική ικανοποίηση μέχρι την έκδοση εκτελεστής απόφασης.

Οι συλλογικές αγωγές έχουν ως αντικείμενο όχι τη διάγνωση ιδιωτικού δικαιώματος ή ζητήματος αμφισβητούμενου μεταξύ ορισμένων υποκειμένων ως φορέων του, αλλά την αυθεντική βεβαίωση νομικού γεγονότος ή τη διάπλαση κατάστασης⁵². Από την απόφαση δε που εκδίδεται σε μια τέτοια δίκη, παράγεται μια ιδιότυπη δεσμευτικότητα, που ισχύει έναντι πάντων και αν δεν ήταν διάδικοι. Εκ του νόμου⁵³ η εκτελεστότητα και το δεδικασμένο των αποφάσεων επί συλλογικών αγωγών, επεκτείνεται πέραν των διαδίκων και συγκεκριμένα πέραν του εναγόμενου προμηθευτή, σε όλους τους προμηθευτές του κλάδου του, που χρησιμοποιούν ομοειδείς ρήτρες στις συμβάσεις που καταρτίζουν με τους καταναλωτές. Με αυτόν τρόπο ο νομοθέτης προσέφερε υπεροπλία στις δικαστικές αποφάσεις επί συλλογικών αγωγών, το αποτέλεσμα των οποίων προσεγγίζει αυτό της νομοθέτησης. Στα δικαστήρια εμπιστεύεται η ειδική, δίκαιη και εμπειριστατωμένη αξιολόγηση και ο έλεγχος κάθε προσβαλλόμενου Γ.Ο.Σ, και η απόφαση που εκδίδεται ισχύει

έναντι όλων όσων έλαβαν γνώση αυτής, με τρόπο ώστε να αποφεύγεται χρονοβόρα και δαπανηρή επανάληψη παρόμοιων δικών.⁵⁴

Τέτοιες ενώσεις καταναλωτών, έχουν συσταθεί και λειτουργούν, στην Ελλάδα, εκ των οποίων γνωστότερες είναι η Ένωση Καταναλωτών Ποιότητα Ζωής (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ), το Ινστιτούτο Καταναλωτών (ΙΝ.ΚΑ) και το Κέντρο Προστασίας Καταναλωτών (ΚΕΠΚΑ). Υπάρχει ακόμη και Βαλκανικό Κέντρο Καταναλωτών (Β.С.С.), με έδρα στη Θεσσαλονίκη, το οποίο υποστηρίχθηκε οικονομικά και πολιτικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση XXIV, με μέλη την Ελλάδα, την πρώην Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία, Τουρκία και, Κύπρο, τα οποία εκπροσωπούσαν από μία εγχώρια ένωση ή ομοσπονδία καταναλωτών και με στόχο την προώθηση των συμφερόντων των καταναλωτών στην περιοχή των Βαλκανίων.

1.8.2 Γενική Γραμματεία Καταναλωτή (Υπουργείο Ανάπτυξης)

Η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή είναι ο εθνικός φορέας, που έχει την κύρια ευθύνη για τη χάραξη και την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής σε θέματα προστασίας καταναλωτή. Βασικός σκοπός και καθήκον της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή είναι να εισηγείται την χάραξη και την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα της προστασίας του καταναλωτή, να μεριμνά για τον έλεγχο της εφαρμογής της νομοθεσίας, που αφορά την προστασία του καταναλωτή και να φροντίζει για τα συμφέροντα των καταναλωτών εν γένει και ιδίως για: α) την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών, β) τα οικονομικά τους συμφέροντα, γ) την οργάνωση τους σε ενώσεις καταναλωτών, δ) το δικαίωμα ακρόασής τους σε θέματα που τους

αφορούν και ε) την πληροφόρηση και επιμόρφωση τους σε καταναλωτικά θέματα.

Η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή επιλαμβάνεται των προβλημάτων που οι καταναλωτές αντιμετωπίζουν στις συναλλαγές τους τόσο με τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα όσο και με τις επιχειρήσεις οποιασδήποτε μορφής του δημόσιου τομέα και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά δεν δέχεται μεμονομένες καταγγελίες ιδιωτών. Για το σκοπό αυτό συστάθηκαν ο Συνήγορος του Καταναλωτή και βεβαίως ο Συνήγορος του Πολίτη.

1.8.3 Συνήγορος του Καταναλωτή.

Στο πλαίσιο της διοικητικής σύγκλισης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης συστήθηκε⁵⁵ ανεξάρτητη αρχή με την επωνυμία «Συνήγορος του Καταναλωτή», επιφορτισμένη με το έργο της εξώδικης επίλυσης διαφορών που προκύπτουν μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ή ενώσεων καταναλωτών. Πρόθεσή του είναι η φιλική διευθέτηση διαφοράς και ο συμβιβασμός των εμπλεκόμενων μερών. Ο «Συνήγορος του Καταναλωτή», ως εξωδικαστικό όργανο συναινετικής επίλυσης των καταναλωτικών διαφορών, είναι αρμόδιος για την εξώδικη επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ή ενώσεων καταναλωτών, όπως οι έννοιες αυτές ορίζονται κάθε φορά στο νόμο, προβαίνοντας σε συστάσεις και υποδείξεις προς τους προμηθευτές, ιδίως όταν από την επιχειρηματική συμπεριφορά τους θίγεται μεγάλος αριθμός καταναλωτών. Δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστικών αρχών.

1.8.4. Ο Συνήγορος του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι Ανεξάρτητη Αρχή⁵⁶. Ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημόσιων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημόσιων υπηρεσιών με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες πολίτες, κατά τη συναλλαγή τους με κάποια ελληνική υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ενέργειες ή παραλείψεις της δημόσιας διοίκησης οι οποίες παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα τους, μπορούν να υποβάλλονται στον Συνήγορο του Πολίτη.

1.8.5 «Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής»

Στον «Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή» μπορούν να καταγγέλλονται περιπτώσεις κακοδιοίκησης από θεσμικά όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁵⁷

1.8.6 Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Κέντρων Καταναλωτή (ECC-Net)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φυσική συνέχεια της δημιουργίας της Ενωμένης Ευρώπης, δημιούργησε το δίκτυο των Ευρωπαϊκών Κέντρων Καταναλωτή (ECC-Net). Τα περισσότερα Κράτη-Μέλη έχουν κοινό νόμισμα, το οποίο αναμένεται στο μέλλον να ενσωματωθεί στις οικονομίες και άλλων χωρών. Η ύπαρξη κοινού νομίσματος διευκολύνει τους πολίτες, που μπορούν να πραγματοποιήσουν εύκολα τις αγορές τους σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιθυμούν. Επιπλέον, σήμερα οι μετακινήσεις των πολιτών δεν απαιτούν πλέον τις χρονοβόρες διαδικασίες του παρελθόντος, με αποτέλεσμα η μετάβαση του μέσου Ευρωπαίου Πολίτη από το ένα κράτος στο άλλο να είναι εύκολη, τόσο για τουριστικούς όσο και για επαγγελματικούς σκοπούς. Η δημιουργία της Εσωτερικής Αγοράς έχει ως αποτέλεσμα τη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα από ότι στο παρελθόν. Παράλληλα, η ανάπτυξη της χρήσης του διαδικτύου έχει διευκολύνει την πραγματοποίηση αγορών από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαπιστώνοντας πως ο καταναλωτής έχει αρχίσει να πραγματοποιεί αγορές από άλλες χώρες και να αντιμετωπίζει διάφορα προβλήματα στις διασυνοριακές του συναλλαγές, αποφάσισε πως χρειαζόταν μια υπηρεσία προστασίας καταναλωτή, η οποία θα βοηθούσε ουσιαστικά του Ευρωπαίους να διεκδικούν τα δικαιώματά τους, χωρίς να αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας που πιθανότατα θα τους απέτρεπαν από μια συστηματική διεκδίκηση. Πραγματοποιεί μελέτες και έρευνες για συγκεκριμένους τομείς προστασίας καταναλωτή με Ευρωπαϊκή διάσταση, με βάση τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι καταναλωτές στις διασυνοριακές τους συναλλαγές.

1.8.7 Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή

Στην Ελλάδα το Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Καταναλωτή, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Υπουργείου Ανάπτυξης. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή παρέχει πληροφορίες και συμβουλές σε καταναλωτές που πραγματοποιούν αγορές αγαθών και υπηρεσιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στόχος του Κέντρου είναι να ενημερώνει και να συμβουλεύει τους καταναλωτές, ώστε να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και να πραγματοποιούν ασφαλείς αγορές με βάση την νομοθεσία προστασίας καταναλωτή. Το Κέντρο επίσης συμβάλλει στην επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών. Ο ρόλος του Κέντρου είναι διαμεσολαβητικός και στόχο έχει τη φιλική διευθέτηση μιας υπόθεσης ή διαφωνίας μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή. Οι καταγγελίες που διαχειρίζεται το Κέντρο αφορούν αποκλειστικά και μόνο διαφορές φυσικών προσώπων με προμηθευτές και όχι προβλήματα που προκύπτουν από συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων., σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί φιλική διευθέτηση του προβλήματος, οι καταναλωτές διατηρούν το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη.

1.8.8 Δίκτυο FIN-NET

Το δίκτυο FIN-NET δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας ως στόχο τη διαχείριση διασυνοριακών καταγγελιών στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Στην Ελλάδα το δίκτυο FIN-NET εκπροσωπείται από τον Μεσολαβητή Τραπεζικών – Επενδυτικών Υπηρεσιών.

1.8.9 Απόπειρες Αυτορρύθμισης

Ειδικά για τις τραπεζικές συμβάσεις ενθαρρύνθηκαν κινήσεις αυτορρύθμισης του κλάδου. Σε αυτές περιλαμβάνονται ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας , ο Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς και ο Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών

1.8.9.1 Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας

Από τον Μάρτιο του 1997 τέθηκε σε ισχύ ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, που συντάχθηκε στο πλαίσιο διατραπεζικής συνεργασίας με πρωτοβουλία της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών. Ο Κώδικας καταγράφει κανόνες δεοντολογίας, οι οποίοι προορίζονται να διέπουν τις σχέσεις των τραπεζών με τους πελάτες τους και ακόμη τις σχέσεις τραπεζών και τρίτων. Στο προοίμιο του αναφέρει, ότι στόχος τους είναι ο καθορισμός προτύπων καλής τραπεζικής πρακτικής για να ενισχυθεί η διαφάνεια και ειλικρίνεια στις συναλλαγές, να εδραιωθεί πνεύμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης στις σχέσεις των τραπεζών μεταξύ τους και με τους πελάτες τους και να αναπτυχθεί ένας υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας αποτελεί το μέσο, με το οποίο εμφανίζεται στις τραπεζικές συμβάσεις το λεγόμενο «μαλακό δίκαιο» (soft law). Κατά την επικρατούσα άποψη δεν έχει κανονιστική ισχύ, δεν περιλαμβάνει κανόνες δικαίου. Αποτελεί μάλλον συμφωνία κυρίων, με την οποία εισάγονται πρότ⁵⁸υπα καλής τραπεζικής πρακτικής ενώ κατ' άλλη άποψη με αυτόν εισάγονται κλαδικοί ή συλλογικοί Γ.Ο.Σ, οι οποίοι πρέπει να ερμηνεύονται προς το συμφέρον του καταναλωτή.

Ο Κ.Τ.Δ είτε είναι κάτι από τα παραπάνω είτε πολυμερής δικαιοπραξία, είτε συμφωνία εθιμοτυπικής συμπεριφοράς, όπως και κάθε άλλος κώδικας δεοντολογίας, αποτελεί μία αρχή αυτορρύθμισης ενός κλάδου, με την οποία εισάγονται πρότυπα συμπεριφοράς για να μετριασθεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός και να βελτιωθεί η προστασία του καταναλωτή. Μέσω αυτού κωδικοποιείται και έτσι καθίσταται ορατό για τον καταναλωτή το βασικό πεδίο, που οι υποχρεώσεις συναντούν τα δικαιώματα των μερών. Οι κώδικες δεοντολογίας, παρ' ότι στερούνται κανονιστικότητας, ενσωματώνουν και καταδεικνύουν ένα minimum ηθικής αξίας στις συναλλαγές, που ρυθμίζουν και η παράβαση των προτύπων που εισάγονται επισύρει ηθική μομφή, αφού παρατηρείται απόκλιση από τα πρότυπα εντιμότητας των συναλλαγών.⁵⁹

1.8.9.2 Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς

Ο Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς, αναφέρεται στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων και στις προσυμβατικές πληροφορίες, που πρέπει να παρέχονται στον καταναλωτή σχετικά με αυτά. Αποτέλεσε αντικείμενο της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας που συνυπογράφηκε από κοινού από τις ευρωπαϊκές ενώσεις καταναλωτών και τις ευρωπαϊκές ενώσεις του πιστωτικού τομέα. Οι διαπραγματεύσεις έγιναν υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία εν συνεχεία επικύρωσε το περιεχόμενο του Κώδικα με τη Σύσταση 2001/193/ΕΚ της 1ης Μαρτίου 2001. Στον Κώδικα μπορούν να προσχωρήσουν όλοι οι οργανισμοί που χορηγούν στεγαστικά δάνεια, ανεξάρτητα με το αν είναι μέλη των ενώσεων και ομοσπονδιών που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις. Οι τράπεζες-μέλη, της Ένωσης

Ελληνικών Τραπεζών, που χορηγούν στεγαστικά δάνεια, τον εφαρμόζουν.

1.8.9.3 Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών

Ο Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών (Μ.Τ.Ε.Υ.) είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που ιδρύθηκε από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. Προήλθε από την ενοποίηση του Τραπεζικού Μεσολαβητή και του Μεσολαβητή Κεφαλαιαγοράς, λειτουργεί από την 1/7/2005 και σκοπός του είναι να εξετάζει «...δίκαια, αμερόληπτα και με διαφανείς διαδικασίες...», διαφορές που ανακύπτουν από την παροχή τραπεζικών και επενδυτικών υπηρεσιών και να επιδιώκει τη φιλική διευθέτησή τους. Απευθύνεται σε καταναλωτές, επαγγελματίες καθώς και σε μικρές επιχειρήσεις (με ετήσιο κύκλο εργασιών μέχρι €1.000.000), που συναλλάσσονται με τράπεζες. Εξετάζει διαφορές που ανακύπτουν από την παροχή τραπεζικών (καταθέσεις, δάνεια, κάρτες κ.λ.π.) και επενδυτικών (μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια, ομόλογα κ.λ.π.) υπηρεσιών από Τράπεζες ή επενδυτικές εταιρίες (Χρηματιστηριακές Εταιρίες, Εταιρίες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων και Εταιρίες Λήψης και Διαβίβασης Εντολών) που συμμετέχουν ή συνεργάζονται με τον Μ.Τ.Ε.Υ. και είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα. Εξετάζει επίσης και διασυνοριακές διαφορές ως μέλος του FIN-NET⁶⁰. Ο Μ.Τ.Ε.Υ. παρέχει ενημέρωση και βοήθεια σε καταναλωτές που διαμένουν στην Ελλάδα, για τη διευθέτηση προβλημάτων που ανέκυψαν από τραπεζικές ή επενδυτικές συναλλαγές τους σε άλλο κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ε.Ο.Χ.). Επίσης, εξετάζει παράπονα καταναλωτών άλλων κρατών – μελών

της Ε.Ε. και του Ε.Ο.Χ. που ανέκυψαν από συναλλαγές τους με τράπεζες ή επενδυτικές εταιρίες εγκατεστημένες στην Ελλάδα που συμμετέχουν ή συνεργάζονται με τον Μ.Τ.Ε.Υ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΡΩΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

-
- ¹ Ιωάννου Τριανταφυλλόπουλου, Ελληνικά Δίκαια 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ 3.
- ² Γιώργος Μεντής, Γενικοί όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν Σάκκουλας, 2000 σελ 3
- ³ «take it or leave it» Γ. Μεντής, ο.π. σελ. 5
- ⁴ Βλέπε άρθρα Α.Κ 178-179, 281,288,371
- ⁵ ν. 1961/91: άρθρα 22-26 και ν.2251/94: άρθρο 2
- ⁶ Κων/νος Νικ. Γαζέτα, Γενικοί Όροι Συναλλαγών - Δικαστική Προστασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σελ. 44.
- ⁷ Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – «Θέματα Προστασίας Καταναλωτή» www.europa.eu.int/comm/consumers/index_el.htm
- ⁸ Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C 92, 25.04.1975
- ⁹ Τα άλλα είναι, το δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας, το δικαίωμα στην αποκατάσταση των ζημιών, το δικαίωμα στην πληροφόρηση και την εκπαίδευση και το δικαίωμα στην εκπροσώπηση
- ¹⁰ Επίσης στην ασφάλεια των παιγνιδιών και γενική ασφάλεια των προϊόντων, διασυνοριακές πληρωμές, εξ αποστάσεων πωλήσεις, χρονομεριστική μίσθωση
- ¹¹ Πρόσβαση των καταναλωτών στη δικαιοσύνη, νομοθεσία για τα τρόφιμα, πωλήσεις και εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών.
- ¹² Άρθρο 153 Συνθήκης Ε.Ε (νέα αρίθμηση)

¹³ Ιστοσελίδα Ε.Ε, <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/e50017.htm>

¹⁴ Μοναδική τότε δυνατότητα για τη μεταφορά επιβατών ή εμπορευμάτων, ελλείπει οδικού δικτύου.

¹⁵ Α.Π 232/1859, ΑΠ 1135/1976, όπου κρίθηκε καταχρηστική η συμφωνία που επεφύλασσε σε Τράπεζα το δικαίωμα να κλείνει οποτεδήποτε και για οποιοδήποτε λόγο τον αλληλόχρεο λογαριασμό, επίσης Πρ.Ξάνθης 434/1985, που κήρυξε άκυρο όρο με τον οποίον, το ύψος και η διάρκεια της πίστωσης ανατίθετο στην απόλυτη κρίση της τράπεζας

¹⁶ Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. γ, 1983, σελ.325

¹⁷ ΓερμGesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen-AGBG- αγγλ Unfair Contract Terms Act 1977, γαλ. Loi ηο 78-23 της 10.1.78 Sur la protection et l' information des consommateurs, άρθρα 35-38, ήδη άρθρα 131-1 έως 134-3 στον Code de la Consommation, Loi ηο 93-949 της 26.7.93.

¹⁸ Ο.Ο.Σ.Α (http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_34267_1_1_1_1_1,00.html).

¹⁹ Ισπανικός Ley General para la defensa de los Consumidores Y Usuarios, άρθρο 10' Πορτογαλικού .Decreto-Lei 446/85: Clausulas contratuais gerais, Ολλανδικού ΑΚ του 1992: άρθρα 6.231-6.247 κ.ά.

²⁰ Pacta sunt servanda.

²¹ Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει: «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.»

²² «Iustum Pretium»

²³ Α. Γεωργιάδης – Μ. Σταθόπουλος, Αστικός Κώδικας. Κατ' Άρθρον Ερμηνεία, Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν Σάκκουλας, 1997, άρθρο σελ. 287 επ

²⁴ Άρθρο 174 Α.Κ (απαγορευμένη δικαιοπραξία), άρθρο 200 Α.Κ (Ερμηνεία συμβάσεων όπως απαιτεί η καλή πίστη αφού ληφθούν υπ' όψιν και τα συναλλακτικά ήθη).

²⁵ Κων/νου Νικ. Γαζέτα, Γενικοί Όροι Συναλλαγών - Δικαστική Προστασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σελ. 32

²⁶ Κων/νου Νικ. Γαζέτα, ο.π σελ. 31

²⁷ π.χ Δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης των όρων της σύμβασης από την τράπεζα, μη αποζημίωση του καταναλωτή σε περίπτωση παύσης παροχής ηλεκτρικού ρεύματος ή νερού, μη επιστροφή του τιμήματος εισιτηρίου σε περίπτωση μη πραγματοποίησης μεταφοράς από λόγους για τους οποίους ο ίδιος δεν ευθύνεται. κατάπτωση ποινικής ρήτρας σε περίπτωση υπαναχώρησης, ή καταγγελίας της σύμβασης από τον ασθενέστερο συμβαλλόμενο κ.ο.κ.

²⁸ Βλ. ανωτέρω σελ 14.

²⁹ Κων/νου Νικ. Γαζέτα, ο.π σελ σελ. 43

³⁰ Άρθρα 200, 281 και 288 Α.Κ. (Δηλαδή βάσει των αρχών της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών ώστε να αναζητείται το αντικειμενικό νόημα κάθε συμβατικού όρου)

³¹ Επ.Εφημ. των Ευρωπ. Κοινοτ. L95 της 21-4-1003 σελ. 49

³² Μάαστριχτ, 7.2.92

³³ Άρθρο 129α Συνθ.Ε.Ε = άρθρο 153 Συνθήκης Άμστερνταμ

³⁴ Κ.Ν Γαζέτας, ο.π σελ. 10

³⁵ Απόφαση ΑΠ 1030/2001. Σχετική και 2501/31-10-2002 Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος σχετικά με την ενημέρωση των συναλλασομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους.

Σταμάτης Ι. Κουμάνης Καταχρηστικοί όροι συναλλαγών στεγαστικού δανείου, ΧριδΔ Δ/2004

³⁶ Πολλά κράτη-μέλη δεν θέσπισαν νέες διατάξεις ή προέβησαν σε μικρές τροποποιήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας τους (Πορτογαλία, Γερμανία, Γαλλία), ενώ σε άλλα εισήγαγαν νέες ρυθμίσεις (πχ. Μεγάλη Βρετανία, Ιρλανδία, Ιταλία). Στη Μεγάλη Βρετανία ισχύουν ήδη από 1.7.95 οι <Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1994>, παράλληλα με τον Unfair Contract Terms Act» του 1977. Στην Ιρλανδία ισχύουν από 1.1.95 σε συμμόρφωση προς την Οδηγία c European Communities (Unfair Terms) Regulations 1995, επίσης. Στην Πορτογαλία, με το ν. 220/95, επήλθαν μικρές μόνο τροποποιήσεις. Στην Γερμανία ισχύουν ήδη από 25.7.96, νέες διατάξεις που τροποποιούν σε μικρή κλίμακα τον γερμανικό AGBG, κυρίως ως προς τη «σύγκλιση» του πεδίου εφαρμογής του προς αυτό της Οδηγίας

³⁷ ΦΕΚ 191/16-11-1994

³⁸ Άρθρο 2 ν.2251/1994

³⁹ Φ. Δωρής, Ο χαρακτήρας αντισυμβαλλόμενων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς Γ.Ο.Σ, Ν.Β τόμος 52, , τεύχος 5, σελ 733 επ/

⁴⁰ Όπως για παράδειγμα η παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, ύδρευσης, ενέργειας.

⁴¹ Ι.Κ. Καρακώστας, Προστασία του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1997, σελ. 52 επ.

⁴² Η αρχή της διαφάνειας, θεμελιώνεται στην οδηγία 93/13 ΕΟΚ, συμπεριλήφθηκε κατά την μεταφορά στο Εθνικό δίκαιο με τον Νόμο 2251/94, στο άρθρο 2 παράγραφοι 2 και 3 καθώς και στα εδ. ε', ζ', η', ια' της παρ. 7.

⁴³ Απόφαση ΑΠ 1219/2001

⁴⁴ Στις περιπτώσεις δηλαδή αυτές δεν εξετάζεται το εάν και πώς θα μπορούσε να αντιληφθεί και αξιολογήσει του όρους ο μέσος καταναλωτής, αλλά για την αξιολόγηση τους χρησιμοποιούνται οι δύο αυτοί ερμηνευτικοί κανόνες που θέτει ο νόμος.

⁴⁵ Ερμηνευτικός κανόνας σύμφωνα με τον οποίον αν υπάρχει ασάφεια, ως προς το περιεχόμενο κάποιας συμβατικής ρύθμισης, αυτή ερμηνεύεται εναντίον του συντάκτη της. Μεντής, ο.π σελ. 55

⁴⁶ Γ. Μεντής, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελ 560

⁴⁷ Σημειώνεται ότι στην αρχική του διατύπωση και πριν από τις παρατηρήσεις τις Ευρωπαϊκής Επιτροπής που οδήγησαν στην τροποποίηση του νόμου, το άρθρο 2 παρ. 6 απαιτούσε «υπέρμετρη διατάραξη» της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, περιορίζοντας σημαντικά τον έλεγχο του περιεχομένου των Γ.Ο.Σ. Γ. Μεντής, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ Α/2001, σελ 559

⁴⁸ Γενική, όχι εστιασμένη στην συγκεκριμένη σύμβαση και στους συγκεκριμένους συμβαλλόμενους σε αυτήν.

⁴⁹ Γιώργος Μεντής, ο.π Γενικοί όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, σελ 65 επ.

⁵⁰ Άρθρο 10 του ν. 2251/94

⁵¹ Κ.Ν Γαζέτας, ο.π, σελ.129 επ.

⁵² Απόφαση ΠΠΑ 1119/2002

⁵³ Άρθρο 10 παρ. 12 εδ.γ του Ν. 2522/1997

⁵⁴ Γ. Παπαδημητρίου, Το Σύνταγμα και η επέκταση των αποτελεσμάτων, που παράγουν οι δικαστικές αποφάσεις επί των συλλογικών αγωγών, τις οποίες ασκούν ενώσεις καταναλωτών, ιδίως στην περίπτωση των γενικών όρων τραπεζικών συναλλαγών. Δίκη 36, , 2005, σελ. 1134 επ.

⁵⁵ Με τον Ν. 3297/04 (ΦΕΚ 259/Α΄/23-12-04)

⁵⁶ Ιδρύθηκε με το Νόμο 2477/97, ξεκίνησε τη λειτουργία του την 1η Οκτωβρίου 1998. Το νομοθετικό πλαίσιο της λειτουργίας του ρυθμίζεται από τις διατάξεις του Ν. 3094/03.

⁵⁷ Ιστοσελίδα <http://www.euro-ombudsman.eu.int/home/el/default.htm>

⁵⁹ Μ. Ν. Ασίκης, Σχολιασμός Απόφασης 1119/2002 ΠΠρΑθ, ΔΕΕ 4/2003 (Έτος 9^ο), Σελ. 448,

⁶⁰ Δίκτυο Εξωδικαστικών Διασυνοριακών Καταγγελιών στον Τομέα των Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (FIN-NET).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Γ.Ο.Σ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

2.1 Εισαγωγή

Ο κίνδυνος διατάραξης της συμβατικής ελευθερίας των κοινωνιών του δικαίου είναι υπαρκτός, ιδιαίτερα σε τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, όπου παρατηρείται μεγάλος βαθμός συγκέντρωσης πλουτοπαραγωγικών μέσων και οικονομικής ισχύος κάτω από τον έλεγχο περιορισμένου αριθμού επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο χρηματοπιστωτικός τομέας, όπου η κυριαρχία των πιστωτικών ιδρυμάτων επιβεβαιώνεται και από το στοιχείο της εξάρτησης του συναλλασσόμενου από την αιτούμενη παροχή και από την μαζικότητα και την τυποποίηση, που χαρακτηρίζει εν γένει τις τραπεζικές συναλλαγές.¹

Οι γενικοί όροι συναλλαγών στις τραπεζικές συμβάσεις παρουσιάζονται είτε ως προδιατυπωμένοι έντυποι όροι προοριζόμενοι να διέπουν όλες γενικά τις συναλλαγές της τράπεζας με τους πελάτες της, είτε κυρίως ως σταθερά επαναλαμβανόμενο περιεχόμενο εντύπων ατομικών συμβάσεων προσχώρησης. Έτσι συναντούμε Γ.Ο.Σ στα πάσης φύσεως δάνεια, τις καταθέσεις, τις ενέγγυες πιστώσεις, τις εγγυητικές επιστολές κ.ο.κ, προσαρμοσμένους στην εκάστοτε ατομική σύμβαση, η οποία σε ελάχιστα σημεία αφήνει ελεύθερο χώρο διαπραγμάτευσης.² Ο έλεγχος των Γ.Ο.Σ στις τραπεζικές συμβάσεις, αφορά στις συμβάσεις κατάθεσης, πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων, έκδοσης και διαχείρισης μέσων

πληρωμής – πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών - διαχείριση χαρτοφυλακίου, παροχή συμβουλών για αυτήν, φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών, εκμίσ³θωση θυρίδων καθώς και συμβάσεις παροχής άμεσης πίστωσης (δάνεια).

Παραμένει υπό συζήτηση το εάν η προστασία του νόμου 2522/94 πρέπει να επεκτείνεται και σε τραπεζικές συμβάσεις, όταν οι παρεχόμενες από τις τράπεζες υπηρεσίες δεν εξαντλούν την επενέργεια τους στις προσωπικές ανάγκες των αποδεκτών τους (καταναλωτικές ανάγκες) αλλά αποτελούν τα μέσα για την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας (αλληλόχρεος λογαριασμός, ανοιχτή πίστωση, λογαριασμοί όψεως, εγγυήσεις κ.ο.κ)⁴ . Ειδικά σε περιπτώσεις μικρών εμπορικών επιχειρήσεων, οι οποίες με το μικρό οικονομικό μέγεθος και τη συναρτώμενη πενιχρή οργάνωση, εμποδίζονται να αντιδράσουν στην οικονομική, κοινωνική και νομική ανωτερότητα του τραπεζικού οργανισμού που θέτει τους Γ.Ο.Σ.⁵

Είναι γεγονός ότι το πεδίο των τραπεζικών συναλλαγών είναι ιδιαίτερα πρόσφορο για την αυξημένη και γενικευμένη χρήση των ΓΟΣ και την ανάπτυξη του σχετικού προβληματισμού σε εντονότερο ίσως βαθμό από ότι σε άλλες συναλλαγές. Ο όγκος και η πολυπλοκότητα των τραπεζικών συναλλαγών, η έλλειψη ενιαίων νομοθετικών ρυθμίσεων και η οικονομική ισχύς των τραπεζών είναι στοιχεία που αναμφίβολα, ευνοούν την καθιέρωση χρήσης των γενικών όρων συναλλαγών στον τραπεζικό χώρο.⁶

Το ζήτημα αυτό, του είδους και της έκτασης παροχής προστασίας προς τους πελάτες των τραπεζών από την χρήση Γ.Ο.Σ στις συναπτόμενες τραπεζικές συμβάσεις, αναδείχθηκε ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, κατά την οποία οι

μακροοικονομικές συνθήκες επέτρεψαν σημαντική μείωση των επιτοκίων, γεγονός που κατέστησε πιο ελκυστική για το μέσο Έλληνα την προσφερόμενη από τις τράπεζες παροχή άμεσης πίστωση (δάνεια). Παράλληλα οι δραστηριοποιούμενες στην Ελλάδα τράπεζες, ανέπτυξαν και προσέφεραν στους καταναλωτές μεγάλο αριθμό τραπεζικών προϊόντων «μέσων πληρωμής», στα οποία απέκτησε εύκολη πρόσβαση μεγάλος αριθμός καταναλωτών, όλων των κοινωνικών στρωμάτων και εισοδημάτων. Η περιγραφόμενη οικονομικοκοινωνική συγκυρία καθώς και η εξοικείωση των Ελλήνων καταναλωτών με το «πλαστικό χρήμα» προκάλεσε τεράστια ζήτηση, με αποτέλεσμα να συναφθεί μεγάλος αριθμός συμβάσεων πιστωτικών καρτών, στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα, παρακολουθήσαμε τα δάνεια καταναλωτικής πίστης να λαμβάνουν μία εντυπωσιακή - πλην όμως τραπεζικά και νομικά αμφιλεγόμενη - εξειδίκευση, προκειμένου να συναντήσουν ή κατ' άλλη άποψη να ερεθίσουν, ακόμη περισσότερες ανάγκες χρηματοδότησης, των ήδη καταναλωτών (εορτοδάνεια, δάνεια σπουδών, δάνεια διακοπών, δάνεια αποπληρωμής ληξιπρόθεσμων οφειλών από κάρτες και δάνεια, μεταφορές δανείων κ.ο.κ).

Σε αυτό το κλίμα, το δίκαιο της προστασίας του καταναλωτή, σε μεγάλο βαθμό μέσω πρωτοβουλιών που ανέλαβαν ενώσεις καταναλωτών (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ, Ι.Ν.ΚΑ) και την άσκηση από αυτές συλλογικών αγωγών⁷, αλλά και κατόπιν άσκησης αγωγών από αρκετούς «τολμηρούς» καταναλωτές, λειτούργησε προς το σκοπό της προστασίας του καταναλωτή. Δημοσιεύθηκαν αποφάσεις Ελληνικών Δικαστηρίων, που αποσαφήνισαν το μέχρι πρότινος θολό (για τους καταναλωτές) τοπίο των τραπεζικών συμβάσεων, κήρυξαν πολλούς

χρησιμοποιούμενους όρους ως παράνομους ή/και καταχρηστικούς και με τον τρόπο αυτό εμπόδισαν την συνεχιζόμενη ομοιόμορφη χρήση τους από τις τράπεζες προς όφελος των καταναλωτών αλλά και του ανταγωνισμού.

2.2 Ορισμοί.

Για τον σχολιασμό των αποφάσεων των Ελληνικών δικαστηρίων, που εξεδόθησαν σε ζητήματα σχετικά με Γ.Ο.Σ τραπεζικών συμβάσεων και την ανάδειξη της σημασίας τους για τους καταναλωτές και το τραπεζικό σύστημα, είναι σημαντική μία προηγούμενη οριοθέτηση των συζητούμενων εννοιών.

2.2.1 Τράπεζα ή Πιστωτικό Ίδρυμα

Ως τράπεζα ή πιστωτικό ίδρυμα, στο Ελληνικό δίκαιο χαρακτηρίζεται η ανώνυμη εταιρία ή ο αμιγής πιστωτικός συνεταιρισμός του ν. 1667/86, που ιδρύεται και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2076/1992 με αναγκαία, κύρια και προνομιακή δραστηριότητα την αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και την χορήγηση πιστώσεων (δανείων) και δυνατότητα παράλληλης άσκησης οποιασδήποτε άλλης τραπεζικής εργασίας, με την επιφύλαξη της ειδικής για ορισμένους οργανισμούς νομοθεσίας.⁸ Παραδοσιακά ως τράπεζα η πιστωτικό ίδρυμα θεωρείται η ανώνυμη εταιρία που σκοπό έχει την διενέργεια τραπεζικών εργασιών. Πρόκειται για επιχειρήσεις, οι οποίες, ανεξαρτήτως άλλους σκοπού τους, δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών,

χορηγούν πιστώσεις και παρέχουν όσες άλλες υπηρεσίες προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας της.⁹

2.2.2 Κατάθεση

Είναι η αναγκαία, κύρια και προνομιακή επιχειρηματική δραστηριότητα κάθε τράπεζας-πιστωτικού ιδρύματος, συνιστώμενη στην κατ' επάγγελμα αποδοχή επιστρεπτέων κεφαλαίων και κυρίως καταθέσεων χρημάτων ή άλλων αξιών, ως αντικαταστατών πραγμάτων με την μορφή της ανώμαλης παρακαταθήκης της ΑΚ 830

Η σύμβαση κατάθεσης καταρτίζεται μεταξύ της τράπεζας και του καταθέτη και ως ελάχιστο περιεχόμενο της έχει τα στοιχεία της ανώμαλης παρακαταθήκης, δηλαδή την προσωρινή παράδοση στην τράπεζα χρημάτων, με εξουσία χρησιμοποίησής τους και με υποχρέωση εξασφάλισής της αγοραστικής δύναμης που εμπερικλείουν υπέρ του καταθέτη. Είναι σύμβαση προσχωρήσεως εφόσον ο πελάτης προσχωρεί - χωρίς να διαπραγματεύεται - στους προδιατυπωμένους όρους ΓΟΣ ή του όρους που εμπεριέχονται στο βιβλιάριο καταθέσεων. Το βιβλιάριο καταθέσεως είναι έγγραφο που εκδίδει η τράπεζα στο όνομα του δικαιούχου και στο οποίο καταχωρούνται οι καταβολές και οι αναλήψεις που γίνονται σε εκτέλεση της σχετικής σύμβασης. Έχει αποδεικτική δύναμη, την οποία αντλεί από τις συνήθειες των τραπεζικών συναλλαγών και όχι από το νόμο ειδικά.

Οι καταθέσεις ταμειυτηρίου ειδικότερα είναι καταθέσεις αποδοτέες αμέσως όταν ζητηθούν, είναι πάντοτε τοκοφόρες και δικαιούχοι τους μπορούν να είναι μόνο φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη

κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι δε αναλήψεις γίνονται με χρήση βιβλιαρίου¹⁰ καταθέσεων αποκλεισμένης της επιταγής¹¹

2.2.3 Πιστοδότηση

Ως χορήγηση πίστωσης νοείται η σύμβαση με την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση να ενισχύσει προσωρινά την αγοραστική δύναμη του αντισυμβαλλόμενου πελάτη της. Αυτό μπορεί να γίνει είτε απευθείας με καταβολή χρηματικού ποσού (άμεση πίστωση) είτε εμμέσως με ανάληψη ευθύνης εκ μέρους του πιστοδότη (έμμεση πίστωση). Το δάνειο ανήκει στην πρώτη κατηγορία.¹² Σύμφωνα με τον Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας πιστοδότηση είναι παροχή οποιασδήποτε μορφής πίστωσης ή εγγύησης.

2.2.4 Δάνειο

Δανειακή είναι η σύμβαση που έχει ως αντικείμενο τη μεταβίβαση της κυριότητας χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων με ή χωρίς αντάλλαγμα από τον δανειστή στον οφειλέτη και με υποχρέωση του τελευταίου να επιστρέψει άλλα πράγματα της αυτής ποσότητας και ποιότητας.¹³ Το τραπεζικό δάνειο είναι πάντα χρηματικό και έντοκο, χορηγείται δηλαδή με αντάλλαγμα τους τόκους.¹⁴

2.2.5 Κάρτα- Πιστωτική κάρτα

Ως κάρτα νοείται το πλαστικό δελτίο, που χορηγείται από τον εκδότη του και παρέχει στον κάτοχο του, την δυνατότητα να πραγματοποιεί τις συναλλαγές που προκαθορίζονται στη σύμβαση, βάσει της οποίας αυτή του παρέχεται.

Πιστωτική κάρτα είναι η κάρτα, που παρέχει στον κάτοχο της, τη δυνατότητα διενέργειας των συναλλαγών, που προκαθορίζονται στην σύμβαση (αγορών , ανάληψης μετρητών κλπ) στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό, τα ποσά των οποίων χρεώνονται σε λογαριασμό προκαθορισμένου ανώτατου ύψους. Ο λογαριασμός αυτό πιστώνεται με τις έναντι των χρεώσεων καταβολές του κατόχου, ο οποίος έχει την ευχέρεια τμηματικής ή ολοσχερούς εφάπαξ εξόφλησης του χρεωθέντος ποσού. Συγκαταλέγεται στις δραστηριότητες διευκόλυνσης πληρωμών με μέσα άλλα πλην του χρήματος (πλαστικό χρήμα). Η έκδοση πιστωτικού δελτίου (πιστωτικής κάρτας) από τράπεζα ή θυγατρική της επιχείρηση (χρηματοδοτικό ίδρυμα), προϋποθέτει κατά κανόνα σύνδεση με ένα ενιαίο σύστημα πληρωμών και εκκαθαρίσεων, που διαθέτουν αυτοτελείς επιχειρήσεις ανά τον κόσμο (DINERS, VISA, MASTER κ.α) και σύνδεση επίσης με ένα δίκτυο , συμβεβλημένων με την εκδότρια του δελτίου, επιχειρήσεων, στις οποίες παρέχεται κατάλληλο εκτυπωτικό μηχάνημα για την έκδοση τυποποιημένων τιμολογίων με αναπαραγωγή των στοιχείων κάθε δελτίου (κάρτας) και υπογραφή του κατόχου. Η εκδότρια υπόσχεται στον έμπορο, ότι θα του καταβάλει το αντίτιμο των αγαθών και υπηρεσιών που θα παρασχεθούν στον κάτοχο, με συμφωνία τηρήσεως ορίου, έναντι προμήθειας αναλαμβάνοντας συνήθως και τον κίνδυνο της μη πληρωμής του τιμολογίου από τον κάτοχο σε αυτήν.

Με την σύμβαση πιστωτικής κάρτας, ο κάτοχος του δελτίου αναλαμβάνει έναντι της εκδότριας τράπεζας την υποχρέωση να της καταβάλει εφάπαξ ή

τμηματικά την αξία του τιμολογίου στον χρόνο και με τον τόκο, που έχει συμφωνηθεί και με την συμφωνημένη συνήθως ετήσια προμήθεια. Η δημιουργούμενη μεταξύ κατόχου και εκδότη της κάρτας σχέση, είναι αυτή της έμμισθης εντολής, με πρόσθετο σύμφωνο ανοίγματος βεβαιωμένης ή ανέκκλητης πίστωσης, εάν ο εκδότης είναι ανώνυμη εταιρεία.¹⁵

2.2.6 Καταναλωτική Πίστη

Η καταναλωτική πίστη εντάσσεται στην οικογένεια των χρηματοπιστωτικών ή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Με τον όρο καταναλωτική πίστη εννοούμε κάθε μορφής πιστωτική διευκόλυνση που παρέχεται από ένα πιστοδότη (τράπεζα, έμπορο, κ.ά.) σε έναν καταναλωτή, σε πρόσωπο δηλαδή που λαμβάνει πίστωση για μη επαγγελματικούς λόγους. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις καταναλωτικής πίστης είναι: i) Οι συμφωνίες για απόκτηση πιστωτικής κάρτας ii) Οι συμβάσεις για χορήγηση προσωπικών, καταναλωτικών ή δανείων ανοιχτού τύπου iii) Η αγορά αγαθών ή υπηρεσιών με δόσεις.

Δάνεια καταναλωτικής πίστης είναι όλες οι συμβάσεις δανείων που συνάπτονται μεταξύ τραπεζών και καταναλωτών, δηλαδή φυσικών προσώπων, που επιδιώκουν με αυτές σκοπούς εκτός των ορίων της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Σ' αυτές προβάλλει επιτακτικά η ανάγκη προστασίας του αντισυμβαλλόμενου της τράπεζας (καταναλωτή), ο οποίος εξαιτίας της οικονομικής αδυναμίας και απειρίας του, δύναται να καταστεί ευχερώς αντικείμενο εκμετάλλευσης. Γι' αυτό ο νομοθέτης θεσπίζει περιορισμούς, όρια και προϋποθέσεις στη χορήγηση τους.¹⁶ Τα δάνεια

διακρίνονται σε: 1) Δάνειας λήψεως αγαθών διάρκειας και υπηρεσιών διάρκειας, 2) Προσωπικά δάνεια (για κάλυψη οποιασδήποτε ανάγκης), 3) Δάνεια βάση τριμερούς σχέσης (με βάση την ήδη υφιστάμενη σχέση μεταξύ τράπεζας και πωλητή εμπορευμάτων). Τα καταναλωτικά δάνεια, ανεξαρτήτως ονομασίας τους (αυτοκινήτου, εορτοδάνεια, δάνεια διακοπών, σπουδών κλπ), υπάγονται στις διατάξεις της νομοθεσίας για την καταναλωτική πίστη.¹⁷

Σήμερα πλέον κάθε γραπτή ή μέσω ηλεκτρονικών μέσων διαφήμιση ή προσφορά ανοικτού δανείου ή εορτοδανείου θα πρέπει α) να μην έχει παραπλανητικό χαρακτήρα, και β) να δίνει στον καταναλωτή ποσοτικές πληροφορίες σχετικά με το κόστος του παρεχομένου δανείου. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον και τα ακόλουθα στοιχεία: α) το ποσό, τον αριθμό και τη συχνότητα των δόσεων, β) το ετήσιο επιτόκιο, γ) το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ). Το ΣΕΠΠΕ είναι ένας εξαιρετικά χρήσιμος δείκτης για τον καταναλωτή διότι του δείχνει υπό την μορφή ποσοστού επί τοις εκατό τη συνολική, σε ετήσια βάση, επιβάρυνση που θα έχει από το συγκεκριμένο δάνειο, και άρα τον βοηθάει να επιλέξει την πίστωση, που θεωρεί πλέον συμφέρουσα και να αποφεύγει την υπερχρέωση ενισχύοντας έτσι και τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών.¹⁸

2.2.7 Στεγαστικά Δάνεια

Ως στεγαστικό δάνειο, νοείται η πίστωση που χορηγείται σε καταναλωτή για την απόκτηση ή τη διαμόρφωση ιδιωτικού ακινήτου, του οποίου είναι

ιδιοκτήτης ή το οποίο σκοπεύει να αγοράσει, και η οποία εξασφαλίζεται είτε με υποθήκη σε ακίνητο, είτε με άλλη εμπράγματη συνήθως ασφάλεια.¹⁹

Η υπογραφή σύμβασης στεγαστικού δανείου είναι ίσως η σημαντικότερη χρηματοπιστωτική δέσμευση που αναλαμβάνει ένας καταναλωτής. Είναι μία πολύ σημαντική απόφαση, που για να ληφθεί σωστά πρέπει ο καταναλωτής να διαθέτει κατά το προσυμβατικό στάδιο - πριν, δηλαδή, υπογράψει οποιαδήποτε σύμβαση - διαφανείς και συγκρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τους όρους των προτεινόμενων από τους πιστωτές δανείων. Σήμερα πλέον για να εξασφαλιστεί η διαφάνεια και η συγκρισιμότητα, οι πιστωτές καλούνται να παρέχουν στους καταναλωτές δύο σειρές εναρμονισμένων πληροφοριών, δηλαδή (α) πληροφορίες γενικού χαρακτήρα και (β) εξατομικευμένες πληροφορίες, που πρέπει να παρουσιάζονται με τη μορφή τυποποιημένου εντύπου, γνωστού ως "τυποποιημένου ευρωπαϊκού δελτίου πληροφοριών".

2.2.8 Τόκος

Ο σημερινός νομικός πολιτισμός, διεπόμενος από την καλή πίστη, αποδέχεται τον τόκο ως προϊόν του κεφαλαίου²⁰. Έτσι τόκος είναι το αντάλλαγμα, στο οποίο αποβλέπει η τράπεζα, όταν χορηγεί ένα δάνειο. Το επιτόκιο μπορεί να συμφωνείται ως σταθερό ή ως κυμαινόμενο.²¹

Σταθερό είναι το επιτόκιο όταν η αντιπαροχή του οφειλέτη, για την παραχώρηση προς αυτόν, του κεφαλαίου από την τράπεζα (παροχή τράπεζας) είναι σταθερή, ήτοι δεν μεταβάλλεται όταν υπάρχουν μεταβολές στην αγορά και δεν επηρεάζεται από αστάθμητους παράγοντες.

Αντίθετα κυμαινόμενο είναι όταν η αντιπαροχή του δανειολήπτη κυμαίνεται ως προς το ύψος του επιτοκίου, καθ' όλη τη διάρκεια του δανείου. Όταν το ύψος του επιτοκίου βρίσκεται σε ευθεία συνάρτηση με τις συνθήκες που επικρατούν στην χρηματαγορά αλλά και με τους κανόνες που διέπουν το χρήμα και την αξία του.²²

Στο σταθερό επιτόκιο η τράπεζα γνωρίζει θετικά τι αναμένει να λάβει και ο λήπτης γνωρίζει σαφώς το ύψος των υποχρεώσεων του. Αντίθετα το κυμαινόμενο οδηγεί σε μεταβλητό ύψος της αντιπαροχής του δανειολήπτη και συνεπώς σε μη γνωστό εκ των προτέρων ύψος των τοκοχρεωλυτικών δόσεων αλλά και σε μη ευκρινές ύψος της ζημίας της τράπεζας όταν χωρήσει πρόωρη εξόφληση, δηλαδή εξόφληση ενός δανείου πριν από την πάροδο της συμφωνημένης χρονικής διάρκειας του.

2.2.9 Συμπεράσματα – Παρατηρήσεις

Η χρήση καταχρηστικών όρων στις τραπεζικές συμβάσεις (κατάθεσης, πιστωτικών καρτών, καταναλωτικών, προσωπικών, στεγαστικών δανείων), κατά παράβαση της Εθνικής και Ευρωπαϊκής νομοθεσίας, δημιουργεί συνθήκες αδιαφάνειας στις σχέσεις των συναλλασομένων τραπεζών και καταναλωτών σε βάρος των τελευταίων. Οδηγεί συχνά σε παραπλάνηση των καταναλωτών, καταγράφονται πρακτικές αυθαίρετων χρεώσεων που υπονομεύουν τα δικαιώματα των δανειοληπτών, δεν πληρούνται οι κανόνες της σωστής ενημέρωσης και πληροφόρησης των συναλλασομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα, για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους και λειτουργεί ατελώς ο ανταγωνισμός στις τραπεζικές επιχειρήσεις. Αποφάσεις

εξαιρετικής σπουδαιότητας και ιστορικής σημασίας για την προστασία των καταναλωτών, που θέτουν σημαντικό φραγμό στην πρακτική των άνισων, καταχρηστικών και αδιαφανών όρων και πρακτικών, που επιβάλλουν οι τράπεζες εκμεταλλεόμενες την ισχύ τους, στους καταναλωτές είναι η απόφαση Αρείου Πάγου 1219/2001, όπου κρίθηκαν όροι συμβάσεων κατάθεσης και πιστωτικής κάρτας και η απόφαση Αρείου Πάγου 430/2005, όπου κρίθηκαν όροι συμβάσεων στεγαστικών δανείων. Αμφότερες εκδόθηκαν επί αγωγών που άσκησαν ενώσεις καταναλωτών (συλλογικές αγωγές) και για το λόγο αυτό, παράγουν μια ιδιότυπη δεσμευτικότητα, που ισχύει έναντι πάντων ακόμη και εάν δεν έλαβαν μέρος στην δίκη. Με αυτόν τον τρόπο, οι ανωτέρω αποφάσεις του ανώτατου δικαστηρίου έθεσαν νέες βάσεις για τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και βεβαίως επηρέασαν και «άνοιξαν τον δρόμο²³» για την έκδοση πολλών ακόμη αποφάσεων άλλων δικαστηρίων χαμηλότερου βαθμού δικαιοδοσίας, τα οποία επιλήφθηκαν διαφορών μεταξύ μεμονωμένων καταναλωτών και τραπεζών, οι οποίες μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις, αποσαφήνισαν πολλά επί μέρους ζητήματα σχετικά με την χρήση των ΓΟΣ στις τραπεζικές συμβάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

¹ Γ.Ν Παπαϊωάννου, «Νομικά Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση τραπεζικών καρτών», Χρ.Ι.Δ Β/2002, σελ. 104

² Σπ. Ψυχομάνης, «Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις», ΕΕμπΔ 1998 σελ 887

3

⁴ Σπ. Δ. Ψυχομάνης Τραπεζικό Δίκαιο, γ' έκδοση, 1998, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 16 επ.

⁵ Γ. Ι Δέλλιος, «Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές», ΝοΒ 1992, τόμος 40, σελ 822..

⁶ Σπ.Δ. Ψυχομάνης, ο.π «Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις»,σελ. 887

⁷ Στο άρθρο 10 του νόμου 2251/94

⁸ Σπ.Δ.Ψυχομάνη, ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ο.π , σελ.7

⁹⁹ Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας (ΚΤΔ) – Γεν. Συνελ. Ελλην. Τραπεζών από 2/3/1997

¹⁰ Το ίδιο βεβαίως με κάρτα αναλήψεων από τα μηχανήματα «ΑΤΜ»

¹¹ Διαφοροποιείται από τους λογαριασμούς όψεως ως προς τους δικαιούχους, γιατί στους τελευταίους δικαιούχος μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο και ως προς την τρόπο αναλήψεων καθώς οι λογαριασμοί όψεως περιλαμβάνουν τόσο τις επιταγές όσο και τις απευθείας αναλήψεις.

¹³ Αρθρο 806 Α.Κ, Σπ.Δ.Ψυχομάνη, ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, 1998 σελ.48,238.

¹⁴ Σπ.Δ.Ψυχομάνη, ό.π Τραπεζικό Δίκαιο ,σελ.48,208, 808

¹⁵ Αποφάσεις ΑΠ 1116/1996 (Δ/ΝΗ/1997 σελ 1142, ΔΕΕ/1997 σελ. 61, ΕΜΠΔ/1997 σελ. 481, ΑΠ 1219/2001 και Εφ. Λάρ 449/2001.

¹⁶ Υ.Α Φ-1-983/7/21-3-1991 περί καταναλωτικής πίστης και εναρμόνισης με κοινοτικές διατάξεις.

17 ΚΥΑ Φ1-983/91 (ΦΕΚ 172 Β'/21.3.1991), τροπ. Από την Φ1-5353/14-12-1994 (ΦΕΚ 947 Β'/ 21-12-1994) & Ζ1-

178/13.2.2001 (ΦΕΚ 255/Β'/9.3.2001). Σχετική επίσης η εγκύκλιος Ζ1-511/01

¹⁹ Ιστοσελίδα γενικής γραμματείας καταναλωτή, Ευρωπαϊκή Συμφωνία Εθελοντικού Κώδικα Συμπεριφοράς κατά την προσυμβατική ενημέρωση για Στεγαστικά Δάνεια

²⁰ Αυτό δεν είναι αυτονόητο από πλευράς κοινωνικοοικονομικής ηθικής. Η μεσαιωνική καθολική εκκλησία, το Κοράνι , αλλά και η ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση είτε απαγορεύουν είτε αντιμετωπίζουν αρνητικά τον τόκο.

²¹ Γ. Μέντης Γ.Ο.Σ τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, Χρ. Ι.Δ Α/2001, σελ. 558.

²² Μ.Θ Μαρίνος/Ι. Βενιέρης, Η ποινή για την πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου, Χρ.Ι.Δ Ε/2005, σελ.462

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

3.1 Συμβάσεις κατάθεσης - Έξοδα Κίνησης Λογαριασμού

3.1.1 Απόφαση Αρείου Πάγου 1219/2000¹

Η Ένωση καταναλωτών Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ άσκησε συλλογική αγωγή κατά της τράπεζας, με την οποία ζήτησε να κηρυχθούν άκυροι ως παράνομοι και καταχρηστικοί Γ.Ο.Σ, που η τράπεζα αυτή χρησιμοποιούσε στις συμβάσεις της με καταναλωτές. Επί της αγωγής αυτής, εξεδόθη η απόφαση Π.Π.Α 1208/1998, η απόφαση Εφ. Αθ. 6291/2000 και σε τρίτο και τελευταίο βαθμό η απόφαση 1219/2000 Α.Π την καταχρηστικότητα τους ήταν και ο όρος σύμφωνα με τον οποίον η τράπεζα : *"... μπορεί κατά την κρίση της να επιβάλλει οποτεδήποτε έξοδα κίνησης σε κάθε λογαριασμό, για την περίπτωση που δεν παρουσιάζει υπόλοιπα ανώτερα από το κατώτατο όριο, που θα καθορίζει κάθε φορά η τράπεζα για το αντίστοιχο είδος λογαριασμού"*.

Τα έξοδα αυτά η τράπεζα τα είχε καθορίσει από το μήνα Μάιο έτους 1997 σε δραχμές 5.000 μηνιαίως για κάθε λογαριασμό κατάθεσης, το μέσο χρηματικό υπόλοιπο του οποίου από τη συνολική τραπεζική σχέση βρισκόταν κάτω από τα 5.000.000 δραχμές.

Η τράπεζα υποστήριξε ότι η επιβολή των παραπάνω "εξόδων κίνησης":

α) έλαβε χώρα για την αντιμετώπιση λειτουργικών δαπανών άλλων **πρόσθετων υπηρεσιών** που παρέχει στους καταθέτες της, όπως η παράδοση προσωπικής μαγνητικής κάρτας (Citicard), η δυνατότητα συναλλαγών δια τηλεφώνου, η ευχέρεια αυτόματης εξόφλησης λογαριασμών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, με πάγια εντολή χρέωσης του λογαριασμού, η μηνιαία ενημέρωση με αποστολή κατάστασης λογαριασμού, η ευχέρεια σύναψης σύμβασης επιταγής και χορήγηση βιβλιαρίου επιταγών, η αγορά και πώληση συναλλάγματος, η φύλαξη χρεογράφων κ.α.

β) αποτελεί συναλλακτική συνήθεια και επιβάλλεται από τις συνθήκες ανταγωνισμού, καθόσον και άλλες Τράπεζες, για παρόμοιους προφανώς λόγους, επιβαρύνουν καταθέσεις πελατών τους με έξοδα,

γ) λάμβανε χώρα μετά από προηγούμενη ενημέρωση των πελατών της με επιστολές προς αυτούς, τηλεφωνική επικοινωνία με τους καταθέτες, με έκδοση δελτίων τύπου, με σχετικές ανακοινώσεις στον ημερήσιο τύπο και με έγγραφες ανακοινώσεις που αναρτήθηκαν σε όλα τα τραπεζικά καταστήματά της,

γ) δικαιολογείται γιατί η νομική φύση της τραπεζικής κατάθεσης², επιτρέπει την συνομολόγηση αμοιβής του θεματοφύλακα και αξίωση αυτού για δαπάνες,

δ) επιτρέπεται τον Κώδικα Τραπεζικής δεοντολογίας, αλλά και από την Τράπεζα της Ελλάδος,

ε) και η εκάστοτε αναπροσαρμογή των εξόδων κίνησης αποτελεί "πρόταση" της Τράπεζας προς τους καταθέτες για σύναψη νέας σύμβασης, που είτε αποδέχονται είτε όχι οι τελευταίοι και

στ) ότι η επιβολή αυτών των εξόδων δεν αντιστρατεύεται στην κοινοτική έννομο τάξη.

Τα Ελληνικά Δικαστήρια, τόσο το Εφετείο όσο και ο Άρειος Πάγος απεφάνθησαν υπέρ της καταχρηστικότητας του όρου αυτού .

Υποστήριξαν έτσι ότι:

α) Η επιβάρυνση αυτή του καταθέτη καταναλωτή, είναι τελείως άσχετη με την παροχή άλλων υπηρεσιών της Τράπεζας προς τον καταθέτη (ανεξάρτητα από το γεγονός ότι δεν αποδείχθηκε εάν η επιβολή τους γίνεται αποκλειστικά για τις πρόσθετες αυτές υπηρεσίες), των οποίων ασφαλώς δεν κάνουν χρήση όλοι οι πελάτες της.

β) Ότι δεν δικαιολογείται η Τράπεζα, στα πλαίσια του ανταγωνισμού, να παρέχει δήθεν χαριστικά (αν πράγματι τις παρέχει δωρεάν) τις αναφερόμενες υπηρεσίες και παράλληλα, για την αντιμετώπιση του λειτουργικού κόστους αυτών, να επιβαρύνει άλλη άσχετη συναλλαγή των πελατών της (δηλαδή την σύμβαση κατάθεσης).

γ) Ότι ακόμη και αν η επιβολή της ανωτέρω χρέωσης από το Μάιο του 1997 έγινε κατόπιν ενημέρωσης των καταθετών της, δεν αναιρείται το γεγονός ότι τούτο συνιστά ανεπίτρεπτη μονομερή τροποποίηση βασικού στοιχείου της αρχικής σύμβασης, χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο, αφήνοντας παράλληλα το τίμημα (επιβολή άνω εξόδων κίνησης) αόριστο,

δ) Ότι σε κάθε περίπτωση διαταράσσεται η ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, σε βάρος του καταναλωτή-καταθέτη³

ε) ότι η τραπεζική κατάθεση, με την οποία η τράπεζα αποκτά την κυριότητα των χρημάτων και μπορεί να τα χρησιμοποιεί για την χρηματοδότηση των

εργασιών της, αποτελεί μεν ανώμαλη παρακαταθήκη, στην οποία όμως εφαρμόζονται οι διατάξεις περί δανείου⁴ και

στ) ότι το περιεχόμενο των συμβάσεων αυτών, διαμορφώνεται μεν ελεύθερα από τους συμβαλλόμενους, άρα μπορεί να συνομολογηθεί και η καταβολή αμοιβής και εξόδων, η συμφωνία όμως αυτή υπάγεται στον έλεγχο περί καταχρηστικότητας και εν προκειμένω, ο ανωτέρω όρος των Γ.Ο.Σ τυγχάνει καταχρηστικός, ως αντίθετος προς τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 6 και 7 περ. ε, στ του ν. 2251/1994⁵.

ζ) Ότι από τον Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας επιτρέπονται μεν "προμήθειες και έξοδα για την τήρηση και χρήση των λογαριασμών...", αλλά όχι έξοδα όπως εν προκειμένω τα ορίζει και τα δικαιολογεί η τράπεζα.

η) ότι από έγγραφο της Τ.τ.Ε, και μεν *"δεν απαγορεύεται η είσπραξη εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων εξόδων για την κάλυψη του κόστους των παρεχομένων στους πελάτες τους ειδικών υπηρεσιών"*⁶, εξόδων όμως που επιβάλλονται για την αντιμετώπιση λειτουργικών δαπανών της συγκεκριμένης υπηρεσίας που παρέχεται από την Τράπεζα, χωρίς, με το πρόσχημα ότι οι πρόσθετες αυτές υπηρεσίες παρέχονται δήθεν δωρεάν, να επιρρίπτονται τα λειτουργικά τους έξοδα σε διαφορετικές συναλλαγές πελατών της, άσχετες με τις προσφερόμενες.

θ) ότι τα πιστωτικά ιδρύματα λειτουργούν βασικά με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, επιβάλλεται όμως παράλληλα, ως εκ του σκοπού τους, να είναι δυνατή η ελεύθερη πρόσβαση σ' αυτά όλων των καταναλωτών που επιθυμούν να συναλλαγούν με συγκεκριμένη Τράπεζα και να μην αποκλείεται κάθε φορά, έστω και εμμέσως, ορισμένη κατηγορία καταναλωτών (στη

συγκεκριμένη περίπτωση καταθετών που ο λογαριασμός τους παρουσιάζει υπόλοιπο έστω κάτω των 5.000.000 δραχμών).

ι) Ότι ο εθνικός νομοθέτης για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή", παρέσχε με τις διατάξεις του ν. 2251/1994 μεγαλύτερη και ευρύτερη προστασία στον καταναλωτή σε σχέση με την οδηγία της Ε.Ε⁷ , χαρακτηρίζοντας⁸, καταχρηστικό κάθε όρο *"/που επιφυλάσσει στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο"*.

Με τον ανωτέρω όρο, της σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης, η Τράπεζα επιφύλαξε για τον εαυτό της το μονομερές δικαίωμα, να επιβάλλει κατά την κρίση της οποτεδήποτε έξοδα κινήσεως λογαριασμού. Μοναδικό κριτήριο για την επιβολή των εξόδων τίθεται στον ίδιο τον όρο, το ύψος του υπολοίπου που θα εμφανίζει ο λογαριασμός, ύψος το οποίο επιφυλάσσεται να καθορίζει εκάστοτε η τράπεζα, επίσης μονομερώς.

Το Εφετείο δέχθηκε και ο Άρειος Πάγος επικύρωσε ότι ο ανωτέρω όρος είναι άκυρος ως καταχρηστικός. Έκρινε ότι το περιεχόμενό του αντίκειται στις απαγορευτικές διατάξεις του νόμου, ότι με αυτόν παρέχεται στην Τράπεζα δικαίωμα μονομερούς και αυθαίρετης, σε βάρος του καταναλωτή - καταθέτη, τροποποίησης της σύμβασης, σε περίπτωση που ο λογαριασμός του παρουσιάσει υπόλοιπο μικρότερο από αυτό που εκάστοτε αποφασίζει η τράπεζα κατά τρόπο αντικείμενο στις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών. Έκρινε επιπροσθέτως ότι ο όρος αυτός, αφήνει το τμήμα τούτο αόριστο, χωρίς να επιτρέπεται ο προσδιορισμός του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή και ότι σε

κάθε περίπτωση διαταράσσεται η ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, σε βάρος του καταναλωτή.

3.1.2 Έξοδα Κίνησης Λογαριασμού -Απόφαση 2589/2003 Ειρ. Αθηνών

Για το ίδιο ζήτημα, ζήτησαν δικαστική προστασία ατομικά δύο καταθέτες – καταναλωτές παραπονούμενοι, ότι η τράπεζα με την οποία είχαν συνάψει σύμβαση ανοίγματος κοινού λογαριασμού καταθέσεων, χρέωσε με το κωδικό ΔΕ (Διάφορες Εισπράξεις) και αφαίρεσε εν αγνοία τους από το λογαριασμό τους το ποσό των εννέα ευρώ! Όταν ζήτησαν να πληροφορηθούν για την αιτία της χρέωσης αυτής, η τράπεζα απήντησε ότι το ποσό αυτό αφορά έξοδα επιβαλλόμενα για την τήρηση κάθε λογαριασμού, που δεν υπερέβαινε ένα ορισμένο ποσό⁹, ότι ο όρος αυτός δεν περιλαμβανόταν στο αρχικό βιβλιάριο που τους είχε χορηγηθεί αλλά περιλήφθηκε σε όλα τα επόμενα που παρέλαβαν και ότι το ποσό αυτό (της χρέωσης) υπολογίζεται κατόπιν μελετών των αρμοδίων διευθύνσεων της. Υποστήριξε την νομιμότητα της χρέωση αυτής η τράπεζα, επικαλούμενη ότι στην αρχική σύμβαση κατάθεσης υπήρχε όρος, σύμφωνα με τον οποίον η τράπεζα είχε το δικαίωμα να χρεώνει τον λογαριασμό κατά την κρίση της με έξοδα τήρησης και κινήσεως αυτού.

Το Ειρηνοδικείο Αθηνών, έκρινε ότι πρόκειται για γενικό όρο τραπεζικών συναλλαγών, ο οποίος είναι καταχρηστικός¹⁰ και διέταξε την επιστροφή των ποσών, τα οποία η τράπεζα είχε καταχρηστικά και υπαίτια αφαιρέσει από το λογαριασμό των καταθετών.

3.2 Συμβάσεις Πιστωτικής κάρτας.

Μεταξύ των όρων που ελέγχθηκαν για ίδια συλλογική αγωγή¹¹, η ένωση καταναλωτών Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ ζήτησε να κηρυχθούν άκυροι ως παράνομοι και καταχρηστικοί Γ.Ο.Σ, που χρησιμοποιούσε η τράπεζα στις συμβάσεις πιστωτικής κάρτας που κατήρτιζε με τους πελάτες της

Οι όροι που ελέγχθηκαν ήταν οι εξής:

1. Η προμήθεια ανάληψης υπολογιζόμενη σε ποσοστό της ανάληψης
2. Αυξημένη ευθύνη κατόχου από την χρήση της κάρτας σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής.
3. Ύψος συμβατικού τόκου στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων (καταβολών σε δόσεις)
5. Παρέκταση κατά τόπον αρμοδιότητας
6. Προβολή προς τις τράπεζα ενστάσεων από την σχέση καταναλωτή-επιχείρησης
7. Πλάσμα σιωπηρής συνομολόγησης οφειλών, με πάροδο προθεσμίας από την αποστολή του μηνιαίου λογαριασμού
8. Ληξιπρόθεσμο και απαιτητό του συνόλου της οφειλής αν ο κάτοχος της κάρτας καθυστερήσει την πληρωμή τεσσάρων μηνιαίων λογαριασμών
9. Ετήσια συνδρομή
10. Συνέπειες υπέρβασης του ανωτάτου μηνιαίου ορίου συναλλαγών
11. Μονομερής μεταβολή επιτοκίων
12. Επιβάρυνση από συναλλαγές εκτός Ελλάδος.

3.2.1.1 Προμήθεια ανάληψης μετρητών υπολογιζόμενη ως ποσοστό του ποσού της ανάληψης.

Διατύπωση όρου: *"Η προμήθεια ανάληψης μετρητών ανέρχεται σήμερα στο 3% επί του ποσού της ανάληψης, με ελάχιστο ποσό προμήθειας 500 δρχ."*

Τόσο το Εφετείο όσο και ο Α.Π, δέχτηκαν ότι η σύμβαση πιστωτικής κάρτας είναι μορφή χρηματοδότησης φυσικών προσώπων από πιστωτικό ίδρυμα¹² και διά μέσου αυτής ο κάτοχός της προβαίνει σε αγορά αγαθών ή υπηρεσιών, με την εξόφληση των υποχρεώσεών του από το λογαριασμό της πιστωτικής κάρτας. Στην περίπτωση που η εξόφληση του αναλαμβανομένου ποσού γίνεται με δόσεις ή προθεσμία, πρόκειται για σύμβαση ανοίγματος πίστωσης, που έχει το χαρακτήρα δανείου¹³. Επειδή όμως απαγορεύεται¹⁴ η είσπραξη προμήθειας στα δάνεια, των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα, ο όρος είναι άκυρος. Επιπλέον κρίθηκε και ως καταχρηστικός γιατί προκαλείται στον πελάτη σύγχυση για το τι καλύπτει ο τόκος και η προμήθεια. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται αδιαφάνεια, μη συγκρισιμότητα με αντίστοιχες παροχές άλλων τραπεζών και μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού.

3.2.1.2 Αυξημένη ευθύνη κατόχου από την χρήση της κάρτας σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής.

Διατύπωση όρου: *"Με την επιφύλαξη του άρθρου 21 των παρόντων όρων ο κάτοχος ευθύνεται για οποιαδήποτε υποχρέωση και ζημία που τυχόν θα*

προκύψει από χρήση της κάρτας από οποιαδήποτε και με οποιονδήποτε τρόπο (άρθρο 2β). Σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας της κάρτας ή παράνομης ή αντικανονικής χρήσης της, ο κάτοχος είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει την Τράπεζα αμέσως, τηλεφωνικά και γραπτά διαφορετικά ευθύνεται έναντι της Τράπεζας για οποιαδήποτε ζημία που τυχόν θα προκύψει"

Σύμφωνα με τον ανωτέρω όρο, ο κάτοχος της κάρτας, βαρύνεται με την απόδειξη των συναλλαγών, που έγιναν με τη χρήση της κάρτας του και υποχρεούται να εξοφλεί τα χρέη, που θα δημιουργούνται από τη χρήση αυτής, έστω και αν αυτή χρησιμοποιηθεί από τρίτο πρόσωπο, εξαιτίας απώλειας ή κλοπής της, προφανώς με πλαστογράφηση της υπογραφής του. Και στην περίπτωση αυτή, έχει υποχρέωσή να εξοφλεί κάθε χρέος που θα δημιουργείται μέχρι την στιγμή που θα γνωστοποιήσει στην τράπεζα (τηλεφωνικά και εγγράφως) την απώλεια ή κλοπή, προκειμένου η τελευταία να ακυρώσει την κάρτα και να την καταστήσει ανενεργό.

Το Εφετείο έκρινε ότι από τις ρυθμίσεις αυτές, δεν επέρχεται διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, σε βάρος του καταναλωτή - κατόχου της κάρτας. Με τη χορήγηση της κάρτας δημιουργείται, τριγωνική σχέση μεταξύ εκδότη, κατόχου και επιχειρηματία. Η προκείμενη σχέση εμπιστοσύνης επιβάλλει αυξημένη επιμέλεια του κατόχου της κάρτας, ο οποίος ευθύνεται για κάθε αντισυμβατική ή παράνομη χρήση της. Η υποχρέωση του να αποδείξει την έλλειψη υπαιτιότητας (ολιγωρία ως προς την φύλαξη, καθυστέρηση ως προς την γνωστοποίηση) δεν συνεπάγεται ανεπίτρεπτη αναστροφή του βάρους της απόδειξης σε βάρος του

καταναλωτή¹⁵. Η ρύθμιση αυτή, που ενδεχομένως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί απλώς ως "μη συμφέρουσα" για τον καταναλωτή - κάτοχο της κάρτας, δεν αποτελεί αντιστροφή του βάρους της απόδειξης και δεν άγει σε διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας.

Ο Άρειος Πάγος όμως αναίρεσε την απόφαση του Εφετείου, κρίνοντας ότι οι παραπάνω γενικοί όροι εν συνδυασμώ λαμβανόμενοι **εμφανίζουν ασάφεια**. Η ασάφεια έγκειται στο ότι δεν διευκρινίζουν, εάν η ευθύνη του κατόχου της πιστωτικής κάρτας – πελάτη έναντι της τράπεζας υφίσταται και σε περίπτωση ελλείψεως υπαιτιότητάς του ως προς την έγκαιρη γνωστοποίηση στην τράπεζα της κλοπής ή απώλειας της κάρτας. Ενόψει της ασαφείας αυτής και αφού πρόκειται ζήτημα ερμηνείας Γ.Ο.Σ στο πλαίσιοα δίκης επί συλλογικής αγωγής **θα έπρεπε να γίνει δεκτή η δυσμενέστερη για τον κάτοχο της κάρτας ερμηνεία¹⁶**, δηλαδή ότι αυτός ευθύνεται έναντι της τράπεζας και επί ελλείψεως οιασδήποτε υπαιτιότητάς του. Με αυτή την ερμηνεία, όρος με τέτοιο περιεχόμενο είναι καταχρηστικός και συνεπώς άκυρος αφού περιέχει ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών¹⁷.

3.2.1.3 Ύψος συμβατικού τόκου στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων

Διατύπωση όρου: *"Ο λογαριασμός θα χρεώνεται με συμβατικό τόκο στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων (καταβολών σε δόσεις) ο οποίος*

καθορίζεται εκάστοτε από την Τράπεζα και σήμερα Μάρτιο του '97 είναι 28,44%"

Το Εφετείο έκρινε ότι ο όρος αυτός δεν είναι καταχρηστικός. Δέχτηκε ότι για τα χρεωστικά υπόλοιπα λογαριασμών πιστωτικών καρτών δεν υφίσταται νόμιμα καθοριζόμενος δικαιопρακτικός τόκος και ότι τα επιτόκια καθορίζονται ελεύθερα από τη δανείστρια Τράπεζα, με την επιφύλαξη των διατάξεων περί ελαχίστων ορίων επιτοκίων χορηγήσεων που εκάστοτε ισχύουν¹⁸.

Ο Άρειος Πάγος αντίθετα έκρινε ως καταχρηστικό τον προαναφερθέντα γενικό όρο, για το λόγο ότι εμφανίζει **αοριστία**, αφού επιτρέπει στην τράπεζα, να προσδιορίζει οποτεδήποτε συμβατικό τόκο χωρίς να είναι εκ των προτέρων γνωστά στον πελάτη της καταναλωτή, κριτήρια ειδικά και εύλογα, πράγμα που οδηγεί στη διάψευση των τυπικών και δικαιολογημένων προσδοκιών του ως προς την εξέλιξη της συναλλακτικής σχέσεως με την τράπεζα. Με τον τρόπο αυτό η τράπεζα παραβιάζει την υποχρέωση της για σαφήνεια και διαφάνεια του χρησιμοποιούμενου Γ.Ο.Σ., χωρίς να έχει σημασία ούτε και να εξετάζεται εάν η πρακτική εφαρμογή του όρου αυτού από τη συγκεκριμένη (εναγόμενη) τράπεζα έχει οδηγήσει πράγματι σε ανεπιεική για τους καταναλωτές επιτόκια.

3.2.1.4 Ρήτρα παρέκτασης κατά τόπον αρμοδιότητας.

Διατύπωση όρου: "Αρμόδια κατά τόπο για επίλυση κάθε διαφοράς που θα προκύψει από την παρούσα σύμβαση ορίζονται τα δικαστήρια της Αθήνας"

Το Εφετείο δέχθηκε ότι ο όρος αυτός δεν είναι καταχρηστικός. Τούτο γιατί οι ανάγκες ορθολογικής οργάνωσης του συστήματος χορήγησης πιστωτικών καρτών δικαιολογούν τον καθορισμό των δικαστηρίων της Αθήνας ως κατά τόπο αρμοδίων δοθέντος ότι σύμφωνα με το νόμο¹⁹ καταχρηστική ορίζεται μόνο η ρήτρα περί αποκλειστικής υπαγωγής της διαφοράς σε αλλοδαπή δικαιοδοσία ή διαιτησία.

Αντίθετα ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι ρήτρα περιεχόμενη σε Γ.Ο.Σ. τράπεζας, η οποία έχει ως αντικείμενο την απονομή αρμοδιότητας για όλες τις διαφορές που θα προκύψουν από τη σύμβαση δανείου, στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα της τράπεζας, έχει μία σειρά από δυσανάλογα επαχθείς για τον πελάτη - καταναλωτή συνέπειες. Τον υποχρεώνει να υπαχθεί στην αποκλειστική αρμοδιότητα δικαστηρίου, το οποίο μπορεί να είναι απομακρυσμένο από τον τόπο της κατοικίας του. Τούτο μπορεί να καταστήσει δυσχερή την παράσταση του πελάτη ενώπιον του δικαστηρίου. Ιδίως επί διαφορών που αφορούν περιορισμένα ποσά και πελάτες που κατοικούν σε απομακρυσμένη περιοχή σε σχέση με την έδρα της τράπεζας, τα έξοδα που απαιτούνται μπορεί να αποθαρρύνουν τον πελάτη και να τον οδηγήσουν σε παραίτηση από την υπεράσπισή του. Ενώ αντίθετα επιτρέπει στην τράπεζα, να συγκεντρώνει κατά τρόπο λιγότερο δαπανηρό το

σύνολο των διαφορών, που αφορούν την δραστηριότητά της στα δικαστήρια, στην περιφέρεια των οποίων βρίσκεται η έδρα της.

Συνεπώς μία ρήτρα παρεκτάσεως της αρμοδιότητας που περιλαμβάνεται σε σύμβαση τράπεζας, χωρίς να αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης και η οποία απονέμει αποκλειστική αρμοδιότητα στα δικαστήρια, της έδρας της τράπεζας, θεωρείται καταχρηστική και συνεπώς άκυρη εφόσον, χωρίς ν` ανταποκρίνεται σε εύλογο συμφέρον του προμηθευτή, όπως όταν είναι πραγματικά δυσχερής η οργάνωση νομικής υποστήριξης του προμηθευτή στον τόπο, τα δικαστήρια του οποίου είναι αρμόδια για την εκδίκαση της διαφοράς, δημιουργούν, παρά τις αρχές της καλής πίστεως, σημαντική ανισορροπία σε βάρος του καταναλωτή μεταξύ των εκ της συμβάσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων.

3.2.1.5 Προβολή προς τις τράπεζα ενστάσεων από την σχέση καταναλωτή-επιχείρησης

Διατύπωση όρου: " Η Τράπεζα δεν έχει έναντι του κατόχου καμμία ευθύνη για τις πράξεις ή παραλείψεις των επιχειρήσεων κατά τις συναλλαγές του με αυτές ούτε ο κάτοχος έχει το δικαίωμα να προβάλει κατά της Τράπεζας ενστάσεις και αξιώσεις που τυχόν θα έχει έναντι των επιχειρήσεων. "

Πιστωτικές κάρτες εκδίδονται από ορισμένο πρόσωπο (συνήθως τράπεζα) προς χρήση τους από τους νομίμους κατόχους τους έναντι διαφόρων τρίτων

αντισυμβαλλομένων επιχειρήσεων ως μέσο πληρωμής αντί μετρητού χρήματος. Συνήθως πρόκειται για τριμερή συμβατική σχέση μεταξύ του εκδότη της κάρτας (Τράπεζα), του κατόχου της (καταναλωτή) και του τρίτου (επιχείρηση). Η σχέση μεταξύ του κατόχου της κάρτας και του τρίτου είναι συνήθως σύμβαση πωλήσεως ή σύμβαση έργου. Η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση προς τον πελάτη - κάτοχο της κάρτας, έναντι πληρωμής αμοιβής, να εξοφλεί την επιχείρηση, έναντι της οποίας ο κάτοχος ανέλαβε υποχρεώσεις, βάσει ορισμένων δικαιολογητικών, τα οποία θα του προσκομίσει η επιχείρησης με την οποία συμβλήθηκε ο καταναλωτής-κάτοχος της κάρτας. Η πληρωμή αυτή γίνεται είτε μέσω διαθεσίμων που έχει στην εκδότρια τράπεζα ο κάτοχος είτε με χρήματα που αποτελούν αντικείμενο πιστώσεως που η εκδότρια της κάρτας τράπεζα ανοίγει υπέρ του πελάτη της. Οι συμβάσεις που συνάπτει ο πελάτης της κάρτας με την τράπεζα και με τον τρίτο από τον οποίο προμηθεύεται αγαθά ή υπηρεσίες διατηρούν τη νομική τους αυτοτέλεια και συνεπώς η ανώμαλη εξέλιξη της μιας (αγορά ελαττωματικού αγαθού), καταρχήν, δεν επηρεάζει την άλλη (πληρωμή του πωλητή από την τράπεζα). Με το σκεπτικό αυτό το Εφετείο δέχτηκε ότι ο ανωτέρω όρος δεν είναι καταχρηστικός.

Ο Άρειος Πάγος διέκρινε την περίπτωση κατά την οποία η χορηγούμενη από την τράπεζα πίστωση υπηρετεί τη χρηματοδότηση του τιμήματος της αγοράς, πράγμα που είναι γνωστό σε όλα τα μέρη της τριγωνικής σχέσεως, οπότε κατά την κρίση του Άρειου Πάγου, αμφότερες οι άνω συμβάσεις έχουν έντονη μεταξύ τους οικονομική ενότητα και για το λόγο αυτό στην περίπτωση αυτή παρέχεται από το νόμο²⁰ και υπό τις προϋποθέσεις του²¹, δυνατότητα στον

πελάτη - κάτοχο της κάρτας να αντιτάξει κατά της τράπεζας ενστάσεις που προκύπτουν από τη σχέση του με τον τρίτο.

Η δυνατότητα αυτή δεν μπορεί να αποκλεισθεί με αντίθετη συμφωνία των μερών αφού αυτό θα ήταν αντίθετο με τον νόμο. Αν τέτοια αντίθετη συμφωνία περιληφθεί σε Γ.Ο.Σ. της Τράπεζας, αυτή δεν είναι απλώς καταχρηστική αλλά απολύτως άκυρη λόγω αντιθέσεώς της στο άρθρο 174 ΑΚ.

3.2.1.6 Πλάσμα σιωπηρής συνομολόγηση οφειλών, με πάροδο προθεσμίας από την αποστολή του μηνιαίου λογαριασμού

Διατύπωση όρου: "Αν μέσα σε είκοσι (20) μέρες από τη λήψη του μηνιαίου λογαριασμού (ή και άλλης ειδοποίησης, οποτεδήποτε, για την πληρωμή οφειλής σχετικής με την κάρτα) ο κάτοχος ή συνοφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προτείνει τις βάσιμες αντιρρήσεις του, λογίζεται ότι αποδέχτηκε όλες τις εγγραφές που έγιναν, καθώς και το χρεωστικό του υπόλοιπο και δεν έχει πλέον το δικαίωμα να τα αμφισβητήσει. Ο κάτοχος θεωρείται ότι παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του αν μέσα στον επόμενο ημερολογιακό μήνα δεν ειδοποιήσει γραπτά με απόδειξη την Τράπεζα ότι δεν παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του προηγούμενου μήνα»

Το Εφετείο, δέχτηκε ότι ο όρος αυτός δεν είναι καταχρηστικός, κρίνοντας ότι δεν επιφέρει παράνομη αναστροφή του βάρους της απόδειξης, σε βάρος του καταναλωτή ούτε περιορίζει την προθεσμία, μέσα στην οποία ο καταναλωτής οφείλει να υποβάλει στον προμηθευτή τα παράπονα του ή να εγείρει τις

αξιώσεις του. Έκρινε ως εύλογες τις αναφερόμενες προθεσμίες, α) των είκοσι (20) ημερών από τη λήψη του μηνιαίου λογαριασμού για να αμφισβητηθεί το ύψος της οφειλής του που αναγράφεται σ'αυτόν και β) του ενός μηνός (επόμενου ημερολογικού μήνα) για να ειδοποιηθεί η Τράπεζα ότι δεν παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του προηγούμενου μήνα από τον οποίο προκύπτει η κίνηση συναλλαγών του δια μέσου της κάρτας καθώς και ότι ακόμη και εάν αυτές παρέλθουν άπρακτες, πάλι ο κάτοχος αυτής δεν στερείται το δικαίωμα αντίθετης απόδειξης.

Ο Άρειος Πάγος αντίθετα, έκρινε ότι το Εφετείο εσφαλμένα ερμήνευσε και εφάρμοσε το νόμο. Ειδικότερα τούτο γιατί ενώ θεωρείται εύλογη η προθεσμία των (20) ημερών, που χορηγείται στον πελάτη της τράπεζας από τη λήψη του μηνιαίου λογαριασμού ή άλλης ειδοποίησης για την πληρωμή οφειλής σχετικής με την κάρτα, εντούτοις, χωρίς άλλη προϋπόθεση, δέχθηκε έγκυρο το εκ της άπρακτης παρελεύσεως της προθεσμίας δημιουργούμενο πλάσμα²² και τον αποκλεισμό στον πελάτη της δυνατότητας ανταποδείξεως, χωρίς μάλιστα να επισημαίνεται το δυσμενές αυτό αποτέλεσμα κατά την επιστολή της ειδοποίησης στον πελάτη. Το δεύτερο σκέλος του ίδιου Γ.Ο.Σ. ότι ο κάτοχος θεωρείται ότι παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του αν μέσα στον επόμενο ημερολογιακό μήνα δεν ειδοποιήσει γραπτά με απόδειξη την Τράπεζα ότι δεν παρέλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του προηγούμενου μήνα δημιουργεί ουσιώδη και σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών, λόγω των δυσμενών συνεπειών που επιβάλλει στον πελάτη και αποτελεί έμμεση και κεκαλυμμένη αντιστροφή

του βάρους αποδείξεως ως προς τη λήψη του λογαριασμού. Και για το λόγο αυτό ο όρος αυτός κηρύχθηκε καταχρηστικός.

3.2.1.7 Ληξιπρόθεσμο και απαιτητό του συνόλου της οφειλής αν ο κάτοχος της κάρτας καθυστερήσει την πληρωμή τεσσάρων μηνιαίων λογαριασμών

Διατύπωση όρου: *"Αν ο κάτοχος της κάρτας καθυστερήσει την πληρωμή της ελάχιστης καταβολής ή του ποσού που αναφέρεται ως αμέσως πληρωτέο τεσσάρων μηνιαίων λογαριασμών, καθίσταται ληξιπρόθεσμο και απαιτητό αυτοδίκαια στο σύνολό του και το υπόλοιπο του οφειλόμενου ποσού και επιβαρύνεται με τόκους υπερημερίας."*

Το Εφετείο έκρινε και ο Α.Π επικύρωσε, ότι ο όρος αυτός δεν είναι καταχρηστικός καθώς δεν προκαλεί ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών. Αντίθετα έκρινε ότι η συνέπεια και η κύρωση, στην οποία αναφέρεται (ληξιπρόθεσμο και απαιτητό του δανείου στο σύνολό του) συνδέεται με σοβαρή παράβαση από τον οφειλέτη-πελάτη της τράπεζας των όρων του δανείου, δηλαδή την μη πληρωμή τεσσάρων μηνιαίων λογαριασμών, η οποία δεν καθιστά καταχρηστική την ενεργοποίηση του σχετικού όρου σε βάρος του .

3.2.1.8 Ετήσια Συνδρομή

Διατύπωση όρου «Για τη χορήγηση της κάρτας ο κάτοχος επιβαρύνεται με την εκάστοτε ισχύουσα ετήσια συνδρομή... η οποία υπόκειται σε αναπροσαρμογές εκ μέρους της τράπεζας»

Το Εφετείο δέχθηκε ο σχετικός Γ.Ο.Σ. δεν είναι καταχρηστικός και ότι η ετήσια συνδρομή αποτελεί στοιχείο προσδιοριστικό του κόστους, που καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής κάτοχος της κάρτας για την πίστωση που του δίνεται. Την συνδρομή αυτή, ο πιστωτικός φορέας²³ μπορεί να την επιβάλλει για την αντιμετώπιση του ελάχιστου κόστους της πίστωσης, που δίνεται στον καταναλωτή καθώς επίσης και να επιφέρει μεταβολές στο ύψος αυτής για τις οποίες μεταβολές όμως ο καταναλωτής θα πρέπει να πληροφορείται από την ανάλυση του λογαριασμού, που λαμβάνει περιοδικά.

Ο Άρειος Πάγος όμως αναίρεσε ως προς αυτό την απόφαση του Εφετείου, και τούτο γιατί έκρινε ότι ναι μεν προβλέπεται δυνατότητα ενημερώσεως του κατόχου της πιστωτικής κάρτας για τη μεταβολή του ύψους της συνδρομής, όμως η μη αναγραφή της υποχρεώσεως ενημέρωσης στον υπό κρίση Γ.Ο.Σ, τον καθιστά αδιαφανή και μη συγκρίσιμο με αποτέλεσμα τη μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού. Στη συλλογική αγωγή ο αφηρημένος κίνδυνος που ενσωματώνει ο αδιαφανής όρος για τη δικαιοπρακτική αυτοδιάθεση κάθε υποψήφιου καταναλωτή, οδηγεί στην κήρυξη ως ακύρου του σχετικού όρου ακόμη και αν ο ενδεχόμενα εύλογος τρόπος εφαρμογής του στην πράξη θα αρκούσε για την εξάλειψη της επικινδυνότητά του

3.2.1.9. Συνέπειες υπέρβασης του ανώτατου μηνιαίου ορίου συναλλαγών

Διατύπωση όρου: *"Σε περίπτωση υπέρβασης του ανωτάτου μηνιαίου ορίου συναλλαγών, το οποίο καθορίζεται από την τράπεζα, ο λογαριασμός του κατόχου επιβαρύνεται με 5% εφάπαξ επί του ποσού κάθε μιας υπέρβασης".*

Τα δικαστήρια και των δύο βαθμών συμφώνησαν, ότι με την παράδοση της κάρτας καθορίζεται και το ανώτατο μηνιαίο όριο συναλλαγών, που δεν πρέπει να υπερβεί ο κάτοχός της. Τυχόν υπέρβαση του ποσού τούτου οδηγεί σε πιστωτικό «άνοιγμα», για το οποίο σωστά η Τράπεζα επιβάλλει στον καταναλωτή επιβάρυνση, η οποία δεν κρίνεται υπέρμετρη και δεν έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, σε βάρος του καταναλωτή. Με βάση τις άνω παραδοχές έκριναν ότι ο όρος δεν είναι καταχρηστικός γιατί δεν επιφέρει ουσιώδη διατάραξη δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών .

3.2.1.10 Μονομερής μεταβολή ποσοστού συμβατικού τόκου

Διατύπωση όρου: *"ο σχετικός τόκος μπορεί να μεταβάλλεται από την τράπεζα, οπότε ο κάτοχος θα ενημερώνεται για το ύψος της με το μηνιαίο λογαριασμό που θα αποστέλλεται σ` αυτόν".*

Για τα καταναλωτικά δάνεια και τα χρεωστικά υπόλοιπα λογαριασμών πιστωτικών καρτών δεν υφίσταται νόμιμα καθοριζόμενος δικαιπρακτικός τόκος. Γι' αυτό και τα επιτόκια καθορίζονται ελεύθερα από την Τράπεζα²⁴, με την επιφύλαξη των διατάξεων περί ελαχίστων ορίων επιτοκίων χορηγήσεων που εκάστοτε ισχύουν. Δεν είναι λοιπόν αόριστος ο Γ.Ο.Σ αυτός επειδή - δήθεν - αφήνει το τίμημα αόριστο, αφού η εκάστοτε μεταβολή του επιτοκίου χορηγήσεων γίνεται από την Τράπεζα μετά από σχετική ενημέρωση του κατόχου της κάρτας με τον αποστελλόμενο σ' αυτόν μηνιαίο λογαριασμό και δεν μπορεί να υπερβαίνει τα ελάχιστα νόμιμα όρια επιτοκίων χορηγήσεων που εκάστοτε ισχύουν. Με τις παραδοχές αυτές το Εφετείο έκρινε ότι ο όρος αυτός δεν είναι καταχρηστικός.

Αντίθετα ο ΑΠ, θεώρησε ότι ο όρος αυτός εμφανίζει αοριστία αφού επιτρέπει στην τράπεζα να μεταβάλλει το ποσοστό του τόκου χωρίς να είναι εκ των προτέρων γνωστά στον πελάτη κριτήρια ειδικά, ορισμένα και εύλογα. Παραβιάζεται έτσι από την τράπεζα η υποχρέωση σαφήνειας και διαφάνειας του Γ.Ο.Σ, χωρίς να εξετάζεται αν η πρακτική εφαρμογή του όρου αυτού από την συγκεκριμένη τράπεζα έχει οδηγήσει πράγματι σε ανεπιεική για τους καταναλωτές επιτόκια.

3.2.1.11 Επιβάρυνση από συναλλαγές εκτός Ελλάδος.

Διατύπωση όρου: "Η οφειλή από συναλλαγή σε οποιαδήποτε χώρα εκτός Ελλάδος θα επιβαρύνεται με 1,5% για έξοδα επεξεργασίας των συναλλαγών".

Η ευχέρεια χρήσης μιας πιστωτικής κάρτας στο εξωτερικό παρέχεται δια μέσου των διεθνών οργανισμών VISA INTERNATIONAL (για την κάρτα VISA) και EUROPA INTERNATIONAL/MASTER CARD/INTERNATIONAL (για την κάρτα Master-Card). Για την πραγματοποίηση μιας συναλλαγής στο εξωτερικό απαιτείται ανάμιξη του εκδότη της κάρτας στην αλλοδαπή, ο οποίος διαβιβάζει τα στοιχεία της συναλλαγής με την επιχείρηση του εξωτερικού, η οποία συνεργάζεται στο διεθνές σύστημα πληρωμών και συμψηφισμού, δια μέσου του οποίου ενημερώνεται και ο εγχώριος εκδότης. Εμπλέκονται δηλαδή και τρίτοι φορείς που ενεργούν έναντι προμήθειας. Για τη χρήση της κάρτας στο εσωτερικό και στην αλλοδαπή δεν μπορεί να καταβάλλεται ενιαίο αντάλλαγμα, αφού τότε θα επιβαρύνονταν και όσοι δεν έκαναν χρήση αυτής στο εξωτερικό. Η επιβάρυνση ως εκ τούτου κάθε συναλλαγής στο εξωτερικό με 1,5% για έξοδα επεξεργασίας δεν καθιστά τον άνω όρο καταχρηστικό. Με το σκεπτικό αυτό το Εφετείο χαρακτήρισε ως μη καταχρηστικό τον διαληφθέντα ΓΟΣ και ο Α.Π επικύρωσε την απόφαση αυτή.

3.2.2 Απόφαση 2790/2005 Μ.Π.Αθ – Ασφαλιστική κάλυψη ως παρεπόμενη παροχή από σύμβαση πιστωτικής κάρτας.

Στον απόηχο της αποφάσεως του ΑΠ εξεδόθη η με αριθμό 2790/2005 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, η οποία αξιοποίησε την δεσμευτική νομολογία του για να επιλύσει διαφορά που ανέκυψε μετά από την άσκηση αγωγής κατά πιστωτικού ιδρύματος. Ο εν λόγω πιστωτικός οργανισμός, είχε συμβληθεί για την έκδοση πιστωτικής κάρτας με καταναλωτή καθώς και για την έκδοση πρόσθετης κάρτας με τον υιό του, παρέχοντας

στους κατόχους της κάρτας της, την δυνατότητα υπαγωγής της σε ασφαλιστικό πρόγραμμα, με το οποίο μεταξύ άλλων τους ασφάλιζε μέχρι του ποσού των 29.500,00 Ευρώ σε περίπτωση ανικανότητας χρήσης ή ακρωτηριασμού ενός άκρου ... ή ολικής απώλειας όρασης ενός ματιού... εάν η βλάβη επέλθει κατά την διάρκεια μετακινήσεως ή ταξιδιού ή όσο βρίσκεται στο τόπο προορισμού ή όταν επιστρέφει εφόσον το ατύχημα συμβεί στον σε ακτίνα ίση ή μεγαλύτερη των 35 χιλιομέτρων από τον τόπο διαμονής του.

Ο υιός της οικογένειας , ενώ υπηρετούσε την θητεία του, επέστρεψε στο Στρατόπεδο του Βόλου όπου υπηρετούσε και επτά χιλιόμετρα πριν φθάσει εξετράπη της οδού, επέστη σοβαρό τραυματισμό και έχασε οριστικά την όραση του από το ένα μάτι. Η εκδότρια της κάρτας εταιρία αρνήθηκε να πληρώσει την ασφαλιστική αποζημίωση.

Το δικαστήριο δέχτηκε ότι ο όρος με τον οποίο συμφωνήθηκε η παραπάνω ασφαλιστική κάλυψη, δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, είχε προδιατυπωθεί για να αποτελέσει ομοιόμορφο περιεχόμενο σε απροσδιόριστο αριθμό συμβάσεων, εντάχθηκε ομαλά στην σύμβαση καθώς υπεδείχθη από την εκδότρια εταιρία στον κάτοχο της συγκεκριμένης πιστωτικής κάρτας, ο οποίος ήταν και ο τελικός αποδέκτης της και ο οποίος δεν επηρέασε τους όρους του ασφαλιστηρίου συμβολαίου. Με αυτά τα επιχειρήματα το Δικαστήριο δέχτηκε, ότι ο όρος αυτός ασφαλιστική κάλυψης, αποτελεί γενικό όρο συναλλαγών και πρέπει να ερμηνευθεί σύμφωνα με το νόμο 2522/1994. Εφαρμόζοντας τις διατάξεις και τους ερμηνευτικούς κανόνες του κατέληξε ότι και το στρατόπεδο εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας, υπάγεται στην έννοια της μόνιμης διαμονής, η οποία περιλαμβάνεται στον

αμφισβητούμενο ΓΟΣ, ότι το ατύχημα συνέβη εντός της προβλεπόμενης από τον Γ.Ο.Σ χιλιομετρικής ακτίνας και διέταξε την καταβολή της αποζημίωσης.

Η απόφαση αυτή, αν και περιορισμένης εμβέλειας, ως προς το κρινόμενο ζήτημα, αναδεικνύει με τρόπο απτό και άμεσο, ότι μόνες οι αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων επί συλλογικών αγωγών, δεν αρκούν για να φέρουν την άνοιξη στην συναλλακτική καθημερινότητα των καταναλωτών και ότι η αναγνώριση και αντιμετώπιση των ιδιωτικών συμβατικών ρητρών, που με εκατοντάδες τρόπους εισέρχονται στην συναλλακτική ζωή μας, ως γενικών όρων συναλλαγών και η ερμηνεία τους σύμφωνα με το δίκαιο προστασίας καταναλωτή δεν είναι ούτε απλή ούτε αυτονόητη.

3.2.3 Απόφαση 589/2001 ΑΠ – Συναλλαγές με πιστωτική κάρτα από απόσταση

Η προβληματική των ρητρών που περιλαμβάνονται στους γενικούς όρους συναλλαγών στις συμβάσεις πιστωτικών καρτών, έχει και μία αντίθετη όψη. Αυτή της παραβίασης τους από την ίδια την τράπεζα, η οποία και τους συνέταξε, κατά παράβαση της υποχρέωσης πίστης της τράπεζας και με διακινδύνευση της ασφάλειας των συναλλαγών. Η δεύτερη αυτή όψη, αποκτά τεράστια σημασία στη σημερινή εποχή, που η διενέργεια συναλλαγών από απόσταση, μέσω ταχυδρομείου, τηλεφώνου αλλά και διαδικτύου, με χρέωση πιστωτική κάρτας γίνεται όλο και πιο συχνή.

Η απόφαση Α.Π 589/2001 εξεδόθη μετά από άσκηση συλλογικής αγωγής ενώσεως καταναλωτών²⁵ κατά τραπεζών. Αντιμετώπισε το ζήτημα της

ευθύνης του παρέχοντος ελαττωματικές υπηρεσίες και είναι ιδιαίτερη η σημασία της για τις αγορές προϊόντων ή υπηρεσιών, που πραγματοποιούνται από απόσταση μέσω πιστωτικών καρτών.

Η υπόθεση ξεκίνησε από καταγγελίες καταναλωτών που είδαν ξαφνικά μία χρέωση 1.800 δραχμών στο μηναίο λογαριασμό της κάρτας τους, με αιτιολογία την συνδρομή τους σε ένα περιοδικό, το οποίο ουδέποτε είχαν παραγγείλει και ουδέποτε είχαν λάβει. Όπως φάνηκε, η εκδότρια του περιοδικού εταιρία είχε στη διάθεση της τους αριθμούς πιστωτικών καρτών των καταναλωτών αυτών, από προηγούμενες συναλλαγές και τους χρησιμοποίησε χωρίς τη συναίνεση τους, προκειμένου να τους χρεώσει με την εξ αποστάσεως παραγγελία του περιοδικού. Οι τράπεζες, οι οποίες είχαν υπογράψει σύμβαση συνεργασίας με την εκδοτική αυτή επιχείρηση, προκειμένου να δέχεται η τελευταία τους κατόχους των πιστωτικών τους καρτών, προέβησαν με την σειρά τους στις αντίστοιχες χρεώσεις στους μηνιαίους λογαριασμούς των πιστωτικών καρτών των πελατών τους, παρά το γεγονός ότι η επιχείρηση δεν τους προσκόμισε τα αναγκαία υπογεγραμμένα από τους καταναλωτές παραστατικά²⁶.

Οι τράπεζες αυτές, στις συμβάσεις χορηγήσεως πιστωτικών καρτών περιλάμβαναν και Γ.Ο.Σ, με τον οποίον προέβλεπαν ότι η χρέωση των λογαριασμών γίνεται με βάση τα απαραίτητα και αναγκαία παραστατικά που πιστοποιούν ότι έγινε συναλλαγή μεταξύ κατόχου της κάρτας και της επιχείρησης. Παρ' ότι όμως όφειλαν να ελέγξουν εάν υπήρχαν αντίστοιχα υπογεγραμμένα παραστατικά, πριν προβούν στις χρεώσεις των πελατών τους, εκείνες προχώρησαν στις χρεώσεις χωρίς τέτοιο έλεγχο βασιζόμενες στις δηλώσεις της εκδοτικής επιχείρησης.

Το Δικαστήριο δέχτηκε ότι οι τράπεζες παρέβησαν την υποχρέωση τους να λάβουν μέτρα πρόνοιας ασφάλειας των συμβαλλομένων, την οποία επιβάλλει η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη και απαγόρευσε στις τράπεζες να προβαίνουν σε χρέωση πιστωτικών καρτών των πελατών - καταναλωτών, εάν δεν υπάρχει υπογραφή αυτών στα σχετικά παραστατικά, χρεωστικά δελτία. Έκρινε ότι η χρέωση κατόχων κάρτας με χρηματικά ποσά συναλλαγών, που δεν στηρίζονται σε χρεωστικά στοιχεία, φέροντα την υπογραφή του κατόχου είναι από μόνο του, επαρκές γεγονός για τη διατάραξη της δικαιολογημένης πίστεως και της εμπιστοσύνης τους συναλλακτικού κοινού αναφορικά με την ασφάλεια των συναλλαγών. Ακόμη περισσότερο έκρινε ότι ο πραγματοποίηση αντιλογισμού των σχετικών εγγραφών μετά από τη διατύπωση παραπόνων από τους καταναλωτές, δεν απαλλάσσει την τράπεζα από την ευθύνη της, αφού δεν αναιρεί την παρανομία.

3.3 Συμβάσεις χορήγησης στεγαστικών δανείων

Η προστασία των καταναλωτών από τη χρήση καταχρηστικών και παράνομων Γ.Ο.Σ στις καταρτιζόμενες στην Ελλάδα συμβάσεις στεγαστικών δανείων, λαμβάνει ιδιαίτερη σημασία, καθώς οι υποχρεώσεις, που αναλαμβάνει ο καταναλωτής - συμβαλλόμενος για τη λήψη στεγαστικού δανείου, είναι ιδιαίτερα επαχθείς. Το υψηλό κόστους απόκτησης κατοικίας, η υπερεξασφάλιση των απαιτήσεων των τραπεζών με εγγραφές προσημειώσεις ή και υποθηκών στα αποκτώμενα ακίνητα, το ύψος των μηνιαίων - κατά κανόνα τοκοχρεωλυτικών δόσεων – οι οποίες ανέρχονται σε υψηλό και υπολογίσιμο ποσοστό του οικογενειακού εισοδήματος και ο

μακροχρόνιος ορίζοντας αποπληρωμής, με το επιπλέον δεδομένο της αβεβαιότητας στην περίπτωση δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο είναι οι βασικές παράμετροι της σχετικής προβληματικής. Οι Έλληνες καταναλωτές, προσέγγισαν τα προσφερόμενα στεγαστικά δάνεια χωρίς μακροχρόνια προοπτική και πρόβλεψη, χωρίς ορθολογικά πάντοτε κριτήρια, λαμβάνοντας υπ' όψιν το εισόδημα τους κατά το χρόνο σύναψης του δανείου και με παρορμητισμό, πίσω από τον οποίο βρίσκεται η επιτακτική ανάγκη του Έλληνα για απόκτηση ιδιόκτητης στέγης.

Στο περιβάλλον αυτό, οι Τράπεζες διατύπωσαν μονομερώς Γ.Ο.Σ, τους οποίους χρησιμοποίησαν ομοιόμορφα, στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων που κατήρτιζαν, αξιοποιώντας μέσω αυτών την μεγάλη ζήτηση, προς όφελος των εργασιών τους, σε ένα περιβάλλον όπου δεν λειτουργούσε ελεύθερος ανταγωνισμός.

Τα καταναλωτικά αντανακλαστικά, άργησαν να λειτουργήσουν. Χρειάστηκε πρώτα να ανοίξει μία μεγάλη συζήτηση σχετικά με τον μεγάλο αριθμό νοικοκυριών, που είχαν αναλάβει υπέρμετρες σε σχέση με το εισόδημα τους, οικονομικές υποχρεώσεις, να αναδειχθεί το ζήτημα αυτό ως κοινωνικό και ακόμη να απειληθεί η δημιουργία στο εγγύς μέλλον μία νέας τάξης νεόπτωχων ή ακόμη και αστέγων Ελλήνων.

Οι ενώσεις καταναλωτών άσκησαν συλλογικές αγωγές, κατά τραπεζών κατ' εφαρμογήν της ισχύουσας νομοθεσίας και ζήτησαν να απαγορευθούν ως παράνομες και καταχρηστικές πολλές από τις χρησιμοποιούμενες έως τότε ρήτρες στεγαστικών δανείων όπως:

- Η προκαταβολική είσπραξη ενός σημαντικού ποσού - υπολογιζομένου με ποσοστό επί του δανείου - ως "έξοδα ή προμήθεια χρηματοδότησης",
- Η είσπραξη προμήθειας φακέλου
- Η άρνηση της τράπεζας να χορηγεί αποδείξεις που να αποδεικνύουν τα έξοδα δικηγόρων ή μηχανικών,
- Η καταβολή της εισφοράς του νόμου 128/75 από τον καταναλωτή και όχι από την τράπεζα,
- Η καταβολή "αποζημίωσης" στην τράπεζα σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής του δανείου,
- Ο υπολογισμός του επιτοκίου με έτος 360 ημερών, γεγονός που οδηγεί στην αύξηση του πραγματικού ετησίου επιτοκίου,
- Η δυνατότητα της τράπεζας να αυξάνει μονομερώς το επιτόκιο ή να αξιώνει την επιστροφή του δανείου αν ο λήπτης του δανείου δεν αποδεχθεί την αύξηση,
- Η μονομερής χρέωση του λογαριασμού του δανειολήπτη με έξοδα της τράπεζας και η σειρά καταλογισμού των καταβολών του δανειολήπτη σε αυτά,
- Μία σειρά όρων που απογυμνώνουν τον εγγυητή του δανείου από τα δικαιώματα και τις ενστάσεις του,
- Όροι που δεν δικαιολογούν σπουδαίο λόγο για τη δυνατότητα της τράπεζας να καταγγέλλει τη σύμβαση δανείου.

3.3.A Απόφαση ΑΠ 430/2005

Η ένωση καταναλωτών Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ άσκησε συλλογική αγωγή κατά της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος με την οποία ζήτησε την κήρυξη 15

γενικών όρων συναλλαγών, που η τράπεζα αυτή χρησιμοποιούσε στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων ως παράνομων ή/και καταχρηστικών.

Επί της αγωγής αυτής εξεδόθη η με αριθμό 1119/2002 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών σε πρώτο βαθμό. Σε δεύτερο βαθμό και κατόπιν ασκήσεως εφέσεων και από τις δύο πλευρές δημοσιεύθηκε η με αριθμό 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών και τελικά κατόπιν ασκήσεως αναιρέσεων, εξεδόθη σε τρίτο και τελευταίο βαθμό η με αριθμό 430/2005 ανέκκλητη απόφαση του Α.Π. Αυτή η απόφαση θεωρήθηκε ορόσημο στο δίκαιο προστασίας καταναλωτών και διαμόρφωσε νέες συνθήκες για τους όρους χορήγησης στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα. Οι δραστηριοποιούμενες στην Ελλάδα τράπεζες, στο τομέα της στεγαστικής πίστης, σταδιακά και σε κάποιο βαθμό συμμορφώθηκαν με την απόφαση αυτή, παρουσιάζοντας κατ' αρχήν στους καταναλωτές, την συμμόρφωση τους αυτή στην δεσμευτική νομολογία του ΑΠ, με την μορφή ειδικών προσφορών , τα οφέλη των οποίων καταναλωτής θα απολάμβανε εάν σύναπτε την σύμβαση εντός ορισμένου χρόνου. Στο τέλος όμως, έστω και έτσι καθυστερημένα, πυροδοτήθηκαν τα αντανάκλαστικά του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών προς όφελος των καταναλωτών. Οι Γ.Ο.Σ που ελέγχθηκαν ήταν οι παρακάτω:

3.3.A.1 Επιβάρυνση με 1% του ποσού του δανείου (Εξοδα Χρηματοδότησης) και Προμήθεια Φακέλου

Πρόκειται για μη έντυπους Γ.Ο.Σ. Κατά τη σύναψη του δανείου η Τράπεζα επιβάλλει στους καταναλωτές, πέρα από το επιτόκιο με το οποίο επιβαρύνεται

το δάνειο, και μια εφάπαξ επιβάρυνση που ανέρχεται σε ποσοστό 1% επί του ποσού του δανείου, την οποία η ίδια ονομάζει "έξοδα χρηματοδότησης", καθώς και επιβάρυνση κατ'αποκοπή ποσού 60 ευρώ, την οποία καλεί «προμήθεια φακέλου».

Οι πιο πάνω επιβαρύνσεις συνιστούν προμήθεια της τράπεζας για τη χορήγηση των στεγαστικών δανείων, αφού φέρουν όλα τα χαρακτηριστικά της προμήθειας. Έχει δηλαδή προκαθοριστεί το ύψος τους, προκαταβάλλονται εφάπαξ από τους δανειολήπτες κατά τη σύναψη των δανειακών συμβάσεων και είναι ανεξάρτητες από το επιτόκιο και τα άλλα έξοδα που επιβάλλονται στους τελευταίους για τη χορήγηση του δανείου. Η είσπραξη όμως προμήθειας στα δάνεια των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα, απαγορεύεται.²⁷

Επομένως, οι εν λόγω επιβαρύνσεις είναι παράνομες, αφού αντίκειται στη διάταξη αυτή, και οι σχετικές συμφωνίες άκυρες.²⁸

Επιπρόσθετα, οι προβλέψεις για τις επιβαρύνσεις αυτές, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στους έντυπους όρους συναλλαγών αλλά ανακοινώνονται στους δανειοδοτούμενους προφορικά, συνιστούν γενικούς όρους συναλλαγών, καθώς η σχετική πρόβλεψη έχει γίνει εκ των προτέρων, δεν αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης και ισχύουν για απροσδιόριστο αριθμό καταναλωτών που συνάπτουν συμβάσεις στεγαστικών δανείων. Και ως Γ.Ο.Σ ελέγχονται για τη εγκυρότητα τους με βάση τις διατάξεις του άρθρου 2 του ν. 2251/94. Και με βάση αυτές οι πιο πάνω όροι είναι καταχρηστικοί γιατί παραβιάζουν την αρχή της διαφάνειας και διαταράσσουν την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος του καταναλωτή, καθώς προκαλείται σύγχυση στον τελευταίο για το τι καλύπτει ο

τόκος και τι η προμήθεια και δημιουργείται έτσι αδιαφάνεια, μη συγκρισιμότητα με αντίστοιχες παροχές άλλων τραπεζών και μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού. Το δικαστήριο και σε πρώτο βαθμό και κατ' έφεση, δέχτηκε τα παραπάνω και κήρυξε τον ανωτέρω Γ.Ο.Σ ως παράνομο και καταχρηστικό. Η κρίση αυτή δεν προσβλήθηκε στην αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου και έτσι κατέστη αμετάκλητη.

3.3.A.2. Έξοδα τεχνικής και νομικής υποστήριξης

Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν εξέτασε την ουσία των ισχυρισμών της ένωσης καταναλωτών, κρίνοντας τους ως αντιφατικούς και ως εκ τούτου ανεπίδεκτους δικαστικής εκτιμήσεως. Το ίδιο και το Εφετείο, το οποίο απέρριψε το αίτημα της ένωσης καταναλωτών να υποχρεωθεί η τράπεζα να παραδίδει στους λήπτες των στεγαστικών δανείων τα παραστατικά για τα έξοδα νομικής και τεχνικής υποστήριξης που αυτοί καταβάλουν, καθώς και την έκθεση εκτίμησης της αξίας του ακινήτου, για το οποίο λήφθηκε το δάνειο, ως αόριστο, γιατί δεν αναλύθηκε με ποιο τρόπο η παράλειψη αυτή της τράπεζας προκαλεί ζημιά εις βάρος των καταναλωτών με αντίστοιχο όφελος της τράπεζας, δεδομένου και του ότι η ενάγουσα δεν αμφισβητεί την εγκυρότητα της αξίωσης της τράπεζας να ζητά από τους δανειολήπτες τα πιο πάνω έξοδα.

Ανεξάρτητα όμως από αυτό, έκρινε ότι δεν είναι αδιαφανείς οι εν λόγω επιβαρύνσεις του καταναλωτή, γιατί τα σχετικά έξοδα αποτελούν ειδικά προσδιοριζόμενες αμοιβές τρίτων (δικηγόρων, μηχανικών) οι οποίοι και εκδίδουν τα αντίστοιχα φορολογικά στοιχεία και ο πελάτης - καταναλωτής

μπορεί να πληροφορηθεί εύκολα για το ύψος τους από το φάκελο δανειοδότησής του. Η κρίση αυτή δεν προσβλήθηκε στην αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου και έτσι κατέστη αμετάκλητη

Το θέμα αυτό αντιμετώπισε και το Ειρηνοδικείο Αθηνών το οποίο (απόφαση με αριθμό 3110/2005) μετά από άσκηση αγωγής από ιδιώτη δανειολήπτη κατά τράπεζας έκρινε ότι η δαπάνες εξέτασης αιτήματος για χορήγηση δανείου, αμοιβής μηχανικού και δικηγόρου για έλεγχο τίτλων, αρχιτεκτονικών κατόψεων και πολεοδομική άδεια, δεν συνιστούν προμήθεια αλλά αντάλλαγμα του δανειολήπτη, γνωστό, απόλυτα προβλέψιμο και αναγκαίο για την υλοποίηση της κύριας παροχής του δανείου. Καθώς και ότι οι δαπάνες αυτές εξηγούνται και αιτιολογούνται στον δανειολήπτη, δεν είναι αδιαφανείς, αφορούν προκαθορισμένες αμοιβές τρίτων και αποδεικνύονται από παραστατικά και από τον φάκελο δανειοδότησης.

3.3.A.3. Βάση υπολογισμού τόκων 360 ημέρες

Το δικαστήριο στον πρώτο βαθμό έκρινε ότι ο όρος αυτός δεν είναι αδιαφανής και ότι δεν δημιουργεί πρόσθετη επιβάρυνση εις βάρος του καταναλωτή επειδή δεν υπολογίζεται το έτος με βάση 365 ημέρες. Δέχτηκε ως επαρκές το γεγονός ότι η τράπεζα κάνει ρητή μνεία του ύψους του επιτοκίου καθώς και ότι αυτό καθορίζεται ετησίως και καμία σύγχυση δεν προκαλείται στον καταναλωτή σχετικά. Έκρινε επίσης ότι δεν υπάρχει πρόσθετη επιβάρυνση του καταναλωτή από τον υπολογισμό των τόκων με βάση έτος 360 και όχι 365 ημερών. Το Εφετείο επικύρωσε την απόφαση ως προς τον όρο αυτό.

Ο Άρειος Πάγος όμως, ερμήνευσε και εφάρμοσε διαφορετικά το νόμο. Κατέληξε ότι Γ.Ο.Σ. που προβλέπει, ότι οι τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος 360 ημερών, προσκρούει στην αρχή της διαφάνειας, που επιτάσσει οι όροι να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή, ώστε ο απρόσεκτος μεν ως προς την ενημέρωσή του, αλλά διαθέτοντας τη μέση αντίληψη κατά το σχηματισμό της δικαιοπρακτικής του απόφασης, καταναλωτής να γνωρίζει τις συμβατικές δεσμεύσεις, που αναλαμβάνει, ιδίως, όσον αφορά τη σχέση παροχής και αντιπαροχής. Με το να υπολογίζεται το επιτόκιο σε έτος 360 ημερών, ο καταναλωτής δεν πληροφορείται το (πραγματικό) ετήσιο επιτόκιο, όπως αυτό θα έπρεπε να προσδιορίζεται. Η τράπεζα με τον όρο αυτό διασπά εντελώς τεχνητά και κατ' απόκλιση των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή, το χρονικό διάστημα του έτους, στο οποίο όφειλε να αναφέρεται το επιτόκιο, δημιουργώντας έτσι μία πρόσθετη επιβάρυνση του καταναλωτή - δανειολήπτη, ο οποίος πλέον -όταν το επιτόκιο μιας ημέρας προσδιορίζεται με βάση έτος 360 ημερών- για κάθε ημέρα επιβαρύνεται με, κατά 1,3889% περισσότερο τόκους, καθώς το επιτόκιο υποδιαιρείται για τον προσδιορισμό του τόκου προς 360 ημέρες, χωρίς αυτή, η επιπλέον επιβάρυνση να μπορεί να δικαιολογηθεί με την επίκληση κάποιου σύνθετου χαρακτήρα της παρεχόμενης υπηρεσίας ή από κάποιους εύλογους για τον καταναλωτή λόγους ή από κάποιο δικαιολογημένο ενδιαφέρον της αναιρεσίβλητης Τράπεζας. Τούτο ιδίως σε μία εποχή, όπου τα ηλεκτρονικά μέσα προσφέρουν, χωρίς καμία πρόσθετη δυσχέρεια, τον επακριβή υπολογισμό των τόκων με έτος 365 ημερών. Άλλωστε το έτος των 365 ημερών ισχύει και εφαρμόζεται σήμερα, κατ' επιταγήν κοινοτικής οδηγίας²⁹ στην καταναλωτική

πίστη, ρύθμιση που δείχνει τη σημασία που απονέμει και ο κοινοτικός νομοθέτης για τον κατ' αυτόν τον τρόπο, ακριβή προσδιορισμό του επιτοκίου. Με το σκεπτικό αυτό κήρυξε καταχρηστικό των εν λόγω Γ.Ο.Σ.

3.3.A.4. Ρήτρα Μονομερούς Αναπροσαρμογής των επιτοκίων

Στις συμβάσεις που χρησιμοποιούσε η τράπεζα, περιλαμβανόταν όρος, σύμφωνα με τον οποίο, σε περίπτωση μεταβολής του επιτοκίου, το νέο επιτόκιο συμφωνείται ότι θα ισχύει από την ημέρα λήψης της σχετικής απόφασης της τράπεζας ο δε οφειλέτης θα λαμβάνει γνώση για την μεταβολή από την τράπεζα, είτε μέσω γνωστοποίησης σε δύο Αθηναϊκές εφημερίδες, είτε κατά την πληρωμή της δόσης του δανείου, και αν ο τελευταίος διαφωνήσει με το νέο επιτόκιο και δεν επιτευχθεί συμφωνία μπορεί η τράπεζα να απαιτήσει την εξόφληση του υπολοίπου του δανείου.

A) Ο ανωτέρω Γ.Ο.Σ κρίθηκε ότι προσκρούει καταρχήν στις ενδεικτικές ρήτρες των εδαφίων ε' και ια' της παραγράφου 7 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994 και εξ αυτού και μόνου του λόγου είναι καταχρηστικός.

B) Εμφανίζει όμως και αοριστία, αφού επιτρέπει στην προμηθεύτρια τράπεζα να μεταβάλει οποτεδήποτε μονομερώς το ποσοστό του τόκου, χωρίς, ωστόσο, να είναι εκ των προτέρων γνωστά στον δανειολήπτη κριτήρια ειδικά και εύλογα για την εν λόγω αναπροσαρμογή. Με τον τρόπο αυτό παραμένει άγνωστος στον καταναλωτή ο – βάσιμος - λόγος για την εκάστοτε αναπροσαρμογή [αύξηση], εφόσον στον ίδιο τον Γ.Ο.Σ δεν προκαθορίζονται εύλογα για τον καταναλωτή κριτήρια, με βάση τα οποία θα μεταβάλλεται και θα αναπροσαρμόζεται το εκάστοτε επιτόκιο, πράγμα που καθιστά το τίμημα

του δανείου αόριστο και οδηγεί σαφώς στη διάψευση των τυπικών και δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή ως προς την εξέλιξη της συναλλακτικής του σχέσης με την Τράπεζα. Για να μην θεωρηθεί δηλαδή καταχρηστικός ένας τέτοιος Γ.Ο.Σ θα πρέπει να αναφέρεται στη σύμβαση ειδικός και σπουδαίος λόγος της μεταβολής, όπως για παράδειγμα άνοδος του πληθωρισμού, βάσει του οποίου γίνεται η αναπροσαρμογή του εκάστοτε επιτοκίου του χορηγηθέντος δανείου, στην προκειμένη δε περίπτωση, όπως ήδη προαναφέρθηκε, η εναγομένη δεν αναφέρει κανέναν τέτοιο λόγο. Επομένως, με την εν λόγω συμπεριφορά της η Τράπεζα παραβιάζει καταρχήν την βαρύνουσα αυτήν υποχρέωση της να μην περιλαμβάνει στις δανειακές συμβάσεις, που συνάπτει με τους καταναλωτές πελάτες της, όρους [Γ.Ο.Σ] οι οποίοι χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή, αφού δεν παρέχεται στον τελευταίο η δυνατότητα αφενός να εκτιμήσει το μέγεθος των οικονομικών υποχρεώσεων που αναλαμβάνει, αφετέρου να προβλέψει τις ενδεχόμενες αναπροσαρμογές του τιμήματος. Έτσι παραβιάζεται από την Τράπεζα η υποχρέωση σαφήνειας και διαφάνειας του ανωτέρω Γ.Ο.Σ, χωρίς να εξετάζεται αν η πρακτική εφαρμογή του όρου αυτού από την συγκεκριμένη Τράπεζα έχει οδηγήσει πράγματι σε ανεπιεική για τους καταναλωτές επιτόκια.

Γ) Ανεξαρτήτως όμως τούτου, ο εν λόγω Γ.Ο.Σ της επίδικης δανειακής σύμβασης, έχει ως αποτέλεσμα την ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών σε βάρος των καταναλωτών, των οποίων περιορίζει σε σημαντικό βαθμό θεμελιώδη δικαιώματα, αφού επαπειλείται κάθε φορά η ματαίωση του σκοπού της

δανειακής σύμβασης. Δηλαδή ο καταναλωτής καθίσταται σε σαφώς μειονεκτική και υποδεέστερη θέση σε σχέση με την Τράπεζα, αφού με δεδομένη εκ των προτέρων την οικονομική αδυναμία να εξοφλήσει όλο το υπόλοιπο ανεξόφλητο ποσό του δανείου, εάν «διαφωνήσει» με το νέο επιτόκιο, οπότε αναγκάζεται να συμφωνεί με την Τράπεζα.

Το Εφετείο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση υποστηρίζοντας ότι, η μη αποδοχή από τον δανειολήπτη της αύξησης του επιτοκίου, που αξιώνει η τράπεζα, δεν μπορεί να θεωρηθεί σπουδαίος λόγος καταγγελίας της σύμβασης, γιατί αυτή δεν έχει το δικαίωμα να απαιτήσει την τροποποίηση του επιτοκίου παρά μόνο αν υπάρχει σχετικός όρος της σύμβασης στον οποίο θα αναφέρονται τα ειδικά και εύλογα για τον καταναλωτή κριτήρια με βάση τα οποία θα γίνει η αύξηση του επιτοκίου. Κατά το κεφάλαιο αυτό, η απόφαση δεν προσβλήθηκε με αίτηση αναίρεσης.

3.3.A.5 Τρόπος καταλογισμού των οφειλών

Στις συμβάσεις που χρησιμοποιούσε η τράπεζα περιλαμβανόταν όρος, σύμφωνα με τον οποίο κάθε καταβολή του οφειλέτη θα καταλογίζεται κατά σειρά: Α) Στα γενόμενα δικαστικά και λοιπά έξοδα με τους τόκους αυτών

Β) Στους τόκους υπερημερίας και προμήθειας

Γ) Στους τόκους αυτών

Δ) Στους τόκους των χρεολυτικών δόσεων

Ε) Στο κεφάλαιο.

Η πρωτόδικη απόφαση έκρινε, ότι ο καταλογισμός των τοκοχρεωλυτικών δόσεων σε τόκους προμηθειών (υπό β) και τόκους τόκων προμηθειών (υπό γ)

είναι παράνομος.³⁰ Πέραν τούτου όμως, έκρινε ότι ο Γ.Ο.Σ, με τον οποίο ορίζεται ότι οι καταβολές θα καταλογίζονται πρώτα στα έξοδα μετά στους τόκους και τέλος στο κεφάλαιο εναρμονίζεται με κανόνα ενδοτικού δικαίου³¹, και ως εκ τούτου δεν επιφέρει διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών εις βάρος των καταναλωτών. Τέλος έκρινε ότι ο όρος αυτός δεν προβαίνει σε κατανομή του βάρους απόδειξης. Το Εφετείο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση, η οποία ως προς τον όρο αυτό δεν προσβλήθηκε με την αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Α.Π

3.3.A.6. Δικαίωμα του πιστωτικού ιδρύματος να καταγγείλει τη σύμβαση δανείου σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής των δόσεων.

Στις συμβάσεις που χρησιμοποιούσε η τράπεζα περιλαμβανόταν όρος, σύμφωνα με τον οποίο, σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής οποιασδήποτε δόσης ή μέρους αυτής ή των τόκων ή των εξόδων, δίδεται το δικαίωμα στην τράπεζα να καταγγείλει τη σύμβαση και να ζητήσει με κάθε νόμιμο τρόπο, το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού του δανείου μαζί με τους αναλογούντες τόκους υπερημερίας μέχρι την ημερομηνία εξόφλησής του.

Η συμβατική αυτή πρόβλεψη κρίθηκε ότι:

- α) αποτελεί ρήτρα έκπτωσης, αντικείμενη στις διατάξεις του άρθρου 2 παράγραφοι 6 και 7 εδ. ε και λ' του νόμου 2251.94,
- β) επιφέρει ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών σε βάρος των καταναλωτών,
- γ) επιφυλάσσει στην τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο, ειδικό και σπουδαίο λόγο(άρθρο 2 παρ. 7 εδ. ε') και

δ) επιβάλλει στον καταναλωτή σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση(άρθρο 2 παρ. 7 εδ. λ').

«Ρήτρες έκπτωσης» είναι οι ρήτρες με τις οποίες, υπό ορισμένες προϋποθέσεις το ένα μέρος καθίσταται αμέσως έκπτωτο του δικαιώματός του ή υποχρεούται σε παραίτηση από δικαίωμά του. Θεωρείται όμως ανίσχυρη η περιεχόμενη σε Γ.Ο.Σ ρήτρα, σύμφωνα με την οποία η καθυστέρηση και μίας μόνο δόσης από τις πολλές που συμφωνήθηκαν συνεπάγεται το ληξιπρόθεσμο ολόκληρου του υπολειπομένου ποσού του δανείου. Μια τέτοια συνέπεια αποτελεί σημαντική, χωρίς εύλογο λόγο και κατά τρόπο αντικείμενο στην καλή πίστη, οικονομική επιβάρυνση του οφειλέτη³² και επιπλέον προκαλεί ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, χωρίς καμμία επαρκή δικαιολόγηση, εις βάρος του καταναλωτή, καθώς η καθυστέρηση μίας μόνο δόσης δεν μπορεί να δικαιολογήσει την καταγγελία της σύμβασης δανείου και το ληξιπρόθεσμο του συνόλου της οφειλής με τα αποτελέσματα υπερημερίας που αυτή συνεπάγεται.

Συνήθως τέτοιες ρήτρες επάγονται δυσμενή αποτελέσματα για τον καταναλωτή και καταρχήν θεωρούνται ανίσχυρες. Στην προκειμένη περίπτωση λοιπόν, η περιεχόμενη στον ανωτέρω προσβαλλόμενο Γ.Ο.Σ ρήτρα αποτελεί ρήτρα εκπτώσεως, εφόσον καθιστά τον δανειοδοτούμενο-καταναλωτή αμέσως έκπτωτο του δικαιώματός του για χορήγηση του δανείου σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής εκ μέρους του τελευταίου έστω και μίας δόσης.

Και η εφετειακή απόφαση επικύρωσε την πρωτόδικη, ο δε όρος αυτός δεν προσβλήθηκε με την αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Α.Π.

3.3.A.7 Πρόσθετη Ασφάλεια με εκχώρηση μισθωμάτων.

Στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων περιλαμβάνονταν όρος σύμφωνα με τον οποίο, για πρόσθετη ασφάλεια της τράπεζας από τις απαιτήσεις της, που απορρέουν από το παρόν δάνειο, ο οφειλέτης εκχωρεί και μεταβιβάζει στην τράπεζα τα μισθώματα του ακινήτου, εφόσον αυτό έχει εκμισθωθεί από τον οφειλέτη.

Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι η πρόσθετη εξασφάλιση της τράπεζας, με την οποία ο οφειλέτης υποχρεούται να εκχωρεί και να μεταβιβάζει στην τράπεζα τα μισθώματα του ακινήτου είναι καταχρηστική³³, αφού: α) έχει ως αποτέλεσμα την διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών σε βάρος των καταναλωτών και β) επιτρέπει στον προμηθευτή να απαιτήσει από τον καταναλωτή υπέρμετρες εγγυήσεις.

Το Εφετείο επίσης έκρινε ότι ο εν λόγω όρος είναι καταχρηστικός με την πρόσθετη αιτιολογία, ότι η τράπεζα εξασφαλίζεται υπέρμετρα με τον εν λόγω όρο, αφού για τη διασφάλισή της απαιτεί επιπλέον από τον καταναλωτή να εγγράψει υπέρ αυτής προσημείωση υποθήκης για ποσά μάλιστα που υπερκαλύπτουν το ύψος του δανείου (η εγγραφή γίνεται για ποσό που αντιστοιχεί στο ποσοστό 125% του ποσού του χορηγούμενου δανείου), υποχρεώνει τον καταναλωτή να διατηρεί ασφαλισμένο το ακίνητο, για το οποίο χορηγείται το δάνειο κατά του κινδύνου της φωτιάς και του σεισμού με δικαιούχο του ασφαρίσματος την ίδια, ενώ συχνά την τήρηση των

υποχρεώσεων του δανειολήπτη εγγυάται και τρίτο πρόσωπο. Η απόφαση ως προς τον όρο αυτό δεν προσβλήθηκε με αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Α.Π.

Η αρχή της ασφάλειας των χορηγήσεων, νομιμοποιεί τη λήψη εξασφαλίσεων και εγγυήσεων από τον πιστοδότη. Οι ασφάλειες αυτές συνήθως είναι είτε προσωπικές του ίδιου του πιστολήπτη είτε τρίτου προσώπου εγγυητή, επίσης συχνότατα η ασφαλιζόμενη απαίτηση είναι μεγαλύτερη του ποσού του δανείου. Συνήθης τραπεζική πρακτική είναι επίσης η συμβατική πρόβλεψη και άλλων πρόσθετων εξασφαλίσεων όπως η υποχρέωση ασφάλισης κατά κινδύνων πυρός, σεισμών κλπ, με εκχώρηση της απαίτησης για την ασφαλιστική αποζημίωση στην τράπεζα. Εξάλλου η έκταση των εγγυήσεων ελέγχεται από την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Σε κάθε περίπτωση οι πρακτικές των τραπεζών, συμμορφώθηκαν ως προς τον παραπάνω όρο, πλην όμως η εφευρετικότητα τους δεν περιορίστηκε.

Σήμερα πλέον παρατηρείται ότι κάποιες τράπεζες, προτείνουν, με τρόπο που δεν επιδέχεται αρνητική απάντηση, πριν από την κατάρτιση του στεγαστικού δανείου, να υπογράψει ο καταναλωτής συμβόλαιο ασφάλειας ζωής ή/και ολικής ανικανότητας, σε ασφαλιστική εταιρία συνεργαζόμενη με την τράπεζα – συχνά του ίδιου ομίλου- για ποσό μεγαλύτερο ή ίσο του δανείου, με εκχώρηση της απαίτησης της αποζημίωσης στην τράπεζα. Η προβολή αυτής της απαίτησης προφορικά, πριν από την υπογραφή της σύμβασης, υπό την μορφή πρότασης για κατάρτιση έτερης σύμβασης, αλλά στην πραγματικότητα ως προαπαιτούμενο για την τελική υπογραφή της δανειακής, αδιαμφισβήτητα εμπίπτει στην ίδια κατηγορία των καταχρηστικών υπέρμετρων εγγυήσεων. Διαπιστώνεται, ότι οι δικαστικές αποφάσεις, επηρέασαν πράγματι σε κάποιο βαθμό το κείμενο της υπογραφόμενης σύμβασης, αλλά πολύ δύσκολα θα

φθάσουν να ελέγξουν τις απεριόριστες δυνατότητες του ισχυρού και απρόσωπου πιστωτικού ιδρύματος, να υποτάσσει στις προεπιλογές του, την βούληση του ανασφαλούς καταναλωτή.

3.3.A.8 Δικαίωμα του πιστωτικού ιδρύματος να καταγγείλει της σύμβασης του δανείου σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης

Ελέγχθηκε ο όρος, σύμφωνα με τον οποίον, η τράπεζα δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση και να αναζητήσει με κάθε νόμιμο μέσο, το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού του δανείου πλέον τυχόν εξόδων που θα επιβαρύνουν τον οφειλέτη, σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης, οι οποίοι λογίζονται όλοι ως ουσιώδεις κατά ρητή συμφωνία των συμβαλλομένων.

Τόσο το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσο και το Εφετείο, έκριναν ότι ο όρος αυτός δεν δημιουργεί δικαίωμα της τράπεζας για μονομερή λύση της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο³⁴, ούτε διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών εις βάρος του καταναλωτή. Ο όρος αυτός δεν επιφυλάσσει στην τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο και σπουδαίο λόγο, δεδομένου ότι αναφέρει ως λόγο λύσης της σύμβασης την παράβαση εκ μέρους του οφειλέτη των όρων που συνομολογήθηκαν. Περαιτέρω, όλοι οι όροι της σύμβασης, εφόσον δεν είναι παράνομοι και καταχρηστικοί, είναι και ουσιώδεις, αφού με αυτούς ο καταναλωτής αναλαμβάνει κάποιες συμβατικές υποχρεώσεις απέναντι στην τράπεζα, οι οποίες είναι αναγκαίες για τη

λειτουργία της σύμβασης και την προσήκουσα εξέλιξη της συμβατικής σχέσης των μερών. Επιπλέον η τήρηση του όρου, δεν επιφυλάσσει δυσμενείς συνέπειες στον καταναλωτή χωρίς εύλογο λόγο και παρά τις αντίθετες προβλέψεις και προσδοκίες του. Συνεπώς δεν έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών εις βάρος του καταναλωτή. Ο Άρειος Πάγος επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου ως προς τον όρο αυτό.

3.3.A.9 Αποδεικτική ισχύς του αποσπάσματος των τηρούμενων από το πιστωτικό ίδρυμα βιβλίων.

Στις συμβάσεις ετίθετο επίσης όρος, σύμφωνα με τον οποίο για το δάνειο, η Τράπεζα θα τηρεί λογαριασμό στα βιβλία της, στον οποίο θα καταχωρούνται στη στήλη χρέωσης οι αναλήψεις του δανείου, οι συμβατικοί και οι τόκοι υπερημερίας, οι προμήθειες, ο ειδικός φόρος τραπεζικών εργασιών και τα έξοδα της Τράπεζας και στη στήλη της πίστωσης οι καταβολές του οφειλέτη και ότι το απόσπασμα που θα εξάγεται από τα βιβλία της Τράπεζας από την ίδια και θα εμφανίζει τον παραπάνω λογιστικό λογαριασμό και το οφειλόμενο υπόλοιπο, θα αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησης της Τράπεζας κατά του οφειλέτη.

Τόσο η πρωτόδικη όσο και η δευτεροβάθμια απόφαση έκριναν ότι ο όρος αυτός, κατά το μέρος που προβλέπει ότι στα βιβλία που τηρεί η τράπεζα και θα καταχωρούνται προμήθειες ή καταβολές για προμήθειες είναι παράνομος, γιατί αντίκειται στην ΠΔΤΕ 1969/91, η οποία απαγορεύει την είσπραξη προμήθειας από τις τράπεζες.

Κατά το μέρος όμως που προβλέπει ότι το απόσπασμα από τα βιβλία της τράπεζας θα αποτελεί πλήρη απόδειξη κατά του οφειλέτη για το οφειλόμενο υπόλοιπο, είναι καταχρηστικός, γιατί έχει ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή και αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα.³⁵ Δεδομένου μάλιστα ότι ο όρος αυτός έχει τεθεί αποκλειστικά και μόνο για τη διευκόλυνση της τράπεζας καθώς αυτή δεν χρειάζεται να αποδείξει με παραστατικά τις εκάστοτε χρεοπιστώσεις του λογαριασμού, αλλ' αρκείται να προσκομίσει μόνο το απόσπασμα από τα βιβλία της το οποίο αποτελεί πλήρη απόδειξη και δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Έτσι όμως, δίνεται η δυνατότητα στην τράπεζα να καταχωρεί στο λογαριασμό του δανειολήπτη, εκτός άλλων, και έξοδά της που γίνονται εξαιτίας του δανείου (δικαστικά και άλλα), χωρίς να χρειάζεται να αποδεικνύει την αναγκαιότητά τους και το ακριβές ύψος τους. Ο καταναλωτής είναι εκείνος που βαρύνεται κάθε φορά να αποδεικνύει ότι τα έξοδα αυτά δεν δικαιολογούνται ως προς το ύψος ή την αιτία τους με βάση τη δανειακή σύμβαση, παρά το γεγονός ότι τα έξοδα αυτά βρίσκονται στο πεδίο δράσης της τράπεζας. Με τον τρόπο αυτό διαταράσσεται η ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων εις βάρος του καταναλωτή, αναστρέφεται το βάρος απόδειξης εις βάρος του τελευταίου και περιορίζονται υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα.

Ο Άρειος Πάγος όμως με την με αριθμό 430/2005 απόφαση του δέχτηκε του ισχυρισμούς της τράπεζας και έκρινε η το Εφετείο εσφαλμένα εφάρμοσε τις

διατάξεις του νόμου και ότι ο ανωτέρω Γ.Ο.Σ δεν είναι είναι καταχρηστικός. Συγκεκριμένα κατέληξε ότι ο ερευνώμενος Γ.Ο.Σ α) δεν αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, αφού η απόδειξη της οφειλής συντελείται από την Τράπεζα, η οποία εκπληρώνει το σχετικό δικονομικό βάρος με τη χρήση και προσκόμιση ως αποδεικτικού μέσου του αποσπάσματος από τα εμπορικά βιβλία της, το οποίο (απόσπασμα) αντλεί την αποδεικτική του δύναμη από τον ως άνω Γ.Ο.Σ και β) δεν αποκλείεται ρητά το δικαίωμα ανταπόδειξης από μέρους του δανειολήπτη, οπότε θα εισάγονταν πράγματι ανεπίτρεπτος περιορισμός των αποδεικτικών μέσων του. Η δυνατότητα δε αυτή ανταπόδειξης, από μέρους του δανειολήπτη ενισχύεται σημαντικά ενόψει και της διάταξης του άρθρου 47 παρ. 3 του ν. 2873/2000, σύμφωνα με την οποία "Οι τράπεζες και τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα, υποχρεούνται εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών, από την υποβολή της σχετικής αιτήσεως, να χορηγούν στον αιτούντα δανειολήπτη αντίγραφο του φακέλου του δανείου του και λεπτομερή κατάσταση, περιέχουσα όλες τις επί μέρους χρεωπιστωτικές πράξεις και σημειώσεις και την εν γένει εξέλιξη του χρέους του".

Η επιβάρυνση της θέσης του δανειολήπτη είναι ανεπαίσθητη για το λόγο, ότι με τη δικονομική αυτή συμφωνία με την οποία διευκολύνεται η Τράπεζα στην απόδειξη και της ύπαρξης της απαίτησης, για ένα έτος από της εγγραφής προέρχεται κατ' ευθείαν από το νόμο³⁶.

Η ένωση καταναλωτών στήριξε τον ισχυρισμό της για καταχρηστικότητα του συγκεκριμένου Γ.Ο.Σ. όχι στο περιεχόμενο του λογιστικού λογαριασμού που περιέχεται στο απόσπασμα των βιβλίων της αναιρεσείουσας Τράπεζας, το οποίο (περιεχόμενο) δεν αμφισβητεί, αλλά στο ότι η Τράπεζα, κάνοντας χρήση του εν λόγω Γ.Ο.Σ., μπορεί να ενσωματώνει στο λογαριασμό του

δανείου έξοδα, στα οποία αυτή υποβάλλεται εξαιτίας της δανειακής σύμβασης, χωρίς η Τράπεζα να χρειάζεται να αποδεικνύει την αναγκαιότητα και το ύψος των εξόδων αυτών, πράγμα που καλείται πλέον να πράξει ο δανειολήπτης. Αυτό έχει ως συνέπεια τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών, αφού τα έξοδα αυτά ενδεχομένως να αφορούν τη δανειακή σύμβαση είναι όμως αποτέλεσμα των ενεργειών της Τράπεζας, που ο δανειολήπτης δεν θα μπορεί να ανταποδείξει, καθώς οι ενέργειες αυτές βρίσκονται στο πεδίο δράσης αυτής. Ο ισχυρισμός αυτός κρίθηκε αβάσιμος γιατί ο δανειολήπτης μπορεί να ανταποδείξει, αφού δεν στερείται, όπως ειπώθηκε του δικαιώματος ανταπόδειξης, ότι κάποια ενέργεια της Τράπεζας δεν δικαιολογείται από τη δανειακή σύμβαση και επομένως, ότι και το συγκεκριμένο έξοδο δεν δικαιολογείται να περιληφθεί στο λογαριασμό που τηρεί η Τράπεζα και να βαρύνει το δανειολήπτη.

3.3.A.10 Παραίτηση του εγγυητή από το ευεργέτημα της διζήσεως, τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των 862 έως 868 ΑΚ.

Στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων περιλαμβάνεται όρος σύμφωνα με τον οποίον ο εγγυητής δηλώνει ότι παραιτείται από το ευεργέτημα της διζήσεως, τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των 862 έως 868 ΑΚ και εγγυάται προς την τράπεζα την παρά οφειλέτου εμπρόθεσμη καταβολή κάθε χρεωστικού υπολοίπου που απορρέει από την δανειακή σύμβαση σε κεφάλαιο, τόκους, συμβατικούς και υπερημερίας, προμήθειες και λοιπά έξοδα, ευθυνόμενος έναντι αυτής ως πρωτοφειλέτης.

Οι δικαστικές αποφάσεις κατ'αρχήν ομόφωνα αποδέχτηκαν ότι ο εγγυητής εμπίπτει και αυτός στην έννοια του καταναλωτή και προστατεύεται από το ν. 2251/94, αφού προσέρχεται στην τράπεζα ως πελάτης και είναι αποδέκτης των υπηρεσιών. Πρέπει για το λόγο αυτό να προστατεύεται από υπαίτιες και εν γένει αυθαίρετες ενέργειες της τράπεζας και από τον κίνδυνο της απροσδόκητης εις βάρος του εξέλιξης της συναλλαγματικής σχέσης αντίθετα από τις εύλογες προβλέψεις και τις προσδοκίες του.

A) Για την μεν παραίτηση του Εγγυητή από το ευεργέτημα της διζήσεως³⁷, ο όρος κρίθηκε και στους δύο βαθμούς, ότι δεν είναι αδιαφανής, όπως ισχυρίστηκε η ένωση καταναλωτών και ως προς αυτόν η απόφαση του Εφετείου δεν προσβλήθηκε στο ΑΠ με αναίρεση. Το αιτιολογικό ήταν ότι ο καταναλωτής, με την αποδοχή αυτού του όρου, είναι σε θέση να αντιληφθεί ότι παραιτείται από ένα ευεργέτημα που του παρέχει ο νόμος, αυτό της ένστασης της διζήσεως. Και μπορεί μεν η έννοια "ένσταση της διζήσεως" να είναι έννοια νομική, ο καταναλωτής όμως έχει όλη τη δυνατότητα να ενημερωθεί για τη σημασία της από το νομικό του παραστάτη.

B) Κατά τη διάταξη του άρθρου 862 ΑΚ: "Ο εγγυητής ελευθερώνεται, εφόσον από πταίσμα του δανειστή έγινε αδύνατη η ικανοποίησή του από τον οφειλέτη". Κατά δε τη διάταξη του άρθρου 863 του ΑΚ: "Ο εγγυητής ελευθερώνεται, εφόσον ο δανειστής παραιτήθηκε από ασφάλειες που υπήρχαν αποκλειστικά για την απαίτησή του, για την οποία είχε δοθεί η εγγύηση, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής". Επίσης, στη διάταξη του

άρθρου 864 του ΑΚ ορίζεται ότι: "Όταν η κύρια οφειλή αποσβεστεί, ο εγγυητής ελευθερώνεται εκτός αν η απόσβεση επήλθε από δικό του πταίσμα".

Οι διατάξεις αυτές προβλέπουν περιπτώσεις ελευθέρωσης του εγγυητή, από την ευθύνη που ανέλαβε εγγυόμενος υπέρ τρίτου προσώπου (πρωτοφειλέτη) και είναι ενδοτικού δικαίου, πράγμα που κατ'αρχήν σημαίνει ότι οι δυο συμβαλλόμενοι μπορούν να συμφωνήσουν διαφορετικά. Οι τράπεζα με τους κρινόμενους όρους, ζητούσε από τους εγγυητές να παραιτηθούν προκαταβολικά από τα παραπάνω δικαιώματα τους, έτσι ώστε η τράπεζα να εξασφαλίσει ότι σε κάθε περίπτωση θα διατηρεί δικαιώματα ικανοποίησης της απαιτήσεως της από τον εγγυητή.

Ως προς την περίπτωση του άρθρου 862 του ΑΚ όπου προϋπόθεση ελευθέρωσης του εγγυητή είναι η υπαίτια ματαίωση της ικανοποίησης της τράπεζας από τον δανειολήπτη, το δικαστήριο έκρινε ανάλογα με το βαθμό υπαιτιότητας. Έκρινε δηλαδή ότι είναι δυνατόν, με αντίθετη εκ των προτέρων συμφωνία, να παραιτηθεί ο εγγυητής από την ελευθέρωσή του, αλλά μόνο για την περίπτωση που καταστεί αδύνατη η ικανοποίηση της τράπεζας από ελαφρά αμέλειά της, οπότε πρόκειται για νόμιμη συμβατική απόκλιση από την σχετική διάταξη του Α.Κ. Αντίθετα, σε περίπτωση που αυτή η ματαίωση οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλειά της, τέτοια συμφωνία είναι άκυρη ως συμφωνία που από πριν αποκλείει ή περιορίζει την ευθύνη από δόλο ή βαριά αμέλεια.³⁸

Συνεπώς είναι έγκυρη και ισχυρή η συμφωνία μη ελευθέρωσης του εγγυητή όταν η ματαίωση της ικανοποίησης της τράπεζας οφείλεται σε ελαφρά αμέλεια της και σε περιπτώσεις που ο δανειστής παραιτηθεί από ασφάλειες που υπήρχαν αποκλειστικά για την απαίτησή, για την οποία είχε δοθεί η εγγύηση,

(αφού από τη διάταξη αυτή δεν προκύπτει ότι απαιτείται πταίσμα της τράπεζας).

Το Εφετείο επικύρωσε το ανωτέρω σκεπτικό. Δέχτηκε επιπλέον ότι οι εν λόγω περί ελευθέρωσης του εγγυητή διατάξεις έχουν τεθεί έτσι, για να επιφέρουν μια δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν συμφερόντων των συμβαλλόμενων μερών. Όταν όμως ο εγγυητής παραιτείται από τα δικαιώματα που του παρέχουν αυτές, αποδυναμώνεται από κάθε προστασία απέναντι σε οποιαδήποτε υπαίτια ή ανυπαίτια αυθαίρετη ενέργεια της τράπεζας, αφού η τελευταία μπορεί να μην επιδεικνύει την επιμέλεια και σύνεση που απαιτείται για την εξασφάλιση της ικανοποίησης της απαίτησής της προκαλώντας έτσι ζημία στον εγγυητή. Περιορίζεται, δηλαδή, υπέρμετρα η ευθύνη της τράπεζας, εφόσον δικαιολογείται στην τελευταία να ζημιώσει τον εγγυητή χωρίς να επιφυλάσσεται αντίστοιχο δικαίωμα προστασίας και γι' αυτόν από τις αυθαίρετες ενέργειες εκείνης, ενώ διαταράσσεται και η ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών σαφώς εις βάρος του εγγυητή.

Γ) Περαιτέρω, τα άρθρα 866,867 και 868 του ΑΚ ορίζουν ότι α) εκείνος που εγγυήθηκε για ορισμένο χρόνο ελευθερώνεται από την εγγύηση, αν ο δανειστής δεν επιδίωξε δικαστικώς την απαίτηση του μέσα σε ένα μήνα από την πάροδο αυτού του χρόνου και αν δεν συνεχίσει την σχετική διαδικασία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, β) ο εγγυητής που εγγυήθηκε για αόριστο χρόνο μπορεί, όταν γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, να αξιώσει από το δανειστή (τράπεζα) να επιδίωξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα και να

συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία, αλλιώς, αν ο δανειστής αδρανήσει ο εγγυητής ελευθερώνεται και γ) αν απαιτείται καταγγελία του δανειστή για να γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή ο εγγυητής μπορεί, αφού περάσει ένα έτος αφότου εγγυήθηκε, να αξιώσει από το δανειστή να καταγγείλει και να επιδιώξει δικαστικώς την απαίτησή του μέσα σε ένα μήνα, και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία, αλλιώς, αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί ο εγγυητής ελευθερώνεται.

Οι διατάξεις αυτές υπαγορεύονται από την ιδέα της μη διαιώνισης της ευθύνης του εγγυητή. Κατανέμουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά ισότιμο και δίκαιο τρόπο. Γ.Ο.Σ, με τον οποίο ο εγγυητής παραιτείται από αυτά τα δικαιώματα, δημιουργεί τον κίνδυνο διαιώνισης της εγγυητικής ευθύνης του. Περιορίζει υπέρμετρα την ευθύνη της τράπεζας για την εξασφάλιση της ικανοποίησης της απαίτησής της από τον οφειλέτη και, αντίστοιχα, περιορίζει υπέρμετρα τα δικαιώματα του εγγυητή, χωρίς εύλογη και σοβαρή αιτία και χωρίς την ανάγκη προστασίας αντίστοιχων δικαιωμάτων της τράπεζας. Δαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών εις βάρος του εγγυητή και για τους λόγους αυτούς είναι καταχρηστικός. Η απόφαση δεν προσβλήθηκε με αναίρεση ως προς το σημείο αυτό.

Δ) Ευθύνη του εγγυητή σε όλη την έκταση της κύριας οφειλής ως πρωτοφειλέτη.

Σε πρώτο και δεύτερο βαθμό κρίθηκε ότι ο όρος αυτός, με το να προβλέπει ότι ο εγγυητής θα ευθύνεται απέναντι στην τράπεζα ως πρωτοφειλέτης, δεν είναι

καταχρηστικός και δεν διαταράσσει τη συμβατική ισορροπία προμηθευτή και εγγυητή σε βάρος του τελευταίου. Η συνομολόγησή του καμιά δυσμενή συνέπεια δεν έχει εις βάρος του εγγυητή, αφού αυτός έχει ήδη παραιτηθεί από την ένσταση της διζήσεως και δεν έχει έτσι τη δυνατότητα να αρνηθεί την καταβολή της οφειλής του προς την τράπεζα ακόμα και αν η τελευταία δεν έχει στραφεί προηγουμένως εναντίον του οφειλέτη της για την ικανοποίηση της απαίτησής της. Συνεπώς, δεν προσβάλλονται τα δικαιώματα του εγγυητή προς όφελος της τράπεζας, ώστε να διαταράσσονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών εις βάρος του πρώτου.

3.3.A.11 Μερική ή ολική πρόωρη αποπληρωμή του δανείου και καταβολή αποζημίωσης 2,5 % .

Σε προσάρτημα των δανειακών συμβάσεων εμπεριέχεται όρος σύμφωνα με τον οποίο, ο οφειλέτης θα μπορεί να προπληρώσει μερικώς ή ολικώς το κεφάλαιο δανείου, εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση οφειλής, με την προϋπόθεση, ότι θα καταβάλει στην Τράπεζα αποζημίωση ίση με το 2,5% του κεφαλαίου που καταβάλλεται πρόωρα, εάν η προεξόφληση γίνεται μετά τον πρώτο χρόνο και εφόσον ο οφειλέτης έχει επιλέξει κυμαινόμενο επιτόκιο".

Το δικαστήριο, σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, κήρυξε τον όρο, καταχρηστικό ως αόριστο³⁹. Έκρινε ότι ο όρος αυτός επιτρέπει στην τράπεζα να εισπράττει αποζημίωση στην περίπτωση προεξόφλησης του δανείου, χωρίς ωστόσο, να γίνεται επίκληση της ύπαρξης ζημίας από την εν λόγω προεξόφληση⁴⁰. Δεν εξειδικεύεται σε τι ακριβώς συνίσταται και πως προκύπτει το ποσοστό του 2.5% επί του ποσού του δανείου που ορίζεται ως αποζημίωση. Με τον τρόπο

αυτό το τίμημα του δανείου καθίσταται χωρίς σπουδαίο λόγο αόριστο, μια και δεν επιτρέπεται ο καθορισμός του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή

Η απόφαση 430/2005 του Αρείου Πάγου επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου που έκρινε, ότι ο ανωτέρω Γ.Ο.Σ είναι καταχρηστικός

Έκρινε ο Α.Π, ότι οι συμβάσεις στεγαστικών δανείων είναι διαρκείς συμβάσεις με συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης. Σ` αυτές συμφωνείται, συνήθως, εκ των προτέρων, μεταξύ της Τράπεζας και του δανειολήπτη, πως αν θελήσει ο δανειολήπτης να εξοφλήσει πρόωρα την οφειλή του και να επιστρέψει το κεφάλαιο στην Τράπεζα, θα κληθεί να καταβάλει μία πρόσθετη επιβάρυνση σ` αυτήν. Στην συγκεκριμένη προσβαλλόμενη ρήτρα, η επιβάρυνση αυτή είναι της τάξης του 2,5% επί του ποσού, που επιστρέφεται πρόωρα. Η πρόωρη εξόφληση είναι δικαίωμα του δανειολήπτη, το οποίο αυτός ασκεί προκειμένου να αποδεσμευθεί από τη διαρκή του σχέση. Προϋπόθεση είναι να γίνει αυτό αζημίως για την τράπεζα. Η τράπεζα εφόσον ζημιώνεται από την πρόωρη εξόφληση, δικαίως αξιώνει αποκατάσταση της ζημίας της, από τον δανειολήπτη. Ωστόσο είναι άλλο πράγμα η αποζημίωση και άλλο η αντιπαροχή και η τράπεζα δεν μπορεί να λαμβάνει αντιπαροχή από τον δανειολήπτη για την πρόωρη εξόφληση, αφού αυτή δεν αποτελεί παροχή της τράπεζας.

Η πρόωρη εξόφληση, συνιστά άσκηση δικαιώματος του δανειολήπτη, ο οποίος υποχρεούται να εξισορροπήσει την προκαλούμενη ζημία. Η ζημία που θα αποκατασταθεί υπολογίζεται βάσει του κόστους χρήματος της τράπεζας, του περιθώριου κέρδους της, του κέρδους από την επανατοποθέτηση του ποσού αλλά και κάθε κέρδους, που έχει η τράπεζα από την πρόωρη

εξόφληση. Το κυμαινόμενο επιτόκιο προκαλεί διακυμάνσεις στην επιτοκιακή απόδοση του χορηγηθέντος ποσού του δανείου, που η πρόωρη εξόφληση δεν αλλοιώνει. Το χορηγηθέν ποσό, με το κυμαινόμενο επιτόκιο έχει την ίδια απόδοση είτε το διατηρήσει ο δανειολήπτης και δεν το προεξοφλήσει πρόωρα είτε το αναλάβει άλλος δανειολήπτης.

Το δίκαιο των Γ.Ο.Σ. καταναλωτή διαπνέεται από την αρχή της διαφάνειας, η οποία αποτελεί θεμελιώδη αρχή της προστασίας του καταναλωτή, έχει ενσωματωθεί στο Ελληνικό νομικό σύστημα και έχει δύο εκφάνσεις: τη σαφήνεια και το κατανοητό των όρων. Η σαφήνεια αφορά τις νομικές συνέπειες μιας ρήτρας στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις του καταναλωτή. Για το λόγο αυτό ασαφείς ή πολυσήμαντες ρήτρες δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται από τον προμηθευτή για να ενισχύσει τη θέση του έναντι του καταναλωτή. Ιδιαίτερα οι δυσμενείς οικονομικές συνέπειες και επιβαρύνσεις θα πρέπει να είναι ευκρινείς. Αδιαφανείς ρήτρες, που αποκρύπτουν την πραγματική, νομική και οικονομική κατάσταση δημιουργούν τον κίνδυνο ο καταναλωτής είτε να απόσχει από ορισμένες ενέργειες (άσκηση δικαιωμάτων του) είτε να υποκύψει σε δικαιώματα ή αξιώσεις, που κατά το φαινόμενο έχει ο προμηθευτής. Με το πρίσμα αυτό αδιαφανείς ρήτρες οδηγούν, ακριβώς λόγω της αδιαφάνειάς τους, στη διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας, κατά το άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2251/1994.

Στην κρίνόμενη περίπτωση, με το συγκεκριμένο Γ.Ο.Σ. η τράπεζα συμφωνεί με το δανειολήπτη την καταβολή της επιβάρυνσης και είτε αυτή θεωρηθεί αποζημίωση είτε θεωρηθεί ανεξάρτητη παροχή, πρέπει να είναι σαφής⁴¹. Στο τμήμα ανήκει κάθε είδος παροχής, που θα καταβάλει ο καταναλωτής, ως

αντίτιμο, για τις υπηρεσίες, που του παρέχονται. Συνεπώς πρέπει ο καταναλωτής να αντιληφθεί με πλήρη σαφήνεια την υποχρέωση που αναλαμβάνει ως προς την επιβάρυνση της πρόωρης εξόφλησης. Η διαφάνεια και σαφήνεια πρέπει να υπάρχει τόσο ως προς την αιτία της παροχής, όσο και ως προς το περιεχόμενό της. Η διαφάνεια αφορά στη σαφή και κατανοητή διατύπωση, στην αρχή του ορισμένου ή οριστού περιεχομένου και στην αρχή της προβλεψιμότητας της ύπαρξης των όρων.

Με αυτή την έννοια πρέπει να προκύπτει από τον Γ.Ο.Σ. ο λόγος της υποχρέωσης του δανειολήπτη, το τελικό ύψος της επιβάρυνσής του αλλά και τα κριτήρια, από τα οποία προκύπτει και υπολογίζεται η επιβάρυνση αυτή. Στην αιτία της επιβάρυνσης ανήκει κατά κύριο λόγο και η αποσαφήνιση αν το ποσό αφορά αποκατάσταση ζημίας ή αν αφορά αντίτιμο - ανταμοιβή για παροχή της τράπεζας. Εν προκειμένω η αιτία της επιβάρυνσης και ο λόγος της δεν είναι διαφανείς για το δανειολήπτη. Ειδικά, στο κυμαινόμενο επιτόκιο όπως εν προκειμένω, η επιβάρυνση δεν δικαιολογείται ή δικαιολογείται μόνο αν επικαλεστεί η τράπεζα αδυναμία της να επανατοποθετήσει το επιστρεφόμενο κεφάλαιο στην αγορά. Συνεπώς ο δανειολήπτης αιφνιδιάζεται, όταν αντιμετωπίζει την αξίωση της τράπεζας για ζημία, η οποία για το κυμαινόμενο επιτόκιο και τους αστάθμητους συντελεστές που το καθορίζουν, δεν δικαιολογείται. Ακόμη αιφνιδιάζεται, όταν, η τράπεζα κατά την κατάρτιση της σύμβασης κάνει λόγο για αποκατάσταση της ζημίας της, ενώ κατά το χρόνο πρόωρης αποπληρωμής κάνει λόγο για αντιπαροχή. Επιπλέον δεν υπάρχει σαφήνεια ούτε ως προς το περιεχόμενο της επιβάρυνσης, αφού στην περίπτωση της πρόωρης εξόφλησης με την πρόσθετη επιβάρυνση ο δανειολήπτης δεν γνωρίζει σε ποιο ποσό θα υπολογίζει το επιτόκιο της

πρόσθετης επιβάρυνσης (2,5% επί άγνωστου, πρόωρα εξοφλούμενου ποσού, που κατά τη σύναψη της σύμβασης δεν γνωρίζει ούτε αν αλλά ούτε και σε ποιο ύψος θα προκύψει). Το αριθμητικό ποσοστό είναι σαφές 2,5% αλλά ο αριθμητικός υπολογισμός δεν είναι δυνατός, παρά μόνο όταν προκύψει η πρόωρη εξόφληση και το συγκεκριμένο πρόωρα επιστρεφόμενο ποσό.

Ο καταναλωτής έχει βάσιμα τις εξής προσδοκίες:

α) ότι η πρόωρη εξόφληση δημιουργεί ζημιά στην τράπεζα και αυτός πρέπει δικαίως να την αποκαταστήσει. Η προσδοκία αυτή δικαιολογείται από το γεγονός, πως, από τις διαπραγματεύσεις ακόμη, η τράπεζα αναφέρει στο δανειολήπτη την περίπτωση "αποζημίωσης" σε περίπτωση "πρόωρης" εξόφλησης,

β) ότι η τράπεζα παρέχει δυνατότητα και ευχέρεια πρόωρης αποπληρωμής στον δανειολήπτη, κάτι που δεν συμβαδίζει όμως με το ευκαιριακό κέρδος της, από την πρόωρη εξόφληση,

γ) ότι στο στεγαστικό δάνειο κυμαινόμενο επιτοκίου η υποχρέωση του καταναλωτή θα εξαρτάται από τις διακυμάνσεις των χρηματαγορών, σύμφωνα και με την κυμαινόμενη φύση της υποχρέωσής του και πως δεν θα μετατραπεί μονομερώς από την τράπεζα η υποχρέωσή του σε κάποιο είδος σταθερού, επιτοκίου.

Οι παραπάνω όμως προσδοκίες του δανειολήπτη διαψεύδονται γιατί η τράπεζα αποζητά ευκαιριακό κέρδος από την προεξόφληση και γιατί ζητά από το δανειολήπτη σταθερού ύψους παροχή (2,5%), όποιες κι` αν είναι οι οικονομικές συγκυρίες και η κατάσταση των αστάθμητων συντελεστών της χρηματαγοράς. Ο δανειολήπτης σωστά πιστεύει, πως προϊόντος του χρόνου

ο τόκος του, στο στεγαστικό δάνειο, θα κυμαίνεται αυξητικά ή πτωτικά βάσει των συνθηκών της αγοράς, το ίδιο δε αναμένει και για την πρόωρη εξόφληση, που αντικαθιστά την παροχή του στην αρχική συμφωνία δανείου. Όμως το ενιαίο και σταθερό του επιτοκίου της επιβάρυνσης στην πρόωρη εξόφληση διαψεύδει την προσδοκία του αυτή. Τέλος διαψεύδεται η προσδοκία του δανειολήπτη και για ένα πρόσθετο λόγο. Αν καταβάλλει σταθερά υπολογιζόμενο ποσό (2,5% επί του κεφαλαίου) και όχι κυμαινόμενο εκάστοτε επιτόκιο, ενδέχεται να καταβάλει περισσότερα από ό,τι θα κατέβαλε αν έληγε κανονικά η σύμβαση δανείου. Έτσι όμως διαψεύδεται η προσδοκία του, πως ως φερέγγυος οφειλέτης, που καταβάλλει πρόωρα την οφειλή του, θα αντιμετωπιστεί καλύτερα από την τράπεζα. Αντίθετα η σταθερή επιβάρυνση με 2,5% ενδέχεται να τον φέρει σε χειρότερη θέση από κάποιο δανειολήπτη που θα αναγκάσει την τράπεζα σε όλο το λειτουργικό κόστος παρακολούθησης του δανείου μέχρι την ολική εξόφλησή του. Και ναι μεν υπόκειται στην ελευθερία της οικονομίας και των μερών να διαμορφώνουν την παροχή του δανειολήπτη, πλην όμως αυτό δεν αναιρείται από την επιταγή της διαφάνειας και την ανάγκη η τράπεζα να καταστήσει σαφές στο δανειολήπτη τι ζητά και για ποιο λόγο είναι υποχρεωμένος ο δανειολήπτης να το καταβάλει.

Με αυτό το σκεπτικό ο κρινόμενος Γ.Ο.Σ. με τη συγκεκριμένη διατύπωση προσβάλλει την αρχή της διαφάνειας που διαπνέει το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή και διαταράσσει ουσιαδώς την ισορροπία μεταξύ των συμβαλλομένων. Δεν διευκρινίζει στον καταναλωτή για ποιο λόγο καταβάλλει τη συγκεκριμένη και σ' αυτό το ύψος παροχή στην τράπεζα, τροποποιεί την παροχή του δανειολήπτη από κυμαινόμενο επιτόκιο σε σταθερό και ανατρέπεται

την προσδοκία του πως θα εξισορροπήσει τις ζημίες της τράπεζας, χωρίς να έχει την υποχρέωση απόδοσης σ' αυτήν ευκαιριακού κέρδους.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η παραπάνω απόφαση, με αυτήν την πλούσια, διεξοδική και συνεπή επιχειρηματολογία, τελικά δεν απαξιώνει την απαίτηση της τράπεζας για αποζημίωση της σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής, όπως εσφαλμένα βιάστηκαν να πιστέψουν αρκετοί δανειολήπτες. Αντίθετα αποδέχεται, ως νομίμως προστατευόμενη την επιδίωξη από αυτήν κέρδους από την χορήγηση δανείων, την προσδοκία της για εκτέλεση της σύμβασης, καθ' όλη την συμφωνημένη χρονική διάρκεια και το δικαίωμα της να αποζημιωθεί σε περίπτωση εξόφλησης ενός δανείου πριν από την πάροδο της συμφωνημένης χρονικής διάρκειας του. Εκείνο που αξιώνει ο Α.Π, είναι η αποζημίωση αυτή, να είναι ειδική, σαφής και αιτιολογημένη, να μην αναιρεί την αρχική συμφωνία κυμαινόμενης επιτοκιακής απόδοσης και να αντιστοιχεί στην πραγματική ζημία που υφίστανται από την αποπληρωμή όταν αυτή λαμβάνει χώρα.

Υπό την επήρεια της παραπάνω απόφασης του Α.Π, δύο διαφορετικά πρωτόδικα δικαστήρια, που κλήθηκαν να κρίνουν ανάλογες υποθέσεις πρόωρης εξόφλησης στεγαστικών δανείων κατέληξαν σε μακρά αντίθετα συμπεράσματα.

ι) Απόφαση 3110/3005 του Ειρηνοδικείου Αθηνών

Εν προκειμένω στην κρίση του δικαστηρίου έφθασε υπόθεση από σύμβαση στεγαστικού δανείου το οποίο είχε συμφωνηθεί με σταθερό επιτόκιο για 120 μήνες και κυμαινόμενο στη συνέχεια μέχρι την λήξη της σύμβασης. Στο

προσάρτημα της σύμβασης υπήρχε όρος σύμφωνα με τον οποίο πριν την πάροδο των 120 μηνών, ο δανειολήπτης μπορούσε να αποπληρώσει το δάνειο καταβάλλοντας στην τράπεζα πλέον κεφαλαίου και δεδουλευμένων τόκων καθώς και του αναλογούντος ΕΦΤΕ επί αυτών, τα τυχόν έξοδα και το κόστος επανατοποθέτησης κεφαλαίου που θα επιβαρυνθεί η τράπεζα από την πρόωρη εξόφληση και τόκους (πλέον ΕΦΤΕ) τριών μηνών τριών μηνών ως αποζημίωση της τράπεζας.

Εντός του ανωτέρω διαστήματος ο δανειολήπτης αιτήθηκε την αποπληρωμή του δανείου, οπότε κλήθηκε από την τράπεζα να καταβάλει ως ποινή προεξόφλησης τόκους τριών μηνών, κόστος επανατοποθέτησης το οποίο προσδιορίστηκε με βάση το άληκτο κεφάλαιο, την έναρξη και λήξη της περιόδου σταθερού επιτοκίου (11,2%), τις υπολοιπούμενες ημέρες μέχρι τη λήξη εκτοκισμού με σταθερό επιτόκιο (2.010 ημέρες), το ύψος του τρέχοντος επιτοκίου κατά το χρόνο αποπληρωμής (10,37%) καθώς και το κόστος διαπραγμάτευσης που ήταν 3,5%. Με βάση αυτά τα μεγέθη το κόστος επανατοποθέτησης υπολογίστηκε για άληκτο κεφάλαιο ποσού ευρώ 29.347,03 στο ποσό των ευρώ 5.489,12, καθώς η προεξόφληση σε χρονική στιγμή που τα επιτόκια στην αγορά ήταν σε χαμηλότερο επίπεδο από το επιτόκιο που είχε συμφωνηθεί ως σταθερό(σταθερό 11,2%, τρέχον κυμαινόμενο 10,37%). Η τράπεζα δεν εισέπραξε το σύνολο των τόκων, που μετά βεβαιότητας θα εισέπραττε καθ' όλο το χρονικό διάστημα σταθερού επιτοκίου και λόγω της πρόωρης αποπληρωμής υποχρεώθηκε να επανατοποθετήσει το κεφάλαιο με το χαμηλότερο επιτόκιο δανεισμού που είχαν εν τω μεταξύ διαμορφώσει οι συνθήκες της αγοράς.

Το δικαστήριο αποδέχτηκε ως νόμιμη και έγκυρη την υποχρέωση του δανειολήπτη να αποζημιώσει την Τράπεζα και ως έγκυρο το σχετικό όρο στο προσάρτημα της σύμβασης καθώς και ότι όλα τα παραπάνω δεν ανατράπηκαν από την απόφαση του Α.Π 430/2005 , η οποία αξιολόγησε ορισμένες ρήτρες πρόωρης εξόφλησης οι οποίες μάλιστα αφορούσαν δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο και στηρίχθηκε στην θέση ότι το κυμαινόμενο επιτόκιο έχει την ίδια απόδοση είτε ο δανειολήπτης διατηρήσει το δάνειο είτε το προεξοφλήσει και το αναλάβει άλλος δανειολήπτης

ii) Απόφαση 4593/2005 Μ.Πρ.Αθ

Στην περίπτωση αυτή ιδιώτης έλαβε από τράπεζα δύο στεγαστικά δάνεια. Το μεν πρώτο είχε συμφωνηθεί με σταθερό επιτόκιο για 120 μήνες και κυμαινόμενο στη συνέχεια μέχρι την λήξη της σύμβασης, το δε δεύτερο εξ αρχής με κυμαινόμενο επιτόκιο. Στο κείμενο της πρώτης σύμβασης προβλέφθηκε μεταξύ άλλων ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης του δανείου κατά τη διάρκεια των 120 πρώτων μηνών, ο δανειολήπτης θα έπρεπε να καταβάλει στην τράπεζα, πλην του ανεξόφλητου κεφαλαίου, των δεδουλευμένων τόκων και του αναλογούντος ΕΦΤΕ επ' αυτών και τυχόν έξοδα, καθώς και το κόστος επανατοποθέτησης κεφαλαίων που θα επιβαρυνθεί η Τράπεζα για την πρόωρη εξόφληση του δανείου και ως αποζημίωση τους τόκους 3 μηνών. Στη δεύτερη σύμβαση δανείου (κυμαινόμενου επιτοκίου) περιλήφθηκε αντίστοιχος όρος με τον οποίο σε περίπτωση προεξόφλησης του δανείου, ο δανειολήπτης, θα έπρεπε να καταβάλει ό,τι και παραπάνω και επιπλέον ως αποζημίωση ποσοστό 2,5% επί του ανεξόφλητου κεφαλαίου. Ο δανειολήπτης υποχρεώθηκε για οικονομικούς λόγους να πωλήσει πρόωρα το ακίνητό του, προς επισκευή του

οποίου του είχαν χορηγηθεί τα δάνεια με αντίστοιχες εγγραφές προσημείωσης υποθήκης υπέρ της τράπεζας και να προεξοφλήσει τα παραπάνω δάνεια Προκειμένου η τράπεζα να συναινέσει στην εξάλειψη των προσημειώσεων που είχε εγγράψει επί των ακινήτων, υποχρεώθηκε ο δανειολήπτης με την πρόωρη αποπληρωμή, πλην του ανεξόφλητου κεφαλαίου, των δεδουλευμένων τόκων και του αναλογούντος ΕΦΤΕ επ' αυτών, να καταβάλλει επιπλέον το ποσό των 14.384,96 ευρώ ως "κόστος επανατοποθέτησης κεφαλαίων" για την πρώτη σύμβαση και το ποσό των 934,88 ευρώ ως "αποζημίωση» για τη δεύτερη σύμβαση, χωρίς η τράπεζα να επικαλεστεί και να αποδείξει στον ενάγοντα σε τι συνίστανται αυτά τα ποσά και πώς προκύπτουν.

Το δικαστήριο έκρινε ότι οι σχετικοί ΓΟΣ δεν εξειδικεύουν ποιο είναι, σε τι επακριβώς συνίσταται και πώς προκύπτει το ποσό που ορίζεται ως αποζημίωση ή κόστος επανατοποθέτησης, σε βάρος του καταναλωτή. Ότι με αυτήν την αοριστία καθίσταται το τίμημα του κάθε δανείου χωρίς σπουδαίο λόγο αόριστο, μια και δεν επιτρέπεται ο προσδιορισμός του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον δανειολήπτη, ο οποίος, δεν μπορούσε σε καμιά περίπτωση κατά τη στιγμή της σύμβασης να προβλέψει το ακριβές ύψος αυτής της επιβάρυνσης. Και στις δύο περιπτώσεις των δανείων πρόκειται για τίμημα αόριστο το οποίο θα έπρεπε να συγκεκριμενοποιηθεί αργότερα κατά την πρόωρη εξόφληση με υπολογισμό των συγκεκριμένων συντελεστών, που όμως κατά τη σύναψη του κάθε δανείου ήταν άγνωστοι και απρόβλεπτοι, δηλαδή το κόστος με το οποίο καλείται να επιβαρυνθεί ο ενάγων παραμένει χωρίς σπουδαίο λόγο αόριστο, ενόψει του ότι το κριτήριο του καθορισμού του δεν προσδιορίζεται στις

συμβάσεις, όπως προεκτέθηκε, κατά τρόπο εύλογο για τον ενάγοντα. Δέχτηκε επιπλέον το δικαστήριο ότι με την πρόωρη εξόφληση του δανείου η τράπεζα είχε την ευχέρεια να επαναχορηγήσει το πρόωρως επιστραφέν ποσό, στην αγορά με οποιαδήποτε μορφή πίστης, δηλαδή καταναλωτική, στεγαστική πίστη ή όποια κρίνει εκείνη περισσότερο συμφέρουσα (κάθε μία από τις οποίες έχει διαφορετικές επιτοκιακές αποδόσεις). Σχολίασε δε – απλώς - το γεγονός ότι η τράπεζα δεν μπόρεσε ούτε στο δικαστήριο να επικαλεστεί ορισμένα και να αποδείξει αντίστοιχη ζημία της ή να δικαιολογήσει το ποσό που εισέπραξε ως κόστος επανατοποθέτησης του προ εξοφληθέντος κεφαλαίου δηλ. πώς προκύπτει, με βάση ποια κριτήρια και ποιους υπολογισμούς. Έτσι κήρυξε του κρινόμενους Γ.Ο.Σ ως καταχρηστικούς γιατί προσβάλλουν την αρχή της διαφάνειας που διαπνέει το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή και διαταράσσουν ουσιαδώς την ισορροπία μεταξύ των συμβαλλομένων (υιοθετώντας την επιχειρηματολογία της απόφασης 430/2005 ΑΠ). Ότι η τράπεζα τους χρησιμοποίησε προκειμένου να εισπράξει τα προαναφερθέντα ποσά κατά παράβαση του νόμου και των αρχών και αυτών της καλής πίστης, των χρηστών ηθών, έτσι ζημίωσε παράνομα των δανειολήπτη και διέταξε την απόδοση τους σε αυτόν

Κατ' αρχήν κανένα δικαστήριο δεν αρνείται την πιθανή ζημία της τράπεζας από την πρόωρη αποπληρωμή. Απαιτείται όμως να είναι ορισμένη η ζημία την αποκατάσταση της οποίας απαιτεί από τον δανειολήπτη σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής. Το Ειρηνοδικείο αποδέχτηκε ως κατ' αρχήν έγκυρο τον σχετικό Γ.Ο.Σ και αρκέστηκε στον, εκ των υστέρων, κατά το χρόνο πρόωρης αποπληρωμής του δανείου, αναλυτικό και συγκεκριμένο

υπολογισμό της ζημίας που υπέστη η τράπεζα. Αντίθετα το μονομελές Πρωτοδικείο, κήρυξε τον ίδιο ακριβώς όρο καταχρηστικό, ως αόριστο και αδιαφανή, την χρήση του από την τράπεζα παράνομη και τον τυχόν εκ των υστέρων συγκεκριμένο υπολογισμό της ζημίας ως όψιμο και ανίκανο να θεραπεύσει την αοριστία.

Περαιτέρω το μεν ειρηνοδικείο δέχτηκε το υπολογισμό της ζημίας της τράπεζας, με βάση τη διαφορά επιτοκίων της ίδια κατηγορίας δανείων, δηλαδή έλαβε υπ'όψιν του την διαφορά του συμφωνηθέντος σταθερού επιτοκίου στεγαστικής πίστης με το χαμηλότερο κυμαινόμενο επιτόκιο επίσης στεγαστικής πίστης, που είχε διαμορφωθεί κατά το χρόνο αποπληρωμής, ενώ το Μονομελές Πρωτοδικείο έκρινε ότι η τράπεζα μπορούσε θαυμάσια με το αποπληρωμένο πρόωρα κεφάλαιο να χρηματοδοτήσει όχι μόνο στεγαστικά δάνεια, αλλά και προσωπικά δάνεια που έχουν μεγαλύτερη απόδοση.

Η εξόφληση ενός δανείου πριν από την πάροδο της συμφωνημένης χρονικής διάρκειας του, έχει ως αποτέλεσμα να σταματήσει η τοκοφορία του δανεισθέντος κεφαλαίου οπότε η τράπεζα χάνει τους μελλοντικούς τόκους μέχρι την κανονική λήξη του δανείου.

Η ζημία της στη περίπτωση αυτή είναι δύο ειδών: Α) ζημία ως προς την κάλυψη του κόστους του χρήματος και ως προς το περιθώριο κέρδους ή Β) Ζημία μόνο ως προς το περιθώριο κέρδους. Πρέπει να λαμβάνεται υπ'όψιν ότι οι τράπεζες χορηγούν μεν κεφάλαια σε δανειολήπτες αλλά είναι και οι ίδιες δανειολήπτριες, αφού δανείζονται από τους μικροκαταθέτες, την διατραπεζική αγορά και την κεφαλαιαγορά. Μάλιστα καταβάλλουν και αυτές τόκο στους δανειστές τους με αποτέλεσμα να πρέπει να επιστρέψουν τα κεφάλαια που λαμβάνουν προσαυξημένα κατά το επιτόκιο που τους έχει επιβληθεί από

τους δανειστές τους. Η απόκτηση αυτού του κεφαλαίου αλλά και η υποχρέωση επιστροφής του καλείται κόστος χρήματος για την χορήγηση των δανείων. Συνεπώς η τράπεζα πρέπει να διαχειριστεί αυτά τα κεφάλαια κατά τέτοιο τρόπο ώστε κατά την επιστροφή τους να καλύπτει τουλάχιστον το κόστος απόκτησης. Η πρόωρη εξόφληση και η απώλεια μελλοντικών τόκων ενδεχομένως δεν επιτρέπει στην τράπεζα να καλύψει το κόστος του χρήματος, δηλαδή το κόστος δανεισμού της. Οπότε για να μην ζημιωθεί αξιώνει να λάβει από τον δανειολήπτη τη διαφορά μεταξύ α) του κεφαλαίου που έχει μετά την πρόωρη εξόφληση και β) του κεφαλαίου που θα έπρεπε να επιστρέψει η τράπεζα σε αυτούς που της εξασφάλισαν τα κεφάλαια για τις χορηγήσεις της. Στην ζημία αυτή προστίθεται και το τυχόν λειτουργικό κόστος της τράπεζας.⁴²

Η τράπεζα είναι κερδοσκοπικός οργανισμός ο οποίος προβαίνει σε χορηγήσεις με ειδικά συμφωνούμενο επιτόκιο, μέσω των οποίων προσδοκά σε κάποιο συγκεκριμένο κέρδος. Το περιθώριο κέρδους της είναι η διαφορά του τελικού επιτοκίου από το κόστος χρήματος (κόστος δανεισμού και λειτουργικό κόστος). Όταν γίνεται πρόωρη εξόφληση η τράπεζα δεν καλύπτει το αναμενόμενο κέρδος από το σύνολο των μη γεννηθέντων μελλοντικών τόκων το οποίο έτσι καθίσταται διαφυγόν κέρδος, το οποίο και δικαιούται να αξιώσει.

Η ζημία όμως, στις συμβάσεις σταθερού επιτοκίου, από τις οποίες η τράπεζα ευλόγως προσδοκούσε συγκεκριμένη απόδοση στη λήξη της σύμβασης, προκύπτει συγκεκριμένα σε κάθε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής δανείου με την αντιπαραβολή των διατραπεζικών επιτοκίων κατά το χρόνο κατάρτισης της σύμβασης και το χρόνο αποπληρωμής, λαμβανομένου υπόψιν

και του λειτουργικού κόστους που μπορεί να αποδείξει η τράπεζα. Εάν η πορεία των επιτοκίων ήταν καθοδική η τράπεζα κατ'αρχήν δεν δικαιούται αποζημίωση αφού δύναται να επανατοποθετήσει το κεφάλαιο της χωρίς ζημία.

Η πρόωρη εξόφληση είναι δικαίωμα του δανειολήπτη επειδή ακριβώς έχει συμφωνηθεί ως τέτοιο κατά την υπογραφή της σύμβασης με έναν όρο της σύμβασης. Η υποχρέωση του να αποκαταστήσει την ζημία της τράπεζας και το αντίστοιχο δικαίωμα αυτής, θα πρέπει επίσης να στηρίζεται είτε στις διατάξεις του ιδιωτικού και τραπεζικού δικαίου⁴³ είτε σε κάποιο όρο της σύμβασης. Ο όρος όμως αυτός θα πρέπει να είναι σαφής, ορισμένος και να επιτρέπει στο μέσο συναλλασσόμενο να αντιληφθεί τι υποχρέωση αναλαμβάνει, ποια είναι η αιτία της και ποιοι οι παράγοντες που διαμορφώνουν το ύψος της, ώστε να δεσμεύεται από αυτόν να αποκαταστήσει τη ζημία της τράπεζας, εφόσον υφίσταται τέτοια.

Στην περίπτωση του κυμαινόμενου επιτοκίου η επιβάρυνση δεν δικαιολογείται γιατί η τράπεζα επιτυγχάνει με την επανατοποθέτηση του δάνειου την ίδια απόδοση. Συνεπώς, ο δανειολήπτης αιφνιδιάζεται όταν αντιμετωπίζει αξίωση της τράπεζας για ζημία, η οποία για το κυμαινόμενο επιτόκιο και τους αστάθμητους παράγοντες που το καθορίζουν δεν δικαιολογείται

Αντίθετα στα δάνεια σταθερού επιτοκίου, η ζημία νοούμενη τόσο ως κόστος επανατοποθέτησης όσο και ως διαφυγόν κέρδος, μπορεί με τρόπο ορισμένο, σαφή και κατανοητό να διατυπωθεί στην σύμβαση, κατά τρόπο που να μην καταλείπει περιθώρια αμφισβήτησης της εγκυρότητας του από τον καταναλωτή/δανειολήπτη.

3.3.A.12 Μετακύλιση της εισφοράς του Ν. 128/1995 στον καταναλωτή

Η τράπεζα προέβλεπε με έντυπο όρο στις συμβάσεις της, ότι το επιτόκιο του δανείου θα είναι κυμαινόμενο και ίσο πάντοτε με το εκάστοτε ισχύον βασικό επιτόκιο στεγαστικών δανείων [Β.Ε.Σ.Δ] της Τράπεζας πλέον εισφοράς μηδέν και δώδεκα τοις εκατό [0,12%] του Ν. 128/1975.

Η ένωση καταναλωτών ισχυρίστηκε: α) Ότι με τον ανωτέρω όρο, η Τράπεζα καταρχήν προσαυξάνει το όριο του επιτοκίου που έχει καθοριστεί για τη χορήγηση του δανείου στους δανειολήπτες πελάτες της κατά το συγκεκριμένο ποσοστό του 0,12% του Ν. 128/1975, έτσι ώστε τελικά να μετακυλιέται η εν λόγω εισφορά στον εκάστοτε δανειοδοτούμενο. Β) Ότι τούτο σαφώς προσκρούει στον ίδιο αυτό νόμο, σύμφωνα με τον οποίον, η ανωτέρω υποχρέωση βαρύνει αποκλειστικά και μόνο τα πιστωτικά ιδρύματα και όχι τους δανειοδοτούμενους, με αποτέλεσμα να καθίσταται ο ανωτέρω γενικός όρος συναλλαγών παράνομος και σαν τέτοιος ανίσχυρος και άκυρος.

Η εισφορά αυτή⁴⁴, βαρύνει τα πάσης φύσεως πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα, υπέρ του κοινού λογαριασμού για την επιστροφή σε εξαγωγικές επιχειρήσεις διαφορών τόκων.⁴⁵ συμπεριλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδος, και ανέρχεται *"σε ποσοστό ένα [1] επί τοις χιλίοις ετησίως επί του μέσου ετησίου ύψους των εντός εκάστου ημερολογιακού έτους, μηνιαίων υπολοίπων των χορηγουμένων υπ' αυτών πάσης φύσεως δανείων ή πιστώσεων, περιλαμβανομένων και των πιστώσεων προς Τράπεζα, ως και προς το Δημόσιον, πλήν των εντόκων γραμματίων."*

Εξάλλου, στην παράγραφο 2 του άρθρου 22 του Ν. 2515/1997 [ΦΕΚ Α154],

το οποίο ρυθμίζει το ζήτημα της ίδιας εισφοράς στις περιπτώσεις των δανείων που χορηγούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού ορίζεται ότι: "Η εισφορά αυτή [εννοεί του Ν. 128/1975] επιβάλλεται και επί των δανείων σε δραχμές και συνάλλαγμα και των ισοδυνάμου αποτελέσματος συμβάσεων από πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είναι υπόχρεα προς υποβολή φορολογικής δήλωσης. Στην περίπτωση αυτή υπόχρεος για την απόδοση της εν λόγω εισφοράς είναι ο δανειοδοτούμενος".

Από τη γραμματική διατύπωση των ανωτέρω διατάξεων, λοιπόν, το δικαστήριο συνήγαγε ότι η ανωτέρω εισφορά του Ν. 128/1975 βαρύνει τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα, και σε καμία περίπτωση τους δανειολήπτες καταναλωτές αυτών. Κατ'ακολουθίαν τούτων, το δικαστήριο απεφάνθη ότι ο ελεγχόμενος ως άνω γενικός όρος συναλλαγών πρέπει να απαλειφθεί από τις συμβάσεις στεγαστικού δανείου, που συνάπτει η Τράπεζα με τους αντισυμβαλλομένους πελάτες της, ως παράνομος και συνεπώς άκυρος και το Εφετείο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση ως προς τον όρο αυτό.

Ο Άρειος Πάγος όμως, με την απόφαση του 430/2005, έκρινε διαφορετικά αποδεχόμενος σχετικό λόγο αναίρεσης της τράπεζας. Συγκεκριμένα δέχτηκε ότι η παρ. 3 του άρθρου 1 ν. 128/1975, δεν θεσπίζει απαγορευτικό με την έννοια του άρθρου 174 ΑΚ κανόνα δικαίου, τον οποίο η τράπεζα παρέβη με τον συμβατικό όρο μετακύλισης της εισφοράς στον δανειολήπτη. Επομένως ο υπολογισμός του ποσοστού της εισφοράς του ν. 128/75, για τον καθορισμό του επιτοκίου τραπεζικών στεγαστικών δανείων, με έμμεσο αποτέλεσμα τη μετακύλιση της εισφοράς αυτής στον δανειοδοτούμενο, είναι νόμιμος, γιατί δεν απαγορεύεται ούτε από τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 3 του ν. 128/1975, η

οποία δεν καθιερώνει απαγορευτικό κανόνα δικαίου, ούτε από άλλον απαγορευτικό κανόνα δικαίου και συνεπώς εντάσσεται νόμιμα στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων στο πλαίσιο του ελεύθερου καθορισμού των επιτοκίων.

Στήριξε δε την κρίση του αυτή στα κάτωθι επιχειρήματα:

α) Η δικαιοπραξία που αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη του νόμου (άρθρο 174 ΑΚ) είναι αυτή που συνάπτεται κατά παράβαση απαγορευτικού κανόνα δικαίου όταν ο ίδιος ο κανόνας δικαίου θεσπίζει ως έννομη συνέπεια την ακυρότητα ή όταν θεσπίζεται απαγόρευση με ταυτόχρονη αποδοκιμασία του περιεχομένου της δικαιοπραξίας, κατά το σκοπό του νόμου, ο οποίος (σκοπός) πληρούται με την ακυρότητα ως έννομη συνέπεια της απαγόρευσης. Ο νόμος 128/1975 ορίζει την επιβολή της εισφοράς και το υπόχρεο να την καταβάλει, πρόσωπο, χωρίς όμως να ορίζει ούτε την υποχρεωτική μετακύλιση του ούτε όμως και την απαγόρευση μετακύλισης του. Ο χαρακτήρας άλλωστε της εισφοράς του ν.178/1975, ως είδος δημοσιονομικής επιβάρυνσης, αρχικά για συγκεκριμένο σκοπό (επιδότηση δανείων προς εξαγωγικές επιχειρήσεις) και μετά την τροποποίηση που επέφερε ο ν.2065/1992, ως, από οικονομική άποψη γενικό έσοδο του Δημοσίου, δικαιολογεί την αναζήτηση της σημασίας της λέξης "βαρύνουσα" στη φορολογική νομοθεσία, όπως αυτή (η σημασία) προκύπτει από τη χρήση της εν λόγω λέξης σε νόμους που θεσπίζουν φόρους ή εισφορές. Αλλά ούτε και αντικειμενικά από το ρυθμιστικό σκοπό του νόμου, προκύπτει βάση αποδοκιμασίας της συμβατικής μετακύλισης της εν λόγω εισφοράς, αφού σκοπός του νόμου αυτού παραμένει η έμμεση ενίσχυση μέσω της εισφοράς αυτής, της επιδότησης των επιτοκίων συγκεκριμένων δανείων επ' ωφελεία της Εθνικής Οικονομίας, χωρίς να προκύπτει ότι το πρόσωπο που πρέπει να επιβαρυνθεί τελικά είναι τα πιστωτικά ιδρύματα.

Σε καθεστώς ελευθέρου προσδιορισμού των επιτοκίων άλλωστε, η θέσπιση αυτού του είδους της απαγόρευσης μετακύλισης δεν είναι εφικτή και από τη φύση του πράγματος. Και τούτο γιατί, στο μέτρο που οι Τράπεζες μπορούν ελεύθερα να καθορίζουν τα επιτόκια των δανείων (εν προκειμένω στεγαστικών), θα μπορούν και να υπολογίσουν το ποσοστό της εισφοράς του ν. 128/1975 στο ύψος του επιτοκίου που προσφέρουν, χωρίς ειδική αναφορά της εισφοράς αυτής στη δανειακή σύμβαση.

Τότε όμως η απαγόρευση, αν γινόταν δεκτό, ότι έχει απαγορευτικό χαρακτήρα η εν λόγω διάταξη, θα εξαρτιόταν από το αν θα αναφερόταν στη σύμβαση ο τρόπος υπολογισμού του επιτοκίου και συνεπώς η εν λόγω εισφορά ή όχι. Αλλά και αν η μετακύλιση της εισφοράς του ν. 128/1975 ενόψει και της διάταξης του άρθρου 293 ΑΚ είχε ως συνέπεια την αύξηση του συμβατικά καθοριζόμενου επιτοκίου, πέραν του προβλεπόμενου ανώτατου ορίου, κατά το ποσοστό της εισφοράς και τότε όμως η απαγόρευση δεν θα προέκυπτε από το ν.128/1975 αλλά από τη διάταξη που θα όριζε ανώτατο όριο επιτοκίου. Από το ν. 128/1975 ούτε προβλέπεται ρητά ως συμβατικά δυνατή αλλ' ούτε και απαγορεύεται η συμβατική μετακύλιση της εισφοράς που θεσπίζεται με το νόμο αυτό. Η ρυθμιστική ισχύς του ως άνω νόμου εξαντλείται στον καθορισμό του υποχρέου έναντι του Δημοσίου, προσώπου στα πλαίσια της έννομης σχέσης που ιδρύεται με τη σχετική διάταξη και αφορά επομένως αποκλειστικά την (κάθετη) σχέση μεταξύ Κράτους και πιστωτικών ιδρυμάτων και όχι την (οριζόντια) σχέση μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και δανειοληπτών. Η μετακύλιση της εισφοράς στους τελευταίους αυτούς επιτρέπεται με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και εφόσον δεν απαγορεύεται από άλλη διάταξη, ως τέτοιας νοούμενης της θέσπισης ανώτατου ορίου επιτοκίου το

οποίο θα υπερέβαινε η εισφορά αυτή και μόνο αν δεν υπήρχε αντίθετη ρύθμιση.

β) Η επίρριψη της σχετικής επιβάρυνσης στο δανειολήπτη αποτέλεσε από την ισχύ του ν. 128/1975, συναλλακτική πρακτική των τραπεζών στην παγίωση της οποίας, συντέλεσαν: i) Μεταγενέστερα νομοθετήματα (π.χ άρθρο 22 του ν. 2515/1997) που τροποποίησαν τον ως άνω νόμο, ανέφεραν γενικά, ότι η εισφορά βαρύνει τη συναλλαγή (δάνεια - πιστώσεις) καθορίστηκε ρητά, ότι για τα δάνεια από πιστωτικά ii) Το ότι το ύψος του συντελεστή καθ' όλο το χρονικό διάστημα από την καθιέρωση της εν λόγω εισφοράς κλιμακώθηκε ποσοστιαία, κατά τρόπο που αποσκοπεί στην ελάφρυνση ή και απαλλαγή ορισμένων κατηγοριών δανειοληπτών, όπως με το άρθρο 8 ν. 2459/1997 απαλλάσσονται της εισφοράς οι δανειοδοτήσεις προς φυσικά και νομικά πρόσωπα, κοινοπραξίες και κοινωνίες αστικού δικαίου που κατοικούν ή έχουν έδρα σε νησιά με πληθυσμό κάτω από 3100 κατοίκους και το άρθρο 19 παρ. 4β` του ν. 3152/2003 κατά το οποίο απαλλάσσονται της εισφοράς οι δανειοδοτήσεις, προς τις Ι. Μονές του Αγίου Ορους και οι δανειοδοτήσεις από την Τράπεζα Εμπορίου και Αναπτύξεως Εύξεινου Πόντου και από την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αν η εν λόγω εισφορά βάρυνε τα πιστωτικά ιδρύματα δεν θα θεσπιζόταν οι παραπάνω εξαιρέσεις. και iii) Η Τράπεζα της Ελλάδος, ήδη από την έναρξη εφαρμογής του ν. 128/1975, ουδέποτε θεώρησε, ότι η εν λόγω εισφορά επιβαρύνει τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε να έχει ληφθεί υπόψη κατά το χρονικό διάστημα που ίσχυε ο διοικητικός καθορισμός από μέρους της, του περιθωρίου μεταξύ των επιτοκίων καταθέσεων χορηγήσεων δηλαδή μέχρι το 1993.Εξάλλου και υπό το καθεστώς ελεύθερης διαμόρφωσης των επιτοκίων, η Τράπεζα της Ελλάδος

επέβαλε την υποχρέωση για ξεχωριστή αναφορά της σχετικής επιβάρυνσης με αποφάσεις της (ΠΔ/ΤΕ 1969/1991 και 2501/2002). Η ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, στο άρθρο 82 αυτής επεκτείνει την υποχρέωση ενημέρωσης του πελάτη από την Τράπεζα και την επιβολή "ειδικών εισφορών" και η εισφορά του ν. 128/1975 είναι μια τέτοια ειδική εισφορά.

γ) Η επιβολή της εισφοράς αυτής στο δανειολήπτη μπορεί να ελεγχθεί μόνο από άποψη διαφάνειας ιδίως όταν επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη επαρκή ενημέρωση ή κατά τρόπο κεκαλυμμένο. Εφόσον όμως, εν προκειμένω, στο σχετικό Γ.Ο.Σ. γίνεται ειδική αναφορά για τη χρέωση του δανειολήπτη και με την εισφορά του ν. 128/1975 προσδιοριζόμενη σε ποσοστό επί τοις εκατό, οι απαιτήσεις διαφάνειας και ενημέρωσης έχουν ικανοποιηθεί, χωρίς να συντρέχει άλλος λόγος για την απαγόρευση της σχετικής ρήτηρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΡΙΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

¹ Όπου Π.Π.Α: Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, όπου Εφ.Αθ. ή Εφετείο: Εφετείο Αθηνών, όπου Α.Π: Άρειος Πάγος

² Της ανώμαλης παρακαταθήκη με στοιχεία και άλλων συμβάσεων

³ Άρθρο 2 παρ. 6 και 7 περ. ε, στ του ν. 2251/1994)

4 Κατ' άρθρο 830 ΑΚ

5 ... ε) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο, στ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγείλει σύμβαση αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία

⁷ Ρήτρα 2B του "Παραρτήματος" της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ της 5-4-1993, η οποία ενσωματώθηκε στο ν. 2251/1994

⁸ με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 7 περ. ε` του άνω νόμου

⁹ Λογαριασμούς των οποίων το μέσο ημερήσιο υπόλοιπο εξαμήνου είναι μικρότερο των εννέα ευρώ.

¹⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 6 και 7 εδάφια ε και ια του νόμου 2251/1994

¹¹ Βλ. ανωτέρω σελ. 54

¹² Επετράπη με την 2286/28-1-1994 ΠΔ/ΤΕ, που εκδόθηκε κατ` εξουσιοδότηση του άρθρου 21 του ν. 1266/1982

¹³ (ΑΠ 1116/1996, ο.α.).

¹⁴ άρθρο 1 της 1969/8-8-1991 ΠΔ/ΤΕ που εκδόθηκε κατ` εξουσιοδότηση του ν. 1266/1982 (ΦΕΚ 131/Α/29-8-1991)

¹⁵ Κατά την έννοια του άρθρου 2 παρ. 6 και 7 περ. κζ` του ν. 2251/1994,

¹⁶ Ο σκοπός της προστασίας του καταναλωτικού κοινού επί ασαφούς ρήτρας δύναται να επιτευχθεί, αν ο ερμηνευτικός κανόνας εν αμφοβολία υπέρ του καταναλωτή εφαρμοσθεί αντιστρόφως. Δηλαδή σε περίπτωση αμφιβολίας επί πολυσήμαντου ρήτρας η τελευταία πρέπει να ερμηνεύεται όχι υπέρ, αλλά εις βάρος του πελάτη. Με τον τρόπο αυτό προχωρεί η διαδικασία για την κήρυξη της ως καταχρηστικής.

¹⁷ Ο όρος αυτός αντίκειται στην παρ. 6 του άρθ. 2 ν. 2251/1994 και στο εδάφιο ιγ' της παρ. 7

¹⁸ Πράξη Διοικητή Τράπεζας Ελλάδος 2286/28-1-1994, που εκδόθηκε κατ` εξουσιοδότηση του άρθρου 1 του ν. 1266/1982

¹⁹ άρθ. 2 παρ. 7 περ. ΛΑ` του Ν. 2251/1994

²⁰ Υ.Α. Φ1-983 από 7.21/1991 περί "καταναλωτικής πίστewς" που εκδόθηκε βάσει του άρθρου 2 παρ. 1 περ. η` του Ν. 1338/1983 προς εναρμόνιση με την οδηγία υπ` αριθ. 87/102/ΕΟΚ της 22-12-1986 όπως αυτή τροποποιήθηκε από την οδηγία 90/88/ΕΟΚ της 22-2-1990

²¹ άρθ. 11 παρ. 2 περ. β` που ορίζει ότι ο πιστωτικός φορέας και ο προμηθευτής αγαθών ή υπηρεσιών πρέπει να συνδέονται με προϋπάρχουσα σύμβαση, βάσει της οποίας η παροχή πίστωσης στους καταναλωτές (κατόχους της κάρτας) γίνεται αποκλειστικά από τον πιστωτικό φορέα με σκοπό την απόκτηση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών από τον εν λόγω προμηθευτή.

²² Πλάσμα" κατά το δίκαιο είναι η παραδοχή γεγονότων και συμβεβηκότων χωρίς να λαμβάνεται υπόψη αν αυτά πράγματι συνέβησαν στον εξωτερικό κόσμο. Τα "πλάσματα" αναγνωρίζονται συνήθως από τη χρήση της φράσεως "λογίζεται ως " (ΑΠ 1219/2001)

²³ Σύμφωνα με το αρθρ. 2 περ. δ` παρ. 2 της ΥΑ Φ1-983/7-3-1991 που εκδόθηκε με το σκοπό εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 87/102/ΕΟΚ της 22.12.1986, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Οδηγία 90/88/ΕΟΚ της 22-2-1990 (ΦΕΚ 172Β`/21.3.1992

²⁴ Σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 2286/28-1-1994 ΠΔ/ΤΕ

²⁵ Είχαν προηγουμένως εκδοθεί η με αριθμό 3356/1997 απόφαση ΠΠΑ και η απόφαση 2319/1999 Εφετείου Αθηνών που επικύρωσε την πρωτόδικη

²⁶ Ανδρομάχη Α. Δεληκωστοπούλου, ΔΕΕ 11/2001, σε. 1124

²⁷ Άρθρο 1 της ΠΔ ΤΕ 1969/1991 και τη απόφαση ΕΝΠΘ ΤΕ 524/93

²⁸ Κατά το άρθρο 178 του ΑΚ.

²⁹ 98/7/Ε.Κ. που ενσωματώθηκε στο εθνικό μας δίκαιο, με την ΚΥΑ 21-178/13.2.2001 (ΦΕΚ Β 255/8.3.2001)

³⁰ Αντίκειται στην απορρέουσα από την ΠΔ/ΤΕ 1969/8.8.1991 απαγόρευση είσπραξης προμηθειών στα δάνεια, στα οποία το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα.

³¹ Με τον κανόνα αυτό εισάγεται ειδικός ερμηνευτικός κανόνας και ο οποίος φέρει καθοδηγητικό χαρακτήρα (423 ΑΚ)

³² Άρθρο 2 παρ. 7 εδ. ε` και λ` του Ν. 2251/1994

³³ άρθρου 2 παρ. 6 και 7εδάφιο κστ` του Ν. 2251/94

³⁴ άρθρο 2 παρ. 7 εδ. ε` ν. 2522/94

³⁵ παρ. 6 και 7 εδ. κζ` του άρθρου 2 του ν. 2251/94

³⁶ άρθρα 441 παρ. 1, 448 παρ. 1 εδβ και 453 παρ. 2 ΚΠολΔ

³⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 855 Α.Κ, ο εγγυητής έχει δικαίωμα να αρνηθεί την καταβολή της οφειλής, ωστόσο ο δανειστής επιχειρήσει αναγκαστική εκτέλεση εναντίον του πρωτοφειλέτη και αυτή αποβεί άκαρπη (ένσταση δίζησης).

³⁸ Η σχετική συμφωνία θα προσέκρουε στη διάταξη του άρθρου 332 παρ. 1 του ΑΚ.

³⁹ Παρ. 7 εδ. ια`, άρθρου 2 ν. 2251/1994

⁴¹ Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 7 εδ. ια του ν. 2251/1994, κατά την οποία το τίμημα πρέπει να είναι για τον καταναλωτή σαφώς περιγεγραμμένο και προσδιορισμένο

⁴² Ιάκωβος Βενιέρης, ΕΕμπΔ 2006 σελ. 95 επόμ

⁴³ Οπότε η τράπεζα κάθε φορά προκειμένου να αποζημιωθεί, θα πρέπει να διεκδικεί τις απαιτήσεις της στα δικαστήρια

⁴⁴ Κατά τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 1 του Ν. 128/1975, που αφορά τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων αναφερομένων στη λειτουργία του χρηματοδοτικού συστήματος, από το έτος 1976

⁴⁵ Ο λογαριασμός αυτός δημιουργήθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος κατ' εφαρμογή της από 19.3.1962 μεταξύ των Τραπεζών σύμβασης, η οποία εγκρίθηκε με την 1265/12/1962 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής, τροποποιήθηκε δε και συμπληρώθηκε με την από 30.1.1969 διατραπεζική σύμβαση [που εγκρίθηκε με την 1520/17/18.2.1969 απόφαση της ίδιας Επιτροπής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ & ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Οι Γ.Ο.Σ σαφώς σήμερα ανήκουν στο δίκαιο της προστασίας του καταναλωτή, το οποίο όμως ως τμήμα του δικαίου της οικονομίας της αγοράς, ενδιαφέρει και το εμπορικό δίκαιο και έτσι και το δίκαιο του ανταγωνισμού. Το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού και το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, έχουν στενή σχέση παρά τις διαφορές μεταξύ των δύο συστημάτων προστασίας. Ο Αθέμιτος ανταγωνισμός αφορά οριζόντιες σχέσεις μεταξύ των ανταγωνιστών ενώ το δίκαιο των καταναλωτών, κάθετες σχέσεις μεταξύ ανταγωνιστών και καταναλωτών. Με το δίκαιο όμως του ανταγωνισμού εισάγονται κανόνες συμπεριφοράς των επιχειρήσεων στην αγορά, δηλαδή και έναντι των καταναλωτών οι οποίοι αποτελούν μία σημαντική παράμετρο του συστήματος που καλείται αγορά.¹

Είναι πρόδηλο και από όλα τα παραπάνω κατέστη σαφές, ότι οι έντυποι Γ.Ο.Σ δεν αποτελούν μόνο μέσα απλοποίησης και τυποποίησης των τραπεζικών δικαιπραξιών αλλά συγχρόνως και μέσο εξυπηρέτησης των συμφερόντων του συντάξαντος τούτους ισχυρού τραπεζικού οργανισμού. Αυτός μάλιστα, ο συντάκτης και χρήστης των όρων, κατά κανόνα γνωρίζει, ότι ο αντισυμβαλλόμενος του πελάτης, σε οποιαδήποτε τράπεζα και αν αποταθεί, θα βρεθεί προ των αυτών ή ανάλογων όρων και ρητρών, όπως επίσης γνωρίζει, ότι ο ανταγωνιστής του, που δεν θα χρησιμοποιήσει όμοιους

καταχρηστικούς Γ.Ο.Σ, θα βρεθεί σε αδικαιολόγητο ανταγωνιστικό μειονέκτημα.

Με αυτόν τον τρόπο, οι (ομοιόμορφες) πρακτικές των ανταγωνιζόμενων προμηθευτών, οι Γ.Ο.Σ, οι καταναλωτές, τα συμφέροντα αυτών και σημασία τους για την αποτελεσματική λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, δέθηκαν σε έναν άλυτο κόμπο. Έτσι οι καταναλωτές και η προστασία τους στις συναλλαγές διείσδυσε, άλλως αναδύθηκε, από το χώρο του αθέμιτου ανταγωνισμού.

Ο καταναλωτής στο πλαίσιο της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, καλείται να εξετάσει την παροχή και την σχέση της με το τίμημα που καλείται να καταβάλει και να αποφασίσει εάν θα καταρτίσει την σύμβαση. Στην διαμόρφωση της σχέσης τιμής και παροχής επικεντρώνεται και ο ανταγωνισμός μεταξύ των προμηθευτών, με αποτέλεσμα ο καταναλωτής να (πρέπει να) έχει την ευχέρεια να συγκρίνει τις προσφορές και να αποφασίσει για την πιο συμφέρουσα. Θεωρητικά η επέμβαση στο τομέα αυτό του αυτοκαθορισμού των μερών, θα συνεπαγόταν κατάργηση της ιδιωτικής αυτονομίας και ανεπίτρεπτη επέμβαση στους κανόνες λειτουργίας της αγοράς. Κρίθηκε όμως εν προκειμένω, ως επιτρεπτός και αναγκαίος ο έλεγχος, στο μέτρο που η λειτουργία της συμβατικής ελευθερίας εμφανίστηκε προβληματική επειδή ο ανταγωνισμός δεν λειτουργούσε ομαλά, συνεπεία της υιοθέτησης ομοιόμορφων (καταχρηστικών) πρακτικών.

Σήμερα πλέον δεν θα μπορούσε κανείς να πει με σιγουριά τι προηγείται και τι έπεται σε σπουδαιότητα. Το σίγουρο όμως είναι, ότι χρονικά προηγείται η προσπάθεια ρύθμισης συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού. Η προστασία των καταναλωτικών συμφερόντων ως απότοκη των σχετικών κινήματων της

δεκαετίας του 60 και του 70, υπήρξε κατ' αρχήν έμμεση και ανακλαστική, δηλαδή επιτυγχανόταν στο βαθμό που παρείχετο προστασία στον ανταγωνισμό, μέσα από την προάσπιση των συμφερόντων των ανταγωνιστών και της ολότητας. Στην πορεία όμως διαπιστώθηκε ότι η λειτουργία του ανταγωνισμού προϋποθέτει καταναλωτή, ο οποίος κατά κύριο λόγο αποφασίζει ελεύθερα και αυτόνομα. Η εγγενής ασθενέστερη διαπραγματευτική θέση των καταναλωτών, η οποία είναι απόρροια της μειωμένης ενημέρωσης τους, της ασυμμετρίας στην πρόσβαση σε πληροφορίες σημαντικές για την καταναλωτική συμπεριφορά, της μειωμένης εμπειρίας, και της μικρότερης οικονομικής ισχύος τους, ήταν αυτή που προδιέθεσε για την μεγαλύτερη προστασία τους. Με αυτήν την θεώρηση ανοίχτηκε ο δρόμος για την συστηματική προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή. Έτσι πραγματοποιήθηκε η λειτουργική μεταβολή του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού από μέσο προστασίας των συμφερόντων των ανταγωνιστών και σε όργανο προστασίας των καταναλωτικών συμφερόντων αλλά και το αντίστροφο.

Η αναγνώριση των καταναλωτών ως ξεχωριστής ομάδας, τα δικαιώματα της οποίας χρήζουν ειδικής έννομης προστασίας, όπως συμβαίνει αντίστοιχα με τους εργαζόμενους, τους εργοδότες, τους συνταξιούχους, τους ανήλικους, τους οικονομικούς μετανάστες κ.ο.κ , καθώς επίσης η συνομολόγηση της ανάγκης διόρθωσης της συμβατικής αδικίας, που υφίστανται οι καταναλωτές απέναντι στους οικονομικά ισχυρότερους προμηθευτές, δεν αναδείχθηκε αυτόματα στα πλαίσια της εξέλιξης του ιδιωτικού (αστικού ή και εμπορικού) δικαίου. Ούτε υπήρξε, απλά, το ευτυχές αποτέλεσμα της εκπλήρωσης της αποστολής των δημοκρατικών κρατών και της Ε.Ε για ισότητα και δικαιοσύνη.

Η πορεία της πολιτικής και οικονομικής ιστορία έχει αποδείξει ότι τα περί δικαιοσύνης ιδανικά, έστω με την μορφή συνταγματικά κατοχυρωμένων αρχών του δικαίου, δεν επαρκούν για να κινητοποιήσουν, συντηρητικούς στη βάση τους και δυσκίνητους, κρατικούς μηχανισμούς και να τους στρέψουν ενάντια σε ισχυρότατους, πολυεθνικούς ή μη οικονομικούς οργανισμούς, οι οποίοι κινούν τα νήματα της ελεύθερης οικονομίας.

Το κίνημα της προστασίας των καταναλωτών και η θέσπιση ειδικής για αυτούς νομοθεσίας, πυροδοτήθηκε και έτυχε γενικευμένης υποστήριξης, όταν έγινε συνειδητό, ότι η εμπιστοσύνη των καταναλωτών είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία της αγοράς, όταν ο οικονομικός και πολιτικός ρόλος των καταναλωτών αναγνωρίστηκε ως πρωταρχικός στην κοινωνία. Σε μία κοινωνία όμως, που αποκαλύφθηκε ότι δεν μετράει το δυναμικό της σε άτομα και πολίτες, αλλά σε καταναλωτές, η λειτουργία και ανάπτυξη των οποίων αποτελεί βασικό μοχλό για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Τότε αναγνωρίστηκε στους καταναλωτές ένας ορισμένος αριθμός θεμελιωδών δικαιωμάτων, εφαρμόστηκαν πολιτικές με σκοπό τη μείωση των ανισοτήτων, την καταπολέμηση των αθέμιτων πρακτικών, την προαγωγή της υγείας και της ασφάλειας και τη βελτίωση του επιπέδου της ζωής γενικότερα, προκειμένου οι καταναλωτές να έχουν επαρκή εμπιστοσύνη για να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην τοπική και στην ενιαία αγορά, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα ένα υψηλό επίπεδο προστασίας.

Μια πολιτική για τους καταναλωτές σε επίπεδο Ε.Ε, θεωρήθηκε απαραίτητο συμπλήρωμα της εσωτερικής αγοράς. Εάν η ενιαία αγορά λειτουργήσει σωστά, θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη του καταναλωτή στις διασυνοριακές συναλλαγές και θα έχει θετικό αντίκτυπο στον ανταγωνισμό και στις τιμές. Για

την Ευρωπαϊκή Ένωση, όλοι οι πολίτες είναι καταναλωτές. Η ανασφάλεια των καταναλωτών σχετικά με τα δικαιώματά τους και ο φόβος εκμετάλλευσης από «ασύστολους» εμπόρους τους καθιστά επιφυλακτικούς στις αγορές τους και αυτό δεν βοηθά την λειτουργία της αγοράς. Για αυτό το λόγο μεριμνά για την προστασία της υγείας τους, της ασφάλειάς τους και της οικονομικής τους ευημερίας. Προάγει τα δικαιώματά τους στην πληροφόρηση και την εκπαίδευση, θεσπίζει μέτρα προστασίας των συμφερόντων τους και τους ενθαρρύνει να ιδρύουν και να διαχειρίζονται ενώσεις αυτοβοήθειας καταναλωτών και αποσκοπεί στο να δοθεί στους καταναλωτές η ίδια προστασία από δόλιες εμπορικές πρακτικές και αδίστακτους εμπόρους είτε κάνουν τις αγορές τους από κατάστημα της γειτονιάς τους είτε από τον ιστοχώρο σε άλλο κράτος της ΕΕ.²

Τόσο η οδηγία 93/13/ΕΟΚ όσο και ο νόμος 2251/1994, υπογραμμίζουν την λειτουργία αυτή του δίκαιου του καταναλωτή στην αγορά και στον ανταγωνισμό, αναγνωρίζοντας έννομο συμφέρον άσκησης των αξιώσεων, που απορρέουν από την χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών όχι μόνο σε καταναλωτές και ενώσεις καταναλωτών αλλά και στους ανταγωνιζόμενους επαγγελματίες, στην προστασία των οποίων επίσης αποβλέπει η Οδηγία 93/13 και σε εμπορικά, βιομηχανικά και επαγγελματικά επιμελητήρια. (άρθρο 10 ν. 2251/94).

Το ανώτατο δικαστήριο του Αρείου Πάγου, επίσης, στις αποφάσεις 1119/2002 και 430/05, κατά την αξιολόγηση του καταχρηστικού ή μη χαρακτήρα γενικών όρων συναλλαγών, που χρησιμοποιούνταν στις τραπεζικές συμβάσεις, δημιουργεί αίσθηση με τον τρόπο που σαφώς διασυνδέει της αρχή της διαφάνειας των Γ.Ο.Σ με την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού μεταξύ

πιστωτικών ιδρυμάτων, συνεχίζοντας με τον τρόπο αυτό την συζήτηση για την διασύνδεση του ρυθμιστικού πλαισίου της προστασίας των καταναλωτών με το πλαίσιο της προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Ειδικά προκειμένου για τον όρο περί καταβολής αποζημίωσης στην τράπεζα, σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής δανείου, ο Άρειος Πάγος, καταδικάζει, όχι αυτήν την καταβολή αποζημίωσης από τον ασθενή καταναλωτή προς την ισχυρή τράπεζα, αλλά την ασάφεια που δημιουργείται απέναντι στο μέσο καταναλωτή³. Κρίνει ότι η χρήση αδιαφανούς Γ.Ο.Σ από όλους ή από τους κύριους ανταγωνιστές ενός κλάδου, θέτουν τον καταναλωτή σε «έλλειμμα εναλλακτικών λύσεων» και αυτό συνιστά στρέβλωση του ανταγωνισμού. Η καταχρηστικότητα τέτοιων αδιαφανών όρων δεν αίρεται εξαιτίας της καθολικής εφαρμογής τους και ο ανταγωνιστής που δεν κάνει χρήση ενός αδιαφανούς και καταχρηστικού Γ.Ο.Σ δεν πρέπει να βρίσκεται σε ανταγωνιστικό έλλειμμα.

Αυτή η διασύνδεση της αρχής της διαφάνειας που αποτελεί κριτήριο της κάθετης ρύθμισης της οικονομίας της αγοράς (προμηθευτές-καταναλωτές), με τον ελεύθερο ανταγωνισμό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον ανταγωνιστή εκείνο, που δεν κάνει χρήση του αδιαφανούς Γ.Ο.Σ, ως βάση επίκλησης του δικαίου του καταναλωτή⁴ και στην οριζόντια ρύθμιση της οικονομίας της αγοράς (ανταγωνιστής-ανταγωνιστής), με το επιχείρημα, ότι ο ανταγωνιστής, που κάνει χρήση του καταχρηστικού Γ.Ο.Σ, παραβιάζει διάταξη δικαίου, που του προσδίδει αδικαιολόγητο ανταγωνιστικό προβάδισμα.⁵

Η άποψη αυτή θεωρεί ευλόγως την καθολική χρήση καταχρηστικών Γ.Ο.Σ ως στρέβλωση του ανταγωνισμού. Θεωρεί ότι η ασάφεια δημιουργεί αδιαφάνεια, μη συγκρισιμότητα με αντίστοιχες παροχές άλλων τραπεζών και μη ομαλή

λειτουργία του ανταγωνισμού, σε βάρος φυσικά των καταναλωτών. Οπότε η αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών προστατεύει τον ελεύθερο ανταγωνισμό, ο αποτελεσματικός ελεύθερος ανταγωνισμός ενισχύει την θέση των καταναλωτών και ο κύκλος αυτός δεν δείχνει να σταματά.

4.2 Επίλογος

Είναι δύσκολο να αποφασίσει κάποιος εάν αισθάνεται ευχαριστημένος ή όχι μπροστά στην διαπίστωση, ότι προστατεύεται ως πολίτης όσο καταναλώνει. Ότι η συνταγματικά κατοχυρωμένη προστασία της προσωπικότητας του σε ένα κράτος δικαίου, ενεργοποιείται αποτελεσματικά όχι από την αναγνώριση αυτής της αξίας του ως ανθρώπου⁶ αλλά της οικονομικής του σημασίας ως καταναλωτή. Η αμηχανία που προκαλεί μία τέτοια διαπίστωση, μετριάζεται εάν απλά αποδεχτούμε ότι πρόκειται για μία ακόμη περίπτωση στην ανθρώπινη ιστορία, που η οικονομία κινεί τα νήματα και επικαθορίζει τις εξελίξεις σε κοινωνικό, πολιτικό και νομοθετικό επίπεδο και ότι - έστω έτσι - το κράτος δικαίου, είχε τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στα καλέσματα των καιρών προς όφελος του συνόλου των καταναλωτών, δηλαδή αυτής της νέας αταξικής τάξης, η οποία περιλαμβάνει στους κόλπους της, εκπροσώπους όλων των τάξεων και των εισοδημάτων. Περιλαμβάνει δηλαδή και τα πρόσωπα εκείνα, που το πρωί καταστρώνουν, αποφασίζουν και εφαρμόζουν την χρήση καταχρηστικών ρητρών ή αθέμιτων εμπορικών τακτικών στο πλαίσιο ενός μεγάλου οικονομικού οργανισμού και προς όφελος του, όταν αργότερα το ίδιο βράδυ μπαίνουν σε γειτονικό πολυκατάστημα για να αγοράσουν ηλεκτρικές συσκευές για το σπίτι τους ή αποδέχονται μία

τηλεφωνική προσφορά για την έκδοση πιστωτικής κάρτας με δωρεάν συνδρομή.

Η έντονη συζήτηση σχετικά με την προστασία των καταναλωτών από παράνομες και καταχρηστικές ρήτρες στις τραπεζικές συμβάσεις, δεν έχει ως στόχο την αμφισβήτηση της εν γένει προσφοράς και χρησιμότητας του τραπεζικού μας συστήματος. Ο καταναλωτής, ο απλός πολίτης αλλά και ο επαγγελματίας και ολόκληρη η εθνική οικονομία έχουν ανάγκη των υπηρεσιών του και μέσω αυτού εξυπηρετούν δικά τους συμφέροντα. Αλλά όμως και η επιβίωση του τραπεζικού συστήματος έχει ανάγκη μίας κοινωνικά δίκαιης και τουλάχιστον αναπτυσσόμενης ατομικής και εθνικής οικονομίας. Το τραπεζικό συμφέρον, άλλωστε των τραπεζών συμβαδίζει με το οικονομικό συμφέρον κάθε πολίτη, αφού κυρίως από την οικονομική ανάπτυξη και ευρωστία του τελευταίου αποκομίζουν κέρδη. Για τούτο η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ πελάτη και τράπεζας επιβάλλεται να είναι πρωτίστως σχέση συμβατικά ισόρροπη. Βέβαιο είναι ότι την τράπεζα βαρύνει μία γενική υποχρέωση διαφυλάξεως των συμφερόντων των πελατών της, η οποία επιβάλλεται νομικά από τις αρχές της καλής πίστης και των χρηστών συναλλακτικών ηθών. Η καλή πίστη δηλαδή η ευθύτητα και εντιμότητα, όσο και αν ακούγονται παρωχημένες αξίες, εξακολουθούν πάντα να διέπουν τις συναλλαγές μας για να μπορούν αυτές να συνεχισθούν προς όφελος όλων. Το τραπεζικό μας σύστημα⁷, δεν μπορεί να απαλλαγεί από αυτές τις υποχρεώσεις, με ρήτρες στις συμβάσεις! Με τούτο το σκεπτικό, η αποφυγή της χρήσης καταχρηστικών γενικών όρων στις τραπεζικές συμβάσεις καθώς και της εφαρμογής καταχρηστικών πρακτικών, αποτελεί υποχρέωση των

τραπεζών που λειτουργεί προς το συμφέρον όλων δηλαδή και των δικών τους.⁸

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

¹ Κορνηλία Δελούκα-Ιγγλέση, Νεότερες νομοθετικές εξελίξεις στο δίκαιο του ανταγωνισμού, Ε.Εμπ.Δ. 1991, σελ.381 επ.

² Ιστοσελίδα της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής – «Θέματα Προστασίας Καταναλωτή»** www.europa.eu.int/comm/consumers/index_el.htm,

³ Δηλαδή σε αυτόν που διαθέτει την μέση αντίληψη κατά το σχηματισμό της συμβατικής του βούλησης, σχετικά με τις οικονομικές υποχρεώσεις, που αναλαμβάνει με την σύναψη ενός στεγαστικού δανείου.

⁴ Της γενικής ρήτηρας του άρθρου 1 του ν. 2251/94

⁵ Γ. Μέντης. Γ.Ο.Σ, Γενικοί όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν Σάκκουλας, 2000, σελ. 16.

⁶ Άρθρο 2 του Συντάγματος της Ελλάδος

⁷ Γ. Μεντής ο.π , ΧρίΔ Α/2001, σελ. 560

⁸ Σπ.Δ. Ψυχομάνης, ο.π ΕΕμπΔ 1998 σελ 896..

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1	Ασίκης Μάνος, Σχολιασμός απόφασης Α.Π 1119/2002, <u>ΔΕΕ 4^{ος}/2003</u> .
2	Βενιέρης Ιάκωβος, Ο έλεγχος ΓΟΣ στεγαστικού δανείου που προβλέπει το δικαίωμα και τις συνέπειες εξόφλησης πριν από τη συμφωνημένη λήξη του δανείου, <u>ΧρΙΔ Δ/2004</u> .
3	Βενιέρης Ιάκωβος, «Έξοδα κίνησης και τήρησης τραπεζικού λογαριασμού καταθέσεως», <u>Ε.Εμπ.Δ</u> 2004.
4	Βουλή των Ελλήνων Εισηγητική έκθεση του Ν. 1961/91-
5	Γαζέτα Κων/νου Νικ., <u>Γενικοί Όροι Συναλλαγών - Δικαστική Προστασία</u> , Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.
6	Γεωργιάδης Απόστολος – Μιχαήλ Σταθόπουλος, <u>Αστικός Κώδικας. Κατ' Άρθρον Ερμηνεία, Δίκαιο & Οικονομία</u> - Π.Ν Σάκκουλας, 1997.
7	Δελικωστοπούλου Ανδρομάχη, «Σχολιασμός απόφασης ΑΠ 589/2001» <u>Δ.Ε.Ε 11/2001</u> (Έτος 7 ^ο).
8	Δέλλιος Γ., «Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές», <u>ΝοΒ 1992</u> , τόμος 40, σελ 822.
9	Δελούκα-Ιγγλέση Κορνηλία, Νεότερες νομοθετικές εξελίξεις στο δίκαιο του ανταγωνισμού, <u>Ε.Εμπ.Δ. 1991</u> .
10	Δελούκας Ν., <u>Οι Γενικοί όροι των συναλλαγών</u> , 1952
11	Δωρής Φίλιππος, «Ο Χαρακτηρισμός αντισυμβαλλομένων τραπεζών ως καταναλωτών ως προϋπόθεση για την προστασία τους από καταχρηστικούς Γ.Ο.Σ», <u>Νομικό Βήμα</u> , τόμος 52, Μάϊος 2004, τεύχος 5, σελ. 733 επ.
12	Καρακώστας Γιάννης Κ., <u>Προστασία του καταναλωτή</u> , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1997.

13	Μεντής Γ., <u>Γενικοί όροι Συναλλαγών</u> σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν Σάκκουλας, 2000.
14	Μεντή Γ., «Γενικοί Όροι Τραπεζικών Καταναλωτικών Συμβάσεων», <u>Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου</u> (Χρ.Ι.Δ) Α/2001.
15	Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – «Θέματα Προστασίας Καταναλωτή» www.europa.eu.int/comm/consumers/index_el.htm ,
16	Ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή. http://www.efpolis.gr/content/content.asp?catid=99
17	Ιστοσελίδα της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ, http://www.ekpizo.org.gr/
18	Ιστοσελίδα, Συνήγορος του πολίτη, http://www.synigoros.gr/
19	Ιστοσελίδα, Συνήγορος του καταναλωτή, http://www.synigoroskatanaloti.gr/
19	Ιστοσελίδα Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή. http://www.ombudsman.europa.eu/home/el/default.htm
20	Ιστοσελίδα γενικής γραμματείας καταναλωτή, Ευρωπαϊκή Συμφωνία Εθελοντικού Κώδικα Συμπεριφοράς κατά την Προσυμβατική Ενημέρωση για Στεγαστικά Δάνεια
21	Ιστοσελίδα, Μεσολαβητή Τραπεζικών-Επενδυτικών Υπηρεσιών, http://www.bank-omb.gr/mtey.html
22	Καρακώστας Γιάννης <u>Προστασία του καταναλωτή</u> , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1997.
23	Κοτσίρης Λάμπρος, «Προς μίαν αντικειμενική περί Γενικών Εντύπων Θεωρίας», <u>Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου</u> , 1962.
24	Κουμάνης Σταμάτης, «Καταχρηστικοί Γενικοί Όροι Συναλλαγών Στεγαστικού Δανείου», <u>Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου</u> , 2004.

25	Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας ΚΤΔ) – Γεν. Συν. Ελληνικών Τραπεζών της 12.3.1997
26	Μαρίνος Μ.Θ /Ι. Βενιέρης, «Η ποινή για την πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου», <u>Χρ.Ι.Δ Ε/2005</u> .
27	Παπαδημητρίου Γ., «Το Σύνταγμα και η επέκταση των αποτελεσμάτων, που παράγουν οι δικαστικές αποφάσεις επί των συλλογικών αγωγών, τις οποίες ασκούν ενώσεις καταναλωτών, ιδίως στην περίπτωση των γενικών όρων τραπεζικών συναλλαγών.» <u>Δίκη</u> 36,, 2005
28	Παπαϊωάννου Γ.Ν, «Νομικά Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση τραπεζικών καρτών», <u>Χρ.Ι.Δ Β/2002</u> .
29	Παπαντωνίου Γ., <u>Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου</u> , εκδ. γ', 1983.
30	Τριανταφυλλόπουλος Ιωάννης, <u>Ελληνικά Δίκαια</u> 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, 1985.
31	Ψυχομάνης Σπ. <u>Τραπεζικό Δίκαιο</u> , γ' έκδοση, 1998, Εκδόσεις Σάκουλα, σελ 16 επ.
32	Ψυχομάνης Σπ., «Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις», <u>Ε.Εμπ.Δ 1998</u> .

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Ν. 2251/1994- Άρθρα 2 και 10

(Όπως τροποποιήθηκαν με την παρ. 24 του άρθρου 10 του Ν. 2741/1999)

Γενικοί όροι συναλλαγών - Καταχρηστικοί γενικοί όροι
Άρθρο 2

1. Όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων (γενικοί όροι των συναλλαγών) δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή, αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε ανυπαίτιως και ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξή τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους.
2. Οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών, που καταρτίζονται στην Ελλάδα, διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα. Εξαιρούνται οι γενικοί όροι των διεθνών συναλλαγών.
3. Έντυποι γενικοί όροι συναλλαγών εκτυπώνονται ευανάγνωστα σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης.
4. Όροι που συμφωνήθηκαν ύστερα από διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλομένων (ειδικοί όροι) είναι επικρατέστεροι από τους αντίστοιχους γενικούς όρους.
5. Κατά την ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού. Γενικοί όροι συναλλαγών που διατυπώθηκαν μονομερώς από τον προμηθευτή ή από τρίτο για λογαριασμό του προμηθευτή, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή.

"Ειδικά, όταν ελέγχεται το περιεχόμενο του γενικού όρου συναλλαγών στο πλαίσιο των διαδικασιών της παρ. 9 του άρθρου 10 (συλλογική δικαστική προστασία) και της παρ. 3 του άρθρου 14 του παρόντος νόμου προτιμάται η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου:

*** Το άνω εντός εισαγωγικών εδάφιο προστέθηκε στην παρ.5 με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

6. Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

*** Η παρ.6 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

7. Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που:

- α) Παρέχουν στον προμηθευτή, χωρίς εύλογη αιτία, υπερβολικά μεγάλη προθεσμία αποδοχής της πρότασης του καταναλωτή για σύναψη σύμβασης,
- β) Περιορίζουν τις ανειλημμένες συμβατικές υποχρεώσεις και ευθύνες των προμηθευτών,
- γ) προβλέπουν προθεσμία καταγγελίας της σύμβασης υπερβολικά σύντομη για τον καταναλωτή ή υπερβολικά μακρά για τον προμηθευτή,
- δ) συνεπάγονται την παράταση ή ανανέωση της σύμβασης για χρονικό διάστημα υπερβολικά μακρό, αν ο καταναλωτής δεν την καταγγείλει σε ορισμένο χρόνο,
- ε) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο,
- στ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγείλει σύμβαση αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία,
- ζ) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα να κρίνει μονομερώς αν η παροχή του είναι σύμφωνη με τη σύμβαση,
- η) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το απεριόριστο δικαίωμα να ορίζει μονομερώς το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του,
- θ) ορίζουν ότι η παροχή δεν είναι υποχρεωτικό να ανταποκρίνεται στις ουσιώδεις, για τον καταναλωτή, προδιαγραφές, στο δείγμα, στις ανάγκες της

ειδικής χρήσης, για την οποία την προορίζει ο καταναλωτής και την οποία αποδέχεται ο προμηθευτής ή στο συνηθισμένο προορισμό της,

ι) επιτρέπουν στον προμηθευτή να μην εκτελέσει τις υποχρεώσεις του χωρίς σπουδαίο λόγο,

ια) χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή,

ιβ) περιορίζουν την ευθύνη του προμηθευτή για κρυμμένα ελαττώματα του πράγματος,

ιγ) αποκλείουν ή περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη του προμηθευτή,

ιδ) προβλέπουν τη μετακύληση της ευθύνης του πωλητή ή του εισαγωγέα αποκλειστικά στον παραγωγό του αγαθού ή σε άλλον,

ιε) περιορίζουν την υποχρέωση του προμηθευτή να τηρεί τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει οι εντολοδόχοι του ή εξαρτούν την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του από την τήρηση ειδικής τυπικής διαδικασίας.

ιστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγέλλει τη σύμβαση κατά την κρίση του, αν η ίδια ευχέρεια δεν αναγνωρίζεται στον καταναλωτή, ή να παρακρατεί τα ποσά που έχουν καταβληθεί για παροχές που δεν έχουν ακόμη εκτελεσθεί από αυτόν, όταν τη σύμβαση καταγγέλλει ο ίδιος,

ιζ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τα δικαιώματά του σε περίπτωση μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής του προμηθευτή, ακόμη και αν τον προμηθευτή βαρύνει πταίσμα,

ιη) εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει (από τη σύμβαση), όταν η αύξηση του τιμήματος σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης είναι υπερβολική για αυτόν,

ιθ) αποκλείουν ή περιορίζουν τη νόμιμη ευχέρεια του καταναλωτή να μην εκτελέσει τη σύμβαση,

κ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να επισχέσει εν όλω ή εν μέρει την καταβολή του τιμήματος, όταν ο προμηθευτής δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του,

κα) επιβάλλουν στον καταναλωτή που πιστώθηκε με το τίμημα των αγαθών ή υπηρεσιών να εκδώσει μεταχρονολογημένη επιταγή,

κβ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τις ενστάσεις του κατά τρίτου που διαδέχεται τον προμηθευτή στη σχέση με τον καταναλωτή,

κγ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να προτείνει σε συμψηφισμό προς υποχρεώσεις του από τη σύμβαση ομοειδείς απαιτήσεις του κατά του προμηθευτή,

κδ) βεβαιώνουν ότι ο καταναλωτής γνωρίζει ορισμένους όρους της σύμβασης ή την κατάσταση των προμηθευόμενων πραγμάτων ή την ποιότητα των υπηρεσιών, ενώ πραγματικά τα αγνοεί,

κε) υποχρεώνουν τον καταναλωτή να προκαταβάλει υπερβολικά μεγάλο μέρος του τιμήματος πριν αρχίσει η εκτέλεση της σύμβασης από τον προμηθευτή, μολονότι ο προμηθευτής δεν ανέλαβε την υποχρέωση να εκτελέσει παραγγελία του καταναλωτή με βάση συγκεκριμένες προδιαγραφές ή χαρακτηριστικά ούτε η παροχή του προμηθευτή συνιστάται σε υπηρεσίες με κράτηση,

κστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να απαιτήσει από τον καταναλωτή υπέρμετρες εγγυήσεις,

κζ) αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα,

κη) περιορίζουν υπέρμετρα την προθεσμία, μέσα στην οποία ο καταναλωτής οφείλει να υποβάλει στον προμηθευτή τα παράπονα ή να εγείρει τις αξιώσεις του κατά του προμηθευτή,

κθ) αναθέτουν στον προμηθευτή χωρίς σπουδαίο λόγο την αποκλειστικότητα της συντήρησης και των επισκευών του πράγματος και της προμήθειας των ανταλλακτικών,

λ) επιβάλλουν στον καταναλωτή, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του, υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση ή

λα) αποκλείουν την υπαγωγή των διαφορών από σύμβαση στο φυσικό τους δικαστή με την πρόβλεψη αποκλειστικής αλλοδαπής δικαιοδοσίας ή διαιτησίας.

8. Ο προμηθευτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης, για το λόγο ότι ένας ή περισσότεροι γενικοί όροι είναι άκυροι ως καταχρηστικοί.

9. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση όταν η σύμβαση μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή συνδέεται στενά με την Ελλάδα

ή άλλη χώρα του Ε.Ο.Χ., ανεξάρτητα από τη συμβατική επιλογή δικαίου χώρας εκτός Ε.Ο.Χ.

*** Η παρ.9 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

10. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και για κάθε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Θεωρείται ότι ο όρος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό του. Το γεγονός ότι για ορισμένα στοιχεία κάποιου όρου ή για έναν μεμονωμένο όρο υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση δεν αποκλείει την εφαρμογή του παρόντος άρθρου στο υπόλοιπο της σύμβασης, εάν από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης. Το βάρος απόδειξης ότι υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση φέρει ο προμηθευτής".

*** Η πρώτη φράση της παρ.7 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

*** Η παρ.10 προστέθηκε με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999, ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 10

Ενώσεις καταναλωτών - Συλλογικά μέσα προστασίας

1. Οι ενώσεις καταναλωτών συγκροτούνται ως σωματεία και διέπονται από τις διατάξεις του άρθρου αυτού και του Αστικού Κώδικα. Οι ενώσεις καταναλωτών έχουν αποκλειστικό σκοπό την προστασία των συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού. Εκπροσωπούν τους καταναλωτές στα όργανα στα οποία προβλέπεται η εκπροσώπηση καταναλωτών, ενημερώνουν και συμβουλεύουν τους καταναλωτές, τους αντιπροσωπεύουν δικαστικά και εξώδικα και ασκούν συλλογικές αγωγές κατά τις διατάξεις του νόμου.
2. Μέλη της ένωσης καταναλωτών είναι φυσικά πρόσωπα. Για να συσταθεί ένωση καταναλωτών χρειάζεται εκατό τουλάχιστον πρόσωπα. Σε δήμους ή κοινότητες με πληθυσμό μέχρι τριών χιλιάδων κατοίκων αρκούν είκοσι πρόσωπα. Κανείς δεν επιτρέπεται να συμμετέχει σε περισσότερες από μία ενώσεις καταναλωτών. Οι εγγραφές πέρα της πρώτης είναι άκυρες.
3. Πόροι των ενώσεων καταναλωτών είναι αποκλειστικά:
 - α) οι συνδρομές των μελών τους,
 - β) οι συνδρομές και λοιπές εισπράξεις από τη διάθεση των εντύπων που εκδίδουν οι ενώσεις,
 - γ) εισπράξεις από δημόσιες εκδηλώσεις,
 - δ) κρατική επιχορήγηση ή επιχορήγηση από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και
 - ε) επιχορήγηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διεθνών οργανισμών και διεθνών ενώσεων καταναλωτών.
4. Αποκλείεται η οποιασδήποτε άλλης μορφής ιδιωτική χρηματοδότηση με πράξη εν ζωή. Απαγορεύεται στις ενώσεις καταναλωτών οποιαδήποτε διαφήμιση επιχειρήσεων.
5. Οι ενώσεις καταναλωτών αποκτούν νομική προσωπικότητα με την εγγραφή τους στο μητρώο ενώσεων καταναλωτών. Εγγραφή στο βιβλίο σωματείων δεν απαιτείται, οι διατάξεις όμως που το διέπουν εφαρμόζονται αναλόγως για το μητρώο ενώσεων καταναλωτών.

6. Σε κάθε νομαρχία τηρείται μητρώο ενώσεων καταναλωτών του νομού. Το μητρώο είναι δημόσιο βιβλίο. Καθένας μπορεί να το συμβουλευτεί και να ζητήσει αντίγραφο ή πιστοποιητικό οποιασδήποτε εγγραφής του. Στο Υπουργείο Εμπορίου τηρείται συγκεντρωτικό μητρώο για όλες τις ενώσεις καταναλωτών της χώρας. Ο αριθμός μητρώου ενώσεων καταναλωτών εγγράφεται υποχρεωτικά στα έντυπα, στη σφραγίδα και στα έγγραφα των ενώσεων καταναλωτών.

7. Κάθε ένωση καταναλωτών έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει πληροφορίες για θέματα που ανάγονται στα συμφέροντα του καταναλωτικού κοινού από τις δημόσιες υπηρεσίες, τους δημόσιους οργανισμούς, τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τις ανεξάρτητες επιτροπές που λειτουργούν στα πλαίσια της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

8. Κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται να ζητεί για τα δικαιώματα των μελών της ως καταναλωτών έννομη προστασία, δικαστικώς ή διοικητικώς, οποιασδήποτε μορφής. Ιδίως νομιμοποιείται να ασκεί αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση ακύρωσης ή προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων και παράσταση πολιτικής αγωγής. Κάθε ένωση καταναλωτών δικαιούται να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών.

9. Ενώσεις καταναλωτών που έχουν τουλάχιστον πεντακόσια ενεργά μέλη και έχουν εγγραφεί στο μητρώο ενώσεων καταναλωτών πριν από δύο τουλάχιστον έτη μπορούν να ασκούν κάθε είδους αγωγή για την προστασία των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού (συλλογική αγωγή). Ιδίως μπορούν να ζητήσουν:

α) Την παράλειψη παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή, ακόμη και πριν αυτή εκδηλωθεί, ιδίως όταν συνίσταται σε παράβαση:

i. των διατάξεων του παρόντος νόμου σχετικά με τους γενικούς όρους των συναλλαγών (άρθρο 2), τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος (άρθρο 3), την εμπορία από απόσταση αγαθών και υπηρεσιών, πλην των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (άρθρο 4), την εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (άρθρο 4α), την πώληση καταναλωτικών αγαθών και εγγυήσεις (άρθρο 5 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 3 του ν. 3043/2002, ΦΕΚ 192 Α'), την ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά

προϊόντα (άρθρο 6), την υγεία και ασφάλεια των καταναλωτών (άρθρο 7), την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες (άρθρο 8) και τη διαφήμιση (άρθρο 9).

ii. καθώς και των διατάξεων σχετικά με την καταναλωτική πίστη (Φ1 983/91, ΦΕΚ Β' 172, κοινή υπουργική απόφαση όπως ισχύει), τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις (Π.Δ. 339/1996, όπως ισχύει, ΦΕΚ 225, Α'), τη διαφήμιση των φαρμάκων που προορίζονται για ανθρώπους (Υ6α/776/23.6.1993, ΦΕΚ 536/Β'/20.7.1993) κοινή υπουργική απόφαση, τη χρονομεριστική μίσθωση (π.δ. 182/1999, όπως ισχύει, ΦΕΚ 171 Α'), την ευθύνη του πωλητή για πραγματικά ελαττώματα και έλλειψη συνομολογημένων ιδιοτήτων (κεφάλαιο Α', άρθρα 1 4 του ν. 3043/2002, ΦΕΚ 192 Α'), και το ηλεκτρονικό εμπόριο (π.δ. 131/2003, ΦΕΚ Α' 116).

Όταν η ως άνω παράνομη συμπεριφορά εκδηλώνεται μετά από σύσταση ή υπόδειξη ενώσεων των προμηθευτών ή εφόσον οι ενώσεις των προμηθευτών προβαίνουν στην ως άνω συμπεριφορά, τότε μπορεί να ζητηθεί και από αυτές η παύση της. Μπορούν επίσης να ζητήσουν τη δέσμευση, την απόσυρση ή την καταστροφή ελαττωματικών προϊόντων επικίνδυνων για την ασφάλεια ή την υγεία του κοινού, καθώς και τη λήψη μέτρων, όπως είναι η κατάλληλη δημοσίευση του συνόλου ή μέρους της απόφασης, ή/και η δημοσίευση επανορθωτικής δήλωσης, ώστε να εκλείψουν τα συνεχιζόμενα αποτελέσματα της παράβασης.

β) Χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Για τον καθορισμό της χρηματικής ικανοποίησης, το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ιδίως την ένταση της προσβολής της έννομης τάξης που συνιστά η παράνομη συμπεριφορά, το μέγεθος της εναγόμενης επιχείρησης του προμηθευτή και ιδίως τον ετήσιο κύκλο εργασιών της, καθώς και τις ανάγκες της γενικής και της ειδικής πρόληψης.

γ) Τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για την εξασφάλιση των απαιτήσεών τους για παράλειψη ή χρηματική ικανοποίηση μέχρι την έκδοση εκτελεστικής απόφασης. Σε περίπτωση ελαττωματικών προϊόντων επικινδύνων για την ασφάλεια ή την υγεία του κοινού, μπορεί να διαταχθεί ως ασφαλιστικό μέτρο η δεσμευση των προϊόντων.

10. Συλλογική αγωγή κατά τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου μπορούν να ασκήσουν από κοινού περισσότερες ενώσεις καταναλωτών ακόμη και αν καθεμιά από αυτές έχει μικρότερο αριθμό ενεργών μελών από το προβλεπόμενο κατώτατο όριο, αρκεί τα ενεργά μέλη όλων αθροιστικά των ενώσεων να υπερβαίνουν το όριο αυτό. Η συλλογική αγωγή ασκείται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της ένωσης καταναλωτών. Ενεργά μέλη λογίζονται όσα έχουν εκπληρώσει τις ταμειακές τους υποχρεώσεις. Ο αριθμός αποδεικνύεται με κοινή υπεύθυνη δήλωση των μελών του διοικητικού συμβουλίου της ένωσης καταναλωτών. Η συλλογική αγωγή ασκείται σε αποκλειστική προθεσμία έξι μηνών από την τελευταία εκδήλωση της παράνομης συμπεριφοράς που αποτελεί τη βάση της.

11. Αποκλειστική αρμοδιότητα για την εκδίκαση συλλογικής αγωγής έχει το πολυμελές πρωτοδικείο της κατοικίας ή έδρας του εναγομένου. Όταν αντικείμενο της συλλογικής αγωγής είναι ραδιοτηλεοπτική διαφήμιση, αποκλειστικά αρμόδιο είναι το πολυμελές πρωτοδικείο της έδρας του ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού.

12. Συλλογικές αγωγές κατά τις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 9 αυτού του άρθρου δικάζονται στη συντομότερη δυνατή δικάσιμο κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσωρινή εκτέλεση της απόφασης. Η απόφαση παράγει τα αποτελέσματά της έναντι πάντων, και αν δεν ήταν διάδικοι.

13. Χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης κατά την παράγραφο 9 αυτού του άρθρου παρέχεται μια μόνο φορά. Το επιδικαζόμενο ποσό διατίθεται για κοινωφελείς σκοπούς σχετικούς με την προστασία του καταναλωτή. Με απόφαση του Υπουργού Εμπορίου, που εκδίδεται μετά γνώμη του Εθνικού Συμβουλίου Καταναλωτών, ρυθμίζεται ο τρόπος διάθεσης των επιδικαζόμενων ποσών.

14. Αν αίτημα χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης απορριφθεί τελεσίδικα ως προφανώς όλως αβάσιμο, ο εναγόμενος προμηθευτής μπορεί να ζητήσει με αγωγή του αποζημίωση από την ενάγουσα ένωση καταναλωτών και προσωπικά από τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, τα οποία ευθύνονται εις ολόκληρον.

15. Τη συλλογική αγωγή της παραγράφου 9 μπορούν να ασκούν εναντίον των προμηθευτών και τα εμπορικά και βιομηχανικά, βιοτεχνικά και επαγγελματικά

επιμελητήρια. Οι διατάξεις των παραγράφων 11 έως και 14 εφαρμόζονται αναλόγως.

16. Οι ενώσεις καταναλωτών δεν δικαιούνται αμοιβής από τα μέλη τους για ατομικά ή συλλογικά μέσα προστασίας που τους παρέχουν.

17. Οι ενώσεις καταναλωτών ευθύνονται για την ακρίβεια των πληροφοριών που, ανακοινώνουν προς ενημέρωση, του καταναλωτικού κοινού.

18. Η εκ μέρους ένωσης καταναλωτών ανακοίνωση στο καταναλωτικό κοινό επανειλημμένα αναληθών πληροφοριών αποτελεί λόγο έκπτωσης του διοικητικού της συμβουλίου. Την έκπτωση ζητούν, μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από την τελευταία ανακοίνωση αναληθούς πληροφορίας, οποιοδήποτε μέλος της ένωσης, οποιοσδήποτε βλάπτεται από την αναλήθεια και ο εισαγγελέας αυτεπαγγέλτως. Το δικαστήριο, που δικάζει κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, αν κάνει δεκτή την αίτηση, διορίζει με την ίδια απόφαση προσωρινό διοικητικό συμβούλιο. Τα μέλη που εκπίπτουν δεν είναι επανεκλόγιμα για μια τριετία από την έκπτωσή τους. Το διοικητικό συμβούλιο δεν εκπίπτει, εάν οι αναληθείς πληροφορίες ή ο τρόπος μετάδοσής τους είναι μικρής σημασίας ή αν η αναλήθεια δεν οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια των μελών του.

19. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη διάλυση ένωσης καταναλωτών αν αυτή άσκησε κατ' επανάληψη αγωγές χρηματικής ικανοποίησης για ηθική βλάβη που απορρίφθηκαν τελεσίδικα ως προφανώς όλως αβάσιμες, εφόσον οι αγωγές αυτές ασκήθηκαν με δόλο ή από βαριά αμέλεια. Στην περίπτωση αυτήν, τη διάλυση ζητούν, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία ενός έτους από την τελεσιδικία της τελευταίας απορριπτικής απόφασης, ο προμηθευτής που υπήρξε εναγόμενος σε δίκη στην οποία εκδόθηκε τέτοια απορριπτική απόφαση ή ο εισαγγελέας αυτεπαγγέλτως.

Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές

Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 095 της 21/04/1993 σ. 0029 - 0034

Φινλανδική ειδική έκδοση: Κεφάλαιο 15 τόμος 12 σ. 0169

Σουηδική ειδική έκδοση: Κεφάλαιο 15 τόμος 12 σ. 0169

ΟΔΗΓΙΑ 93/13/ΕΟΚ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 5ης Απριλίου 1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 100Α,

την πρόταση της Επιτροπής (1),

Σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2),

Έχοντας υπόψη τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (3),

Εκτιμώντας:

ότι έχει σημασία να θεσπιστούν μέτρα για την προοδευτική εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς κατά τη διάρκεια χρονικής περιόδου η οποία λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 1992- ότι η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει έναν χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων-

ότι οι νομοθεσίες των κρατών μελών σχετικά με τις ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ του πωλητή αγαθών ή του παρέχοντος υπηρεσίες, αφενός, και του καταναλωτή, αφετέρου, διαφέρουν πολύ με αποτέλεσμα να διαφέρουν οι εθνικές αγορές πώλησης αγαθών και προσφοράς υπηρεσιών προς τους καταναλωτές, και ότι είναι δυνατό να εμφανιστούν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού μεταξύ των πωλητών και των παρεχόντων υπηρεσίες, ιδίως κατά την εμπορία σε άλλα κράτη μέλη-

ότι, ειδικότερα, οι νομοθεσίες των κρατών μελών σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων με τους καταναλωτές παρουσιάζουν έντονες διαφορές-

ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές να μην περιλαμβάνονται καταχρηστικές ρήτρες-

ότι, γενικά, ο καταναλωτής δεν γνωρίζει τους κανόνες δικαίου που ισχύουν στα άλλα κράτη μέλη σχετικά με τις συμβάσεις που αφορούν την πώληση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών- ότι η άγνοια αυτή μπορεί να αποθαρρύνει, να προβεί σε αγορές αγαθών ή παροχής υπηρεσιών σ' αυτά τα κράτη μέλη-

ότι, προκειμένου να διευκολυνθεί η δημιουργία της εσωτερικής αγοράς και να διασφαλίζεται η προστασία του πολίτη ως καταναλωτή κατά την απόκτηση αγαθών και υπηρεσιών με συμβάσεις που διέπονται από την νομοθεσία κρατών μελών διάφορων του κράτους του καταναλωτή, είναι ουσιώδους σημασίας να καταργηθούν οι καταχρηστικές ρήτρες-

ότι με τον τρόπο αυτό πρόκειται να διευκολυνθούν οι πωλητές αγαθών και οι παρέχοντες υπηρεσίες τόσο μέσα στην δική τους χώρα όσο και στην εσωτερική αγορά- ότι, ως εκ τούτου, θα τονωθεί ο ανταγωνισμός και θα

υπάρξει έτσι αύξηση των δυνατοτήτων επιλογής για τους πολίτες της Κοινότητας ως καταναλωτές-

ότι στα δύο κοινοτικά προγράμματα σχετικά με την πολιτική προστασία και ενημέρωση των καταναλωτών (4) έχει υπογραμμισθεί η σημασία της προστασίας και ενημέρωσης των καταναλωτών από την ύπαρξη καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις- ότι η προστασία αυτή πρέπει να εξασφαλίζεται μέσω νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων, είτε εναρμονισμένων στο κοινοτικό επίπεδο είτε θεσπιζόμενων απευθείας σ' αυτό το επίπεδο-

ότι σύμφωνα με την αρχή που διατυπώνεται μέσα σε αυτά τα δύο προγράμματα υπό τον τίτλο "προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών", οι αποκτώντες αγαθά ή υπηρεσίες πρέπει να προστατεύονται από τις καταχρήσεις ισχύος εκ μέρους του πωλητή ή του παρέχοντος υπηρεσίες, ιδίως από τις συμβάσεις προσχωρήσεως και από τον καταχρηστικό αποκλεισμό βασικών δικαιωμάτων μέσα στις συμβάσεις-

ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών με τη θέσπιση ενιαίων κανόνων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες- ότι αυτοί οι κανόνες πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή- ότι, συνεπώς, εξαιρούνται από την παρούσα οδηγία οι συμβάσεις εργασίας, οι συμβάσεις που αφορούν κληρονομικά δικαιώματα, οι συμβάσεις οικογενειακού δικαίου καθώς και οι συμβάσεις που αφορούν τη σύσταση και το καταστατικό εταιρειών-

ότι ο καταναλωτής πρέπει να απολαύει της αυτής προστασίας στα πλαίσια της προφορικής όσο και της γραπτής σύμβασης, στην τελευταία δε

περίπτωση, ανεξάρτητα απ' το αν οι όροι της σύμβασης περιέχονται σε ένα ή περισσότερα έγγραφα-

ότι, παρ' όλα αυτά, ως έχουν σήμερα οι εθνικές νομοθεσίες, μόνον μερική εναρμόνιση είναι δυνατή- ότι, ιδίως, μόνον οι συμβατικές ρήτρες για τις οποίες δεν υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας οδηγίας- ότι έχει σημασία εν προκειμένω να δοθεί στα κράτη η δυνατότητα, τηρουμένης της συνθήκης, να παρέχουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας στον καταναλωτή μέσω εθνικών διατάξεων αυστηρότερων από τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας-

ότι οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών που καθορίζουν, άμεσα ή έμμεσα, τους όρους των συμβάσεων με τους καταναλωτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες- ότι, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να υπάγονται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας οι ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και αρχές ή διατάξεις διεθνών συμβάσεων, στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα- ότι, γι' αυτό τον λόγο, η έκφραση "νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου" που αναφέρονται στο άρθρο 1 παράγραφος 2 καλύπτει τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμο μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως- ότι τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε να μην περιλαμβάνονται στη νομοθεσία τους καταχρηστικές ρήτρες, κυρίως εν όψει του γεγονότος ότι η παρούσα οδηγία ισχύει και για τις επαγγελματικές δραστηριότητες δημοσίου δικαίου-

ότι είναι αναγκαίο να καθοριστούν τα γενικά κριτήρια εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών-

ότι η βάση των καθορισθέντων γενικών κριτηρίων, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών, ιδίως στις επαγγελματικές δραστηριότητες δημοσίου δικαίου που παρέχουν υπηρεσίες στο κοινό λαμβάνοντας υπόψη την ταυτότητα συμφερόντων με τους χρήστες, πρέπει να συμπληρώνεται από κάποιο μέσο γενικής αξιολόγησης των διαφόρων εμπλεκόμενων συμφερόντων- ότι αυτό αποτελεί την απαίτηση καλής πίστης- ότι, κατά την εκτίμηση της καλής πίστης, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διαπραγματευτική δύναμη εκατέρου των συμβαλλομένων, στο αν ο καταναλωτής παρακινήθηκε κατά οποιοδήποτε τρόπο να αποδεχθεί τη ρήτρα και αν η παροχή των αγαθών ή των υπηρεσιών έγινε κατόπιν ειδικής παραγγελίας του καταναλωτή- ότι αυτή η απαίτηση μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα-

ότι, για τις ανάγκες της παρούσας οδηγίας, ο κατάλογος των ρητρών που περιέχεται στο παράρτημα είναι, κατ' ανάγκην, ενδεικτικός και επομένως, δεκτικός προσθηκών, ή αυστηρότερης διατύπωσης ιδίως όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής αυτών των ρητρών, από τα κράτη μέλη στα πλαίσια της νομοθεσίας τους-

ότι η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών πρέπει να επηρεάζει την εκτίμηση όσον αφορά τον καταχρηστικό χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών-

ότι, για τις ανάγκες της παρούσας οδηγίας, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα δεν πρέπει να αφορά τις ρήτρες που περιγράφουν το βασικό αντικείμενο της σύμβασης ούτε τη σχέση ποιότητας τιμής του προμηθευμένου αγαθού ή της παροχής- ότι το βασικό αντικείμενο της

σύμβασης και η σχέση ποιότητας/τιμής μπορούν, ωστόσο, να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα άλλων ρητρών- ότι απόρροια αυτού είναι, μεταξύ άλλων, πως στις ασφαλιστικές συμβάσεις οι ρήτρες που καθορίζονται ή οριοθετούν με σαφήνεια τον ασφαλιζόμενο κίνδυνο και την υποχρέωση του ασφαλιστή δεν υπάγονται σε αυτή την εκτίμηση εφόσον οι περιορισμοί αυτοί έχουν ληφθεί υπόψη στον υπολογισμό των ασφαλιστρών που καταβάλλει ο καταναλωτής-

ότι οι συμβάσεις πρέπει να συντάσσονται με σαφή και κατανοητό τρόπο- ότι ο καταναλωτής πρέπει να έχει πράγματι την ευκαιρία να λάβει γνώση όλων των ρητρών και ότι σε περίπτωση αμφιβολίας πρέπει να υπερισχύσει η πιο ευνοϊκή ερμηνεία για τον καταναλωτή-

ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να αποφεύγεται η παρουσία καταχρηστικών ρητρών μέσα στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία- ότι, εάν παρ' όλα αυτά εμφανίζονται στις συμβάσεις καταχρηστικές ρήτρες, δεν θα δεσμεύουν τον καταναλωτή, η δε σύμβαση θα εξακολουθεί να δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη σύμφωνα με τους ίδιους όρους, εάν μπορεί να υφίσταται χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες-

ότι υπάρχει σε ορισμένες περιπτώσεις κίνδυνος άρσης της προστασίας που παρέχει η παρούσα οδηγία στον καταναλωτή, ορίζοντας το δίκαιο τρίτης χώρας ως δίκαιο που διέπει τη σύμβαση- ότι, κατά συνέπεια, θα πρέπει να περιληφθούν στην οδηγία διατάξεις που θα αποσοβούν αυτόν τον κίνδυνο-

ότι τα άτομα ή οργανισμοί που, σύμφωνα με την νομοθεσία ενός κράτους μέλους, έχουν έννομο συμφέρον να προστατεύουν τον καταναλωτή, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα προσφυγής κατά των συμβατικών όρων που

συντάσσονται με σκοπό τη γενικευμένη χρήση μέσα στις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές, και ειδικά κατά των καταχρηστικών ρητρών, είτε ενώπιον δικαστικής αρχής είτε ενώπιον διοικητικού οργάνου που είναι αρμόδιο να αποφασίζει για τις καταγγελίες ή και να κινεί τις κατάλληλες δικαστικές διαδικασίες- ότι αυτή η δυνατότητα δεν συνεπάγεται πάντως εκ των προτέρων έλεγχο των γενικών όρων που χρησιμοποιούνται σε δεδομένο οικονομικό τομέα-

ότι οι δικαστικές αρχές και τα διοικητικά όργανα πρέπει να διαθέτουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα ώστε να θέτουν τέρμα στην εφαρμογή των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

1. Η παρούσα οδηγία έχει αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.

2. Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και διατάξεις ή αρχές διεθνών συμβάσεων στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα, ιδίως στον τομέα των μεταφορών, δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.

Η έκφραση "νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου" που αναφέρεται στο άρθρο 1 παράγραφος 2 καλύπτει επίσης τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμο μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως.

Άρθρο 2

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

- α) "καταχρηστικές ρήτρες": οι ρήτρες μιας σύμβασης όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 3-
- β) "καταναλωτής": κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες-
- γ) "επαγγελματίας": κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσια είτε ιδιωτικής.

Άρθρο 3

1. Ρήτρα σύμβασης που δεν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.
2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των πραγμάτων, δε μπόρεσε να επιρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια μιας σύμβασης προσχωρήσεως.

Το γεγονός ότι για ορισμένα στοιχεία κάποιας ρήτρας ή για μια μεμονωμένη ρήτρα υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση, δεν αποκλείει την εφαρμογή του παρόντος άρθρου στο υπόλοιπο μιας σύμβασης, εάν η συνολική αξιολόγηση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, παρ' όλα αυτά, πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης.

Εάν ο επαγγελματίας ισχυρίζεται ότι για μια τυποποιημένη ρήτρα υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση, φέρει το βάρος της απόδειξης.

3. Το παράρτημα περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.

Άρθρο 4

1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

2. Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

Άρθρο 5

Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. Σε περίπτωση αμφιβολίας για την έννοια μιας ρήτρας, επικρατεί η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. Αυτός ο ερμηνευτικός κανόνας δεν εφαρμόζεται στα πλαίσια των διαδικασιών που προβλέπονται στο άρθρο 7 παράγραφος 2.

Άρθρο 6

1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να μην αίρεται η προστασία που παρέχει στον καταναλωτή η παρούσα οδηγία, λόγω του ότι επιλέγεται, ως δίκαιο που διέπει τη σύμβαση, δίκαιο τρίτης χώρας, εάν η σύμβαση έχει στενή σχέση με την επικράτεια των κρατών μελών.

Άρθρο 7

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαινόμενοι για το εάν συμβατικές ρήτρες, που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.

3. Τηρουμένης της εθνικής νομοθεσίας, οι προσφυγές που αναφέρονται στην παράγραφο 2 μπορούν να ασκούνται, κατά πλειόνων επαγγελματιών,

χωριστά ή από κοινού, του αυτού επαγγελματικού τομέα ή κατά των ενώσεων τους που χρησιμοποιούν ή συνιστούν τη χρησιμοποίηση των αυτών ή παρόμοιων γενικών συμβατικών ρητρών.

Άρθρο 8

Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνες προς τη συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή.

Άρθρο 9

Η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο το αργότερο πέντε έτη μετά την αναφερόμενη στο άρθρο 10 παράγραφος 1 ημερομηνία, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 10

1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαιτούμενες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 1994. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται σε όλες τις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1994.

2. Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι λεπτομερείς διατάξεις αυτής της αναφοράς εκδίδονται από τα κράτη μέλη.

3. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιαστών διατάξεων εσωτερικού δικαίου που θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 11

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Λουξεμβούργο, 5 Απριλίου 1993.

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

N. HELVEG PETERSEN

(1) ΕΕ αριθ. C 73 της 24. 3. 1992, σ. 7.

(2) ΕΕ αριθ. C 236 της 16. 12. 1991, σ. 108 και ΕΕ αριθ. C 21 της 25. 1. 1993.

(3) ΕΕ αριθ. C 159 της 17. 6. 1991, σ. 34.

(4) ΕΕ αριθ. C 92 της 25. 4. 1975, σ. 1 και ΕΕ αριθ. C 133 της 3. 6. 1981, σ. 1.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΡΗΤΡΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 3 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3 1. Ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα:

α) να αποκλείουν ή να περιορίζουν την εκ του νόμου ευθύνη του επαγγελματία σε περίπτωση θανάτου ή σωματικής βλάβης καταναλωτή, που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη αυτού του επαγγελματία-

β) να αποκλείουν ή να περιορίζουν κατά τρόπο ανάρμοστο εκ του νόμου τα δικαιώματα του καταναλωτή έναντι του επαγγελματία ή άλλου συμβαλλομένου μέρους σε περίπτωση μη πλήρους ή μερικής εκτέλεσης ή πλημμελούς εκτέλεσης οποιασδήποτε από τις συμβατικές υποχρεώσεις εκ μέρους του επαγγελματία, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας συμψηφισμού οφειλής έναντι του επαγγελματία με απαίτηση που θα είχε αντ' αυτού-

γ) να αποκλείουν το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή, ενώ η εκτέλεση των υποχρεώσεων του επαγγελματία υπόκειται σε όρο, η εκπλήρωση του οποίου εξαρτάται από τη βούλησή του και μόνο-

δ) να επιτρέπουν στον επαγγελματία να παρακρατεί τα ποσά που έχει καταβάλει ο καταναλωτής όταν ο καταναλωτής υπαναχωρώντας δεν δέχεται να συνάψει ή να εκτελέσει τη σύμβαση, χωρίς να προβλέπεται δικαίωμα του καταναλωτή να λάβει ισοδύναμη αποζημίωση από τον επαγγελματία όταν αυτός είναι εκείνος που υπαναχωρεί-

ε) να επιβάλλουν στον καταναλωτή που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του, δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση-

στ) να επιτρέπουν στον επαγγελματία να καταγγέλλει τη σύμβαση κατά την κρίση του εάν η ίδια ευχέρεια δεν αναγνωρίζεται στον καταναλωτή, καθώς και να επιτρέπουν στον επαγγελματία να παρακρατεί τα ποσά που έχουν καταβληθεί για παροχές που δεν έχουν ακόμα παρασχεθεί από αυτόν στην περίπτωση που τη σύμβαση καταγγέλλει ο ίδιος ο επαγγελματίας-

ζ) να επιτρέπουν στον επαγγελματία να καταγγέλλει χωρίς εύλογη προειδοποίηση σύμβαση αορίστου διάρκειας, εκτός αν συντρέχει σοβαρός λόγος-

η) να παρατείνεται αυτομάτως η ισχύς σύμβασης ορισμένης διάρκειας, εν απουσία αντίθετης δήλωσης του καταναλωτή, ενώ ως προθεσμία για τη δήλωση αυτής της βούλησης του καταναλωτή περί μη παράτασης έχει οριστεί μια ημερομηνία απέχουσα υπερβολικά από τη λήξη της σύμβασης-

θ) να συνάγουν αμετάκλητα την εκ μέρους του καταναλωτή αποδοχή ρητρών τις οποίες δεν είχε καμία πραγματική δυνατότητα να γνωρίζει πριν συνάψει τη σύμβαση-

ι) να επιτρέπουν στον επαγγελματία να τροποποιεί μονομερώς τους όρους της σύμβασης χωρίς σοβαρό λόγο ο οποίος να προβλέπεται στη σύμβαση-

κ) να επιτρέπουν στους επαγγελματίες να τροποποιούν μονομερώς και χωρίς σοβαρό λόγο τα χαρακτηριστικά του προς παράδοση προϊόντος ή της προς παροχήν υπηρεσίας-

λ) να προβλέπουν ότι η τιμή των αγαθών καθορίζεται κατά τη στιγμή της παράδοσης, ή να παρέχουν στον πωλητή αγαθών ή στον παρέχοντα υπηρεσίες το δικαίωμα να αυξάνει τις τιμές του, χωρίς ο καταναλωτής να έχει, και στις δύο περιπτώσεις, αντίστοιχο δικαίωμα που να του επιτρέπει να λύει τη σύμβαση στην περίπτωση που η τελική τιμή είναι πολύ υψηλή σε σχέση με την τιμή που συμφωνήθηκε κατά τη σύναψη της σύμβασης-

μ) να παρέχουν στον επαγγελματία το δικαίωμα να καθορίζει εάν τα εμπορεύματα που παραδίδονται ή οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι σύμφωνες με τους όρους της σύμβασης, ή να του παρέχουν το αποκλειστικό δικαίωμα να ερμηνεύει μια οποιαδήποτε ρήτρα της σύμβασης-

ν) να περιορίζουν την υποχρέωση του επαγγελματία να τηρεί τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει οι εντολοδόχοι του ή να εξαρτά την τήρηση των υποχρεώσεών του από την τήρηση ειδικής τυπικής διαδικασίας-

ξ) να υποχρεώνουν τον καταναλωτή να εκπληρώνει όλες τις υποχρεώσεις του ενώ ταυτόχρονα ο επαγγελματίας δεν έχει εκπληρώσει τις δικές τους-

ο) να προβλέπουν τη δυνατότητα εκχώρησης της σύμβασης από τον επαγγελματία όταν αυτή ενδέχεται να δημιουργεί ελάττωση των εγγυήσεων για τον καταναλωτή, χωρίς αυτός είναι σύμφωνος-

π) να καταργούν, ή να παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή, ιδίως με το να υποχρεώνουν τον καταναλωτή να καταφεύγει αποκλειστικά σε διαιτησία μη καλυπτόμενη από νομικές διατάξεις, με το να περιορίζουν μη προσηκόντως

τα αποδεικτικά μέσα του καταναλωτή, ή με το να επιβάλλουν σ' αυτόν το βάρος της απόδειξης το οποίο, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο, φέρει κανονικά άλλος συμβαλλόμενος.

2. Πεδίο εφαρμογής των στοιχείων ζ), ι) και λ) έχει ως εξής:

α) το στοιχείο ζ) δεν αντιβαίνει στις ρήτρες με τις οποίες ο προμηθευτής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών επιφυλάσσεται του δικαιώματος να λύσει σύμβαση αορίστου χρόνου μονομερώς και χωρίς προειδοποίηση, εφόσον συντρέχει βασικός λόγος, αρκεί να επιβαρύνεται ο επαγγελματίας με την υποχρέωση να πληροφορεί παραχρήμα το άλλο ή τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη-

β) το στοιχείο ι) δεν αντιβαίνει στις ρήτρες με τις οποίες ο προμηθευτής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών επιφυλάσσεται του δικαιώματος να τροποποιεί το επιτόκιο που οφείλεται από τον καταναλωτή ή που οφείλεται σε αυτόν, ή το ποσό όλων των άλλων επιβαρύνσεων των σχετικών με τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες χωρίς καμία προειδοποίηση σε περίπτωση βάσιμου λόγου, αρκεί ο επαγγελματίας να επιβαρύνεται με την υποχρέωση να πληροφορεί αμέσως το άλλο ή τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη και αυτό ή αυτά να είναι ελεύθερα να καταγγείλουν πάραυτα τη σύμβαση-

Το στοιχείο λ) δεν αντιβαίνει εξάλλου στις ρήτρες με τις οποίες ο επαγγελματίας επιφυλάσσεται του δικαιώματος να τροποποιήσει μονομερώς τους όρους μιας σύμβασης αορίστου χρόνου, εφόσον όμως θα τον βαρύνει η υποχρέωση να προειδοποιήσει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος τον καταναλωτή, ο οποίος και παραμένει ελεύθερος να καταγγείλει τη σύμβαση-

γ) τα στοιχεία ζ), ι) και λ) δεν εφαρμόζονται όταν πρόκειται για:

- συναλλαγές που αφορούν κινητές αξίες και προϊόντα ή υπηρεσίες η τιμή των οποίων υπόκεινται στις διακυμάνσεις επιτοκίου της χρηματαγοράς που δεν ελέγχει ο επαγγελματίας,

- συμβάσεις αγοράς ή πώλησης συναλλάγματος, ταξιδιωτικών επιταγών ή διεθνών ταχυδρομικών ενταλμάτων που έχουν εκδοθεί σε συνάλλαγμα-

δ) το στοιχείο λ) δεν αντιβαίνει στις ρήτρες τιμαριθμικής αναπροσαρμογής της τιμής, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι νόμιμες και ο τρόπος μεταβολής της τιμής περιγράφεται επακριβώς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11 - ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ